

שכאו"א - מציאותו וכל עניניו, בכל מכל כל, נעשים

קודש לנשיא הדור

ע"ז שמלאים וחדורים בקיום שליחותו של נשיא הדור -
משה רבינו שבדור, גואל ראשון הוא גואל אחרון - שענינו
העיקרי "להביא לימות המשיח" (משיחת ש"פ וארא תשנ"ב)

קובץ לימוד

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

מו"ל: מרכז חב"ד העולמי
לקבלת פני משיח צדקנו
744 eastern parkway ny, u.s.a.
tal. 718-778-8000 fax. 718-778-0800

נערך ע"י: איגוד תלמידי הישיבות
ישיבת תורת"ל המרכזית, בית משיח - 770
770 eastern parkway ny, u.s.a.
tal. 718-773-4939 fax. 04-6974225

פתח דבר

אליך תמים יקר!

בעמדנו בימי ההכנה ליום הבהיר יו"ד-י"א שבט, תחילת שנת ה'חיים' לקבלת הנשיאות על ידי כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א, ותחילת שנת החצי יובל ליום בו קיבלנו על עצמינו, ובו אישר כ"ק אדמו"ר שליט"א לפרסם לעיני כל העמים למול צלמי העיתונות אשר הוא המלך המשיח ואנו קיבלנו על עצמינו את מלכותו.

"היום הזה נהיית לעם" – דור השביעי, עליו מוטלת המשימה להוריד את השכינה למטה – להביא את הגאולה השלימה. לקראת יום זה עלינו לחזק אצלנו את "הביטול וההתקשרות לנשיא הדור, הנשיא הוא הכל – שבכל אחד ואחד, מציאותו וכל עניניו נעשים קודש לנשיא הדור, על ידי זה שמלאים וחדורים בקיום שליחותו של נשיא הדור – שענינו העיקרי להביא לימות המשיח בפועל ממש (דבר-מלכות ש"פ וארא תשנ"ב).

הננו מוציאים לאור קובץ הכנה הנקרא בשם "קודש לנשיא הדור", ונחלק לב' שערים:

שער א' – דירה בתחתונים:

סוגיית "דירה בתחתונים" כפי שמבוארת בתורת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א.

חשיבות העיסוק בסוגיא זו עולה מעצם העובדה שזוהי כוונת כל הבריאה, כפי שכותב כ"ק אדמו"ר הזקן בתניא פרק ל"ו, ענין זה מהוה יסוד מרכזי בתורת החסידות, והנקודה התיכונה של כללות התורה ומצוות, מתן תורה וימות המשיח.

ובלשון הרב (לקוטי שיחות חכ"ה ע' 427): "הכוונה של "נתאוה הקב"ה כו" היא הסיבה והיסוד (ולמעלה מזה) החודרת את כל סדר השתלשלות העולמות עד בריאת עוה"ז הגשמי, וכל הפרטים ופרטי פרטים בבריאה, זאת אומרת כל פרט של זמן ומקום ועבודת האדם, שתכלית הכוונה בכל פרט שבעולם (זמן ומקום ועבודה) היא בכדי להשלים את הכוונה לעשות דירה לו יתברך בתחתונים". עכ"ל"ק.

סוגיית "דירה בתחתונים" הינה סוגיא רחבה ועמוקה בתורת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א, זהו אחד מהנושאים אשר "לא זו מחבבו", ומפעם לפעם גילה בו חידושים נוספים ועומקים חדשים, עד כי "פנים חדשות באו לכאן", העומק שגילה כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א בסוגיא זו מעמיד את הנושא באור חדש אפי' ביחס למבואר בענין זה מרבתינו נשיאינו שלפני זה.

ענין זה שייך במיוחד ל' שבט, אשר בו כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע במאמרו האחרון 'באתי לגני' מבאר בהרחבה ענין זה, ש'תכלית בריאת והשתלשלות העולמות הוא דנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", וכהמשך לזה במאמרו הראשון של כ"ק אדמו"ר מלך

המשיח שליט"א תובע מאתנו החסידים בדור השביעי "לגמור המשכת השכינה, ולא רק שכינה כ"א עיקר שכינה, ובתחתונים דווקא", וא"כ מתאים במיוחד העסק בסוגיא זו כהכנה ליום הבהיר יו"ד-י"א שבט.

חשיבות מיוחדת יש לעיסוק והעיון בסוגיית "דירה בתחתונים", מאחר והיא מהווה את אבן היסוד בהבנת ענין ומהות הגאולה, אשר היא היא הדירה בשלימותה, שהרי כוונה זו היא תוכנה ומהותה של הגאולה - שיהי' העולם דירה להקב"ה בפועל בתחתונים, וכפי שרבינו הזקן כותב בהמשך פרק ל"ו "ונודע שימות המשיח ובפרט כשיחיו המתים - הם תכלית ושלמות בריאת עולם הזה שלכך נברא מתחילתו".

והיות שדורנו הוא "הדור אחרון של הגלות ודור הראשון של הגאולה" אשר הוא "הגמר והסיום של מעשינו ועבודתינו", הדור שיביא את שלמות ה'דירה בתחתונים', הרי שהעיסוק בסוגיא זו מתאים במיוחד לזמננו זה.

ונכמבואר באריכות ענין זה - דדירה בתחתונים, ואיך הוא מרומז ביום זה יו"ד שבט, ושייך לדורנו זה בפרט - בשיחות האחרונות - לע"ע - שזכינו לשמוע מכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א בתקופה זו דיו"ד שבט תשנ"ב ובפרט בקונטרס "בך יברך ישראל" ע"ש.

בשער זה שיחות אחדות העוסקות בענין דירה בתחתונים, כדלהלן:

שיחת י' שבט תשמ"ו - נקודת ותוכן המאמר "באתי לגני" - "נתאה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים". לקו"ש ח"ר-שיחה לש"פ שמות - ביאור כוונת דירה בתחתונים, לא לשם מעלה אלא לשם מילוי תאוותו של הקב"ה. לקו"ש חל"ז-שיחה ל' שבט - ביאור אופן עשיית הדירה, ג' שלבים: לו ית', (באופן של) דירה, בתחתונים. לקו"ש ח"ג-שיחה לשבת הגדול - ההכרח בכוונה ורגש בקיום המצוות. לקו"ש ח"ר-שיחה ל' שבט - העולם בפנימיותו גם בזמן הזה דירה לו ית'.

שער ב' - התקשרות:

קטעי שיחות - מחולקים לפי ימים - בענין ההתקשרות שבין רבי לחסיד, אשר בטח ילבו את אור וחום ההתקשרות לאבינו רוענו הנצחי - כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א.

הוספה:

א. ביאור נרחב בנושא 'דירה בתחתונים' מתוך 'ילקוט דירה בתחתונים' שנערך ע"י הרה"ח מיכאל חנוך שי' גאלאמב (נדפס בספר מאמר ערוך - באתי לגני תשי"א).

ב. יומנים מ' שבט תשי"א - קבלת הנשיאות, וי' שבט תשנ"ג - קבלת המלכות.

בטוחים אנו כי הלימוד בקובץ זה, יהיה ה"מכה בפטיש" שיפעל את שלמות ה'דירה בתחתונים', ו"התקשרות המלך עם העם בשלימות הגילוי", בהתגלות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א לעין כל בגאולה האמיתית והשלמה תיכף ומיד ממש!

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

איגוד תלמידי הישיבות המרכזי

770 - בית חיינו, בית משיח

ימות המשיח. ימי ההכנה ליו"ד-י"א שבט ה'תשע"ז
(ה' תהא שנת עצמות זו)

מפתח עניינים:

שער א' - דירה בתחתונים:

- 9..... דירה בתחתונים. -באתי לגני' - דירה בתחתונים.
- 16..... שיחת ש"פ שמות (לקו"ש ח"ו) - דירה בתחתונים - תאווה ורצון העצמות (ישיבות גדולת)
- 32..... שיחת יו"ד שבט (לקו"ש חט"ז) - ג' שלבים - לו ית', דירה, בתחתונים.
- 44..... שיחת שבת הגדול (לקו"ש ח"ג) - "שהדירה תהיה מוארת"
- 51..... שיחת י' שבט (לקו"ש ח"ו) - בפנימיות - העולם גם בזמן הזה הוא דירה לו ית'.
- 59..... שיחת ש"פ אחרי-קדושים תשנ"א - 'דירה בתחתונים' - עניין עיקרי בגאולה.

שער ב' - התקשרות:

- 71..... אחש"פ תש"י - קשר בין רבי וחסיד - קשר עצמי.
- 75..... חוהמ"ס תשי"א - החייל - אין לו ראש.
- 77..... ליל ב' אייר תש"י - השפעה לתמימים מהחיה יחידה של הרבי.
- 79..... שמיני תשח"י - ביאת המשיח רק ע"י התקשרות מוחלטת.
- 84..... אג"ק כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ - בהפרדו מרבו, הוא כפורש מן החיים ממש.
- 86..... י"ב תמוז תש"י - הנשמה כולה מקושרת אל הרבי.
- 88..... יחידות לא' מאנ"ש תשרי תשכ"ח - הקב"ה נתן לי כוחות שאוכל לעזור ליהודים.
- אג"ק כ"ק אד"ש מה"מ - מחזק את רגש ההתקשרות אצל מי שנמצאת אצלו התמונה.
- 90.....

הוספה:

- ביאור נרחב בעניין דירה בתחתונים - חלק מתוך 'ילקוט דירה בתחתונים' שבספר מאמר ערוך -באתי לגני תשי"א'..... 95
- יומנים - י' שבט תשי"א - קבלת הנשיאות. י' שבט תשנ"ג - קבלת המלכות..... 104

שער
דירה
בתחתונים

'באתי לגני' היא עשיית דירה בתחתונים

בלתי מוגה

א. כאשר כו"כ אנשים מתאספים יחדיו, "ברוב עם" – בודאי ישנו טעם וסיבה ותכלית בדבר, אשר, בגלל זה התאספו כולם יחדיו, – שכן, בכל פעולה של אדם בעל-שכל ישנו טעם וסיבה ותכלית, ועאכ"כ בפעולה שנעשית ע"י כו"כ אנשים יחדיו – ולא עוד, אלא שבענין זה צריך להיות צד השווה המאחד את כל הנאספים.

ובזה גופא – לפעמים יש לחפש את הצד השווה (ובפרט כאשר מתאספים אנשים מחוגים שונים, ערים שונות וכיו"ב), ולפעמים בולט הדבר באופן גלוי וברור, עד שאין צורך לחפש זאת.

ובנדו"ד – התוועדות זו:

סיבתה של התוועדות זו היא – יום השנה ("יארצייט" להסתלקות הילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, יהודי שכל מציאותו וכל חיותו(הן בנוגע לעצמו, והן הנקודה הפנימית שתבע ודרש מכל הנמצאים סביבו) היתה מסירת-נפש על הפצת התורה, ולכן, יום ההסתלקות שלו(גם לאחר ששעברו עשרות שנים מיום ההסתלקות) הו"ע כללי לכל בני"י, אשר, מידי שנה בשנה מתאספים כולם יחדיו כדי להתחזק ולהוסיף בכל עניני תורה ויהדות, בהתאם להוראותיו והדרכותיו של בעל ההילולא.

ב. והנה, כדי לדעת מהו הענין העיקרי שיש להדגיש ביום ההילולא – יש לעיין בתורתו של בעל ההילולא, אשר, בודאי צויין הדבר, בהשגחה פרטית, בתורתו של בעל ההילולא, תורה מלשון הוראה², הוראה נצחית על כל הימים שלאח"ז.

וענין זה מודגש ביותר לאור העובדה שישנה תורה מיוחדת שניתנה ע"י בעל ההילולא על מנת ללמוד ביום ההילולא דעשירי בשבט – המאמר ד"ה באתי לגני ה'שי"ת.

[ולהעיר: מאמר זה הוא הראשון בסדרה של כמה מאמרים שבאים באותו

בראשית. זח"ג נג, ב.

(1) ל' הכתוב – משלי יד, כח.

(2) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ

"המשך", אבל, שאר המאמרים שלאח"ז הם בקשר לימים שלאח"ז, ואילו המאמר הראשון קשור עם יום ההילולא עצמו, עשירי בשבט. ומטעם זה – באה ההצעה שביום ההילולא ילמדו מאמר זה³.

ובמאמר זה גופא – יש להתעכב על התחלת המאמר [שבודאי למדוהו, ועכ"פ – התחלת המאמר, בהתאם להצעה האמורה], שכן, התחלת המאמר היא גם בבחינת "ראש" המאמר, ע"ד וכדוגמת ה"ראש" שכולל את כל הפרטים הבאים לאח"ז⁴ (וכמו כן סיום וחותרם המאמר, כדלקמן ס"ז ואילך).

ובכן, כשלומדים את התחלת המאמר – אפילו באופן שטחי, ועאכו"כ לאחרי העיון וההתבוננות – רואים מיד את הנקודה העיקרית שבה צריכה להתבטא תכלית ומטרת ההתוועדות, כדלקמן.

ויש להוסיף, שכל האמור מודגש במיוחד בהתוועדות שמתקיימת במקומו של בעל ההילולא, מקום שבו חי ופעל בעל ההילולא במשך עשר שנותיו האחרונות בחיים חיותו בעלמא דין, במקום זה התפלל ולמד והפיץ את תורתו, עד למאמר דיום ההסתלקות – באתי לגני.

ג. תוכן התחלת המאמר:

התחלת המאמר היא – בפסוק⁵ "באתי לגני אחותי כלה", ומביא על זה את דברי המדרש: "לגן אין כתיב כאן אלא לגני, לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחילה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה", וזוהי "תכלית הכוונה בבריאת והתהוות העולמות" – "נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים".

ובענין זה מתבטאת כללות עבודתו של כאו"א מישראל – לעשות את כל התלוי בו שמציאות העולם כולו תהי' דירה לו ית', ולא רק דירה בלבד, אלא גם "גן" ("לגני לגנוני"), כלומר, מקום הגורם ומביא לידי תענוג אצל הקב"ה.

ומובן, שענין זה אמור בנוגע לכל פנה ונקודה שבעולם – ובמכ"ש וק"ו: אפילו בנוגע לדירת האדם, בשר-ודם – צריכים להיות כל חלקי ופרטי הדירה באופן הראוי ומתאים לתפקידה בתור דירת אדם (שכן, רק באופן כזה הרי זו דירה הראוי' לשמה, עד שגורמת לרגש של תענוג אצל האדם הדר בדירה זו), ועאכו"כ בנוגע לדירתו של הקב"ה, תכלית השלימות – עליו נאמר⁷ "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא", היינו, שבכל פנה ונקודה במקום (ומזה מובן גם בנוגע לזמן⁸), "אני מלא" – הרי בודאי ובודאי שכל פרט ופרט בכל מקום ומקום

(5) שה"ש ה, א.

(6) שהש"ר עה"פ.

(7) ירמ" כג, כד.

(8) ראה לקו"ת ברכה צח. א. ובכ"מ.

(3) ספר המנהגים חב"ד ע' 95. וראה לקו"ש

ח"ב ע' 4-513. ועוד.

(4) ראה לקו"ת תבוא מא, סע"ג. נצבים מז,

סע"א. ר"ה נח, א. ובכ"מ.

שבעולם צריך להיות באופן של "דירה" ו"גן" להקב"ה.

ואם הדברים אמורים בנוגע לכל הנבראים שבעולם, הרי עאכו"כ שכן הוא בנוגע לבני-האדם שבעולם, הן יהודים והן אינם-יהודים, כלומר, שבענין זה נכללים גם הפעולות של אינם-יהודים – שבע מצוות בני-נח (עם כל הפרטים המסתעפים מהם), אשר, מתפקידם של בני-נח לדאוג גם לכך שאוה"ע יקיימו מצוות שנצטוו בני-נח⁹.

וכדי לבאר את מדת האפשרות לפעול ענין זה בעולם – מדגיש בהתחלת המאמר שמציאות העולם היתה כבר "דירה" ו"גן" להקב"ה:

מובן וגם פשוט שדבר שכבר הי' לעולמים – נקל יותר לפעול מאשר דבר חדש שלא הי' מעולם. ובלשון הגמרא¹⁰: "דלא הוּו – חיי, דהוי – לא כ"ש" (אותן שלא היו מעולם – נוצרין ונולדין וחיין, אותן שכבר היו – לא כ"ש שחזורין וחיין).

וכן הוא בנדר"ד, שכאשר יהודי יודע שמציאות העולם היתה כבר "דירה" ו"גן" להקב"ה – "לגני לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחילה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה" – אזי נקל לו יותר לפעול ולהחזיר את העולם למצבו הקודם והאמיתי, "דירה" ו"גן" להקב"ה.

ד. ויתירה מזה – מבואר בהתחלת המאמר:

גם לאחרי שאירעו ענינים בלתי-רצויים בעולם, שעל ידם נשתנה מצב העולם, ונסתלקה השכינה מארץ לרקייע (חטא עה"ד, והחטאים שלאח"ז) – הרי "עמדו שבעה צדיקים (מאברהם עד משה) והורידו את השכינה למטה . . צדיקים ירשו ארץ וישכנו לעד עלי". שהם משכינים (היינו ממשיכים) בחינת שוכן עד מרום וקדוש, שיהי' בגילוי למטה", היינו, שהראו את הדרך כיצד לתקן את מעמד ומצב העולם, שיחזור להיות "דירה" ו"גן" להקב"ה.

וגם ענין התיקון (לאחרי המאורעות הבלתי-רצויים) נפעל בעולם כולו – כמודגש בזמנו של משה רבינו, "שהוא השביעי, וכל השביעין חביבין:

בעת מתן-תורה – בזמנו של משה רבינו ועל ידו – הי' גילוי אלקות בכל העולם כולו, "מסתכלים למזרח ושומעין את הדיבור יוצא אנכי כו', וכן לארבע רוחות ולמעלה ולמטה"¹², ועד כדי כך, שגילוי זה פעל גם על כל בעלי החיים שבעולם – "צפור לו צווח כו' שור לא געה כו' העולם שותק ומחריש"¹³.

והרי כללות הענין דמתן-תורה הוא באופן ד"פעולה נמשכת" –

(12) תניא פל"ו. וראה תקו"ז תכ"ב (סד, ב).

נחומא שמות כה. שמו"ר פ"ה, ט.

(13) שמו"ר ספכ"ט.

(9) ראה רמב"ם הלי מלכים פ"ח ה"י.

(10) סנהדרין צא, א.

(11) פרש"י שם.

כידוע¹⁴ הדיוק בנוסח ברכת התורה: "נותן התורה", לשון הוה, מכיון שבכל יום ויום ובכל רגע ורגע מתחדש הענין דמתן-תורה (ומטעם זה ישנו גם הציווי "בכל יום יהיו בעיניך חדשים"¹⁵).

ולאחרי מ"ת נמשך הגילוי גם במשכן – "עיקר גילוי אלקות הי' בבית המקדש, דכתיב¹⁶ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", אשר, "משם אורה יוצאה לעולם"¹⁷

ונמצא, שגילוי אלקות בכל העולם – "דירה" ו"גן להקב"ה – הי' לא רק בעת התחלת הבריאה (לפני החטא), אלא גם לאחרי סילוק השכינה בסיבת הענינים הבלתי-רצויים, עמדו הצדיקים והורידו את השכינה למטה בארץ, אשר, עי"ז החזירו את העולם למעמד ומצב של "דירה" ו"גן להקב"ה.

ה. עפ"ז מובנת בפשטות ההוראה שיש לקחת מהתוועדות שמתקיימת ביום ההילולא – הוראה המודגשת מיד בהתחלת המאמר דיום ההילולא:

כאשר יהודי רואה שישנם בעולם כו"כ ענינים בלתי-רצויים, ובפרט בזמן הגלות, עד ל"עקבות משיחא" – עלול להתעורר אצלו ספק האם במצב כזה קיימת אפשרות לתקן את מצב העולם, לגלות אלקות בעולם, האם במצב כזה ראוי העולם לגילוי אלקות.

ובפרט כאשר לוקח בחשבון את מעמדו ומצבו האישי, כפי שידע אינשי בנפשי' – הרי לכל לראש עליו לדאוג לתיקון ושלימות בנוגע לחייו הפרטיים, ורק אח"כ יהי' ראוי לפעול גם בנוגע לתיקון העולם, כלשון הידוע¹⁸: קשוט עצמך תחלה ואח"כ קשוט אחרים.

על כך באה ההוראה מהתחלת המאמר דיום ההילולא:

תכלית כוונת הבריאה היא לעשות לו ית' דירה בתחתונים, "דירה" ו"גן" להקב"ה, ובמילא, בכל רגע ורגע שקיימת מציאות העולם – הרי העבודה דעשיית "דירה" ו"גן" להקב"ה היא בבחינת "מצוה שהזמן גרמא", כך שאי אפשר לדחותה עד לאחרי שלימות מצבו הפרטי.

ובפרט – שאין כל סתירה ביניהם, מכיון שהקב"ה נותן כח ליהודי שיוכל לעסוק בשני הענינים ("קשוט עצמך" ו"קשוט אחרים") בבת-אחת, כפי שהראה והוכיח בעל ההילולא – הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע להולכים בדרכיו – אלו שלא התחשבו בקשיים, אשר, עיקר הקושי אינו מענינים שמבחוץ, כי אם,

(17) ירושלמי ברכות פ"ד סה"ה. שהש"ר פ"ד, ד בסופו.

(18) במ קז, סע"ב. וש"נ.

(14) לקו"ת תזריע כג, א. סוכות פא, ג. ובכ"מ.

(15) פרש"י תבוא בו, טז. וראה ג"כ פרש"י

יתרו יט, א. עקב יא, יג.

(16) תרומה כה, ח.

מבלבולי ה"מלך זקן וכסיל"¹⁹, "דער קלוגינקער"²⁰, ובמילא, כאשר מחליטים שלא להתחשב בו כלל, רואים שהדבר נקל יותר מכפי שמשערים תחילה.

ובנוגע לכל ה"חשבונות" אודות מצב העולם ומצבו האישי – אם הוא ראוי או אינו ראוי כו' – עליו לדעת ולזכור שלא דורשים ממנו לפעול דבר חדש שלא הי' לעולמים, שינוי מצב העולם (או שינוי מצבו האישי), אלא אדרבה: להחזיר את העולם (או את עצמו) למצבו האמיתי כפי שנברא ע"י הקב"ה – "לגני לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחלה".

ובאותיות פשוטות:

כאשר יהודי רואה בעולם (או בעצמו) דבר בלתי־רצוי – עליו לדעת שאין זה מצד הבריאה עצמה, שכן, בריאת העולם (והאדם – הן יהודים והן אינם־יהודים) היתה באופן ד"וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד"²¹, לא רק "טוב" סתם, אלא "טוב מאד", ובמילא, הענין הבלתי־רצוי הוא שינוי במציאות הבריאה, ולכן, עבודתו בתיקון הדבר – אינה פעולת דבר חדש, כי אם, להחזיר דבר זה למצבו האמיתי, כפי שנברא ע"י הקב"ה.

ולא עוד, אלא שגם בנוגע לתיקון העולם (לאחרי מצב של ירידה) – היתה כבר פעולתם של הצדיקים שהורידו את השכינה למטה בארץ (לאחרי סילוק השכינה בסיבת החטאים), אשר, בכך הראו את הדרך שגם לאחרי מצב של ירידה יכולים לפעול גילוי אלקות בעולם, לעשותו "דירה" ו"גן להקב"ה.

ו. ובנוגע לפועל:

כל אחד ואחד צריך לקבל החלטות טובות להוסיף בכל הפעולות שתוכנם ונקודתם – תיקון העולם, באופן נעלה יותר לגבי התעסקותו בענינים אלו עד עתה.

ובפשטות – להוסיף באור, טוב, צדק ויושר, אשר, היסוד והשורש לכל ענינים אלו הוא – אלקות, כלומר, ההכרזה בכל העולם כולו ש"יש בעה"ב לבירה זו"²² – הקב"ה, אשר, נוסף לכך שברא את העולם – לא עזבו, ח"ו, אלא אדרבה – נמצא בעולם, ומבקש ודורש – ונותן כח – ומקווה שימלאו את בקשתו ודרישתו – לעשות לו דירה בתחתונים, ולא רק "דירה", אלא "גן" – "לגני לגנוני" – מקום של תענוג.

ודבר ברור הוא שכאשר עושים כן – בודאי מצליחים, ובפרט לאור

(21) בראשית א, לא.

(22) ראה ב"ר רפל"ט.

(19) קהלת ד, יג ובפרש"י. ועוד.

(20) ראה "היום יום" – כ"ג סיון. לקו"ש חי"א

ברכתו והבטחתו של בעל ההילולא²³: "עמדו הכן כולכם", היינו, שמצליחים לפעול את כל הענינים המבוארים בהתחלת המאמר, שנקודתם ותוכנם – לעשות "דירה" ו"גן להקב"ה.

וכל זה – אפילו ע"י פעולתו של יחיד מישראל, ובלשון הרמב"ם²⁴: "צריך כל אדם שיראה עצמו . . . וכן כל העולם חציו זכאי כו', עשה מצוה אחת (במעשה, בדיבור, או אפילו במחשבה) הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות [בדוגמת כף מאזניים שקולה, אשר, דבר הכי קטן מכריע את הכף], וגרם לו ולהם תשועה והצלה", ועאכו"כ בצירוף פעולתם ועבודתם של כו"כ מישראל – "ברוב עם", אשר, עי"ז ניתוסף עוד יותר ב"הדרת מלך", כולל – תענוג המלך ("לגני לגנוני").

וכן תהי' לנו – לפעול את הענין ד"באתי לגני לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחלה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה", ע"י הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(שיחת יום ב' פ' בשלח, יו"ד שבט ה'תשמ"ו)

שיב"ג. לקו"ש ח"ו ע' 4-283.
(24) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

23) סה"מ קונטרסים ח"ב שצו. ב. אג"ק
אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ר"ע רעט. וראה שיחת
יו"ד שבט תש"כ בתחלתה (סה"מ באתי לגני ע')

ביאור כוונת דירה בתחתונים, לא לשם מעלה אלא תאוה ורצון העצמות

פתיחה

בענין תכלית הבריאה, שמבואר בתניא ריש פרק ל"ו שהיא מפני "דנתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים" - ידוע שהדיוק בזה הוא "נתאוה" דייקא, שתכלית זו היא בבחינת תאוה שלמעלה מטעם. כלומר מדובר בתכלית כזו שאין בה שום צורך לכאורה, ואין שום סיבה הגיונית לרצות בה, אלא שכך נתאוה הקב"ה. וכפתגם הידוע של אדמו"ר הזקן, "אויף אַ תאוה איז קיין קשיא ניט".

דיוק זה הוא יסוד עיקרי גם בעבודת האדם, שעל ידו נשלמת הכוונה של "דירה בתחתונים". שכן אילו הי' טעם לבריאה, שהיא מביאה לשלימות מסוימת - הרי משמעות הדבר שהי' איזה ענין ומעלה בבריאה מצד עצמה, ובמילא הייתה גם חשיבות לאדם העובד שהוא פועל את שלימות זו. אבל מכיון שכל הענין הוא רק תאוה של הקב"ה, ולא שיש איזה ענין בבריאה ובעבודת האדם מצד עצמם - לכן עשיית הדירה היא זוקא על ידי ביטול מוחלט של הרגש מציאות האדם.

בשיחה שלפנינו מבאר כ"ק אד"ש את נקודה זו באריכות, ומגדיר בצורה ברורה מהי הכוונה של "דירה בתחתונים", ומדוע אכן אין כוונה מביאה לשום מעלה ושלימות, וכל שהיא מבטאת הוא את תאוות ורצון העצמות. הרעיון המרכזי של השיחה הוא ביאור משמעות העבודה של "עשיית לבנים" בה עסקו בני ישראל בגלות מצרים, שהיא מבטאת בעצם את מהות העבודה בזמן הגלות שעל ידה נעשים ה"תחתונים" דירה להקב"ה.

שמות א'

לכן רואים, שגם "לבסוף", כאשר בני ישראל כבר עבדו ב"כל עבודתם", הרי עיקר עבודתם היתה עדיין בעיבוד הלבנים*⁴. כפי שמוכח מהמסופר בהמשך: כאשר רצה פרעה ליישם את "תכבד העבודה על האנשים" (דבר שהתרחש בסוף תקופת גלות מצרים, לאחר שבאו משה ואהרן בשליחותו של הקדוש-ברוך-הוא אל פרעה באומרם "שלח את עמי"), הוא עשה זאת דוקא על ידי עבודת הכנת הלבנים, ולא על ידי עבודה אחרת, בצוותו שלא לתת להם תבן עבור מלאכה זו, ויחד עם זאת שלא תפחת כמות הלבנים.

יותר מכך: גם במשך כל תקופת השעבוד, היתה עבודתם העיקרית בהכנת הלבנים, למרות שעסקו גם במלאכות אחרות. הדבר מוכח מן הנאמר במדרש⁵ על הפסוק "ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך – בפה רך"⁶, שפרעה עצמו לקח "סל ומגריפה" והכין לבנים⁷, ועל ידי כך שכנע את בני ישראל: "עשו עמי היום

א. על הפסוק "וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה את כל עבודתם..."⁸, נאמר בגמרא⁹: "בתחילה בחומר ובלבנים, ולבסוף ובכל עבודה בשדה, ולבסוף את כל עבודתם". המפרשים מבהירים את משמעות דברי הגמרא: ניתן לשאול, מדוע מפרידה התורה את העבודה "בחומר ובלבנים", למרות שהיא נכללת בביטוי "כל עבודתם", המופיע בהמשך הפסוק? על כן מבארת הגמרא, שהשעבוד "בחומר ובלבנים" היה "בתחילה". כלומר, התחלת כל ה"עבודה בשדה", אשר הגיעה "לבסוף", ולכן היא מוזכר לפני כן בנפרד.

כל הענינים בתורה מדוייקים לחלוטין. מכך מובן, שהעבודה "בחומר ובלבנים" היתה "בתחילה" ("לבסוף" – "כל עבודתם"), לא רק מבחינת הזמן, אלא גם "תחילה" מבחינת המשמעות, מבחינת הקושי והחומרה של השעבוד. כלומר, ב"חומר ובלבנים" היה עיקר השעבוד, ומכך הסתעפו לאחר מכן, כפרטים מתוך כלל, כל סוגי השעבוד של "כל עבודתם".

⁴ להעיר מפרש"י משפטים (כד, יו"ד): "שהיו משועבדים במעשה לבנים".

⁵ פרשתנו ה, א ואילך.

⁶ במדב"ר פט"ו, כ. תנחומא בעלותך יג. ת"ב שם כג. וראה גם שמו"ר שם.

⁷ פרשתנו א, יג.

⁸ ראה גם סוטה שם, ריש ע"ב.

⁹ ראה גם שם, א.

¹ פרשתנו א, יד.

² סוטה יא, ב.

³ שמו"ר פ"א, יא. וראה חדא"ג מהרש"א

בסוטה שם, שמפרש כן גם בגמרא.

⁴ חדא"ג שם.

הם ביצעו במעט השעות הנוספות, בלילה¹².

בכך מובן היטב מדוע מפרידה התורה את העבודה "בחומר ובלבנים" בפני עצמה, כי אף לאחר שכבר עשו "כל עבודתם", בכל זאת עדיין היה עיסוקם העיקרי בהכנת לבנים.

ב. ההסבר לכך שעיקר השעבוד¹³ היה בחומר ובלבנים הוא:

כבר הוסבר בהרחבה¹⁴ לגבי המשמעות של "ויעבדו מצרים את בני ישראל...". וימרו את חייהם בעבודה קשה... "שאת חייהם וכוחותיהם של ישראל, אשר חיותם וכוחם האמיתי נובע מהקדושה¹⁵ (נפש האלקית¹⁶), ניצלו המצריים לבניית ערי מסכנות – לפרעה. במקום עבודתו של היהודי בבניית דירה לה' יתברך, בהקמת "עיר אלקינו"¹⁷, הכריחו אותם אלו המצריים¹⁸ והמעיקים עליהם לנצל את

בטובה", שאף הם יחקו אותו ויכינו לבנים. ובני ישראל עבדו עמו "בכל כוחן", וכאשר הגיע הלילה צויה פרעה לספור את הלבנים שהוכנו ביום זה, והורה: "כזה אתם מעמידים בכל יום ויום".

וכיון שיום צריכים היו בני ישראל להכין אותה כמות לבנים, כפי שהספיקו במשך כל אותו היום, אשר בו עבדו "בכל כוחן", מובן, שגם במשך זמן השעבוד לאחר מכן הם היו עסוקים ברוב היום ככולו¹⁹ בהכנת לבנים¹¹, ואת כל שאר סוגי העבודות

10) אבל לא כל היום ממש – שהרי חלק מהיום בנו את הערים*, שגם זה נכלל בהעבודה "בחומר ובלבנים" (ראה מהרש"א שם: שבתחלה בנו לו ערים). ואולי י"ל: בחומר (לעשות ממנו לבנים) ובלבנים (לבנות מהם ערים).

ברמב"ן (א, יא) ואוה"ח (שם, יד), שבנין הערים אינו נכלל בהעבודה "בחומר ובלבנים", ומפרשים שבתחלה היו בונים הערים ואח"כ הוסיפו עליהם עשיית הלבנים. אבל פשוט הלי' בגמרא ומדרש שם משמע כנ"ל. וראה אוה"ח (שם, יא): "ולדבריהם ז"ל צריך לומר כי קדמו דברים ("פה רך") לשרי מסים".

11) להעיר משמור"ר שם, יב: אם אתם הולכים לישן בבתים... אין אתם משלימים את הסכום שלכם.

* ואין לומר שבנין הערים ה' משחשיכה – כי (א) רק "בכל עבודה בשדה" ה' לאחר "שבאין לנוח לערב לבתיהן" (תנחומא ויצא ט), (ב) לפי"ז נמצא שבנין הערים – מלאכה עיקרית – לא נמנית כלל בפסוק "וימרו את חייהם" (ורק – נכלל (בדרך אגב) ב"את כל עבודתם")!

12) ב"ר פכ"ז, ב. תנחומא ויצא, ט.

13) במצרים כפשוטו, ובמצרים וגלות ויציאת מצרים שבעבודת כאו"א מבני, שב"כל יום ויום חייב לראות עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים" (תניא רפמ"ז – ראה שם ביאורו).

14) ראה עד"ז לקו"ש ח"ג ע' 848 ואילך.

15) כנאמר על התומ"צ כי הם חיינו. וראה קונטרס ומעין מ"ז. ו"לכן נוגע מאד הענינים שעוסקים בהם, מפני שבכל דבר ודבר שהאדם פועל ועושה מכניס בזה כחות אלקית" (ד"ה בששה"ק תער"ב פ"ב). וראה גם לקו"ש שם הערה 22.

16) ראה תניא פ"ט, יב ועוד.

17) תהלים מח, ב. וראה רשימות הצ"צ שם.

18) דכל המצריים נקראו ע"ש מצרים (ראה ב"ר פט"ז, ד).

כוחות הקדושה למטרת בניית דירה לקליפה הטמאה ר"ל – "ערי מסכנות לפרעה".

ו"זה לעמת זה": כשם ש"עיר אלקינו" נבנית, כביכול, מאבנים, בדומה לעיר הנבנית מבתיים רבים, ולבית הנבנה מאבנים רבות¹⁹, שעיקרו וחוזקו של הבית הן האבנים שבו²⁰ – כך היה גם, להבדיל, לגבי הערים של הקליפה במצרים, שהרי ה"קליפה" רוצה להידמות לקדושה, כקוף בפני אדם²¹: עיקר השעבוד של בני ישראל היה בהכנת הלבנים – "ותהי להם הלבנה לאבן"²² – האבנים לערי מצרים.

בכך מוסבר מדוע העבודה "בחומר ובלבנים" מופיעה לפני הכלל של "כל עבודתם", כדלעיל בסעיף א', כי משמעותה הפנימית של כל עבודה שהיא, היא בניית "בית", ובית מורכב

19 ראה בארוכה ד"ה והי' הנשאר בציון תרצ"א פ"ב וג'. ד"ה אור לי"ד ש"ת פ"ג. ובכ"מ.

20 וכלי' ס' יצירה (פ"ד בסופו) ב' אבנים בונות ב' בתיים וכו' – ולהעיר מנגעים פי"ב, מ"ב.

ובפרט ביהמ"ק – השלימות ד"עיר אלקינו" (ירושלים) – שעיקרו הי' אבנים, כדלקמן סעיף ה' וסעיף ח'.

21 זח"ב קמח, ב. וביהל אור ע' שנח, שהוא ע"ד שארז"ל (מדרש הגדול) עה"פ (בראשית ה, ג) שמקודם היו כקופין.

22 נח (יא, ג) וראה שער הפסוקים ר"פ שמות. לקר"ת לג"פ עה"פ (עב, ג ואילך – אוה"ת נח כרך ג תרסב, א ואילך. שם כרך ו' תרסו, א ואילך).

מאבנים, כדלעיל: כאשר עושים דבר טוב, מצוה או עשיית דברי רשות לשם שמים, או באופן של "בכל דרכיך דעהו"²³, מוסיפים בכך אבן לבנין הקדושה, וכאשר עושים מעשה שלילי, מוסיפים לבנה לבנין ה"קליפה". ההבדל בין הפעולות והעבודות השונות מתבטא בסוג הבנין, אך בחיצוניות יש לכל הפעולות אופי שווה – בנין: פעולות טובות – בנין ירושלים; פעולות לא טובות – בנין צור²⁴.

ג. באבנים עצמן, שמהן נבנה הבנין, יש שני סוגים: אבנים, שנבראו בידי שמים, ולבנים, הנעשות בידי אדם²⁵. עבודתם של בני ישראל במצרים היתה דוקא בעשיית לבנים.

מהו ההבדל בין אבנים לבין לבנים? "אבנים", שהן בריאה בידי שמים, רומזות לדרגה נעלית בקדושה²⁶, לכן צריך לבנות את בית המקדש מלכתחילה באבנים²⁷, וגם ארץ ישראל בכללותה נקראת ארץ אשר אבניה ברזל²⁸. לעומת זאת, לבנים, שנוצרות בידי אדם, רומזות לעניני

23 החילוק בין ב' האופנים – ראה לקו"ש ח"ג ע' 907. 932.

24 היפך בנין ירושלים (ראה רש"י תולדות כה, כג – ממגילה ו, א. וראה גם זח"ב רלו, א. רמ, א. עיי"ש).

25 תו"א עז, ג. לקו"ת לג"פ שם. וראה גם ד"ה והי' הנשאר שם פ"ז.

26 ד"ה והי' הנשאר שם. וראה גם תו"א שם. לקו"ת לג"פ שם.

27 רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"ח. 28 עקב ח, ט.

עבודה זרה³⁴ "זקף לבינה"³⁵.

וזהו ההסבר לדברי רש"י³⁶ "שאינן אבנים בבבל, שהיא בקעה", כי בבל, ו"בקעה" בכלל³⁷, היא נמוכה – מקום של העלם האור האלקי, של חושך, עד אשר לגבי התורה שבבבל אמרו חז"ל³⁸: "במחשכים הושיבני – זה תלמוד בבלי". לכן לא אפשרית שם דרגה של "אבנים" שבריאתן בידי שמים.

ד. לפי זה ניתן היה להסביר מדוע העבודה הקשה של בני ישראל במצרים היתה בעיסוקם בלבנים, ולא באבנים, כיון שהמטרה היתה לבנות "ערי מסכנות לפרעה" (להיפך מ"עיר אלקינו", כדלעיל), ולכן גם לא נעשתה הבניה מ"אבנים", הרומזות לקדושה, אלא מ"לבנים", בהתאם ל"ערי פרעה".

אך לאמיתו של דבר אין די בהסבר זה: מכיון שהכוונה של המצריים היתה לנצל את הענין של ערים דקליפה דווקא – את הכוחות ואת

הרשות²⁹, התלויים באדם, ויכולים להפוך לקדושה, או להיפך.

(לפיכך רואים, שאיסור ההשתחווייה בפישוט ידים ורגלים חל דוקא לגבי רצפת אבנים, ולא לגבי רצפת לבנים³⁰, כי איסור זה נובע מכך שאסור לעשות במקום אחר דברים הדומים לנעשה בבית המקדש³¹ – השתחווייה, וכיון שמהות הלבנים כשלעצמן אינה קדושה, לכן אין ההשתחווייה על רצפת לבנים דומה לעבודת ההשתחווייה בבית המקדש).

בלבנים קיימת גם אפשרות של היפך הקדושה³², כנאמר בגמרא³³ לגבי

29 ראה ת"א שם.

30 מג"א אר"ח סק"א סק"כ.

31 רש"י ד"ה לא אסרה תורה (מגילה כב, ב). הרמב"ם (הל' ע"ז פ"ו ה"ו ואילך, וראה כס"מ שם) מפרש הטעם מפני שזהו דרך עווע"ז. ולכאורה גם בזה יל"פ דהא שעשו כן לע"ז הוא מפני שהייתה עבודה בקודש [וע"ד שמצינו במצבה (שקדמה לדין אבן משכית ברמב"ם שם) – דאהובה לאבות (ספרי שופטים טז, כב) די"ל דמפני זה עשאוה חק לע"ז (ראה פרש"י שם. ולהעיר מאוה"ת ויצא קצח, א ואילך)] אף שביהמ"ק (שבו רצפת אבנים) נבנה זמן רב לאחר איסור אבן משכית.

32 ראה פרדס בשער ערה"כ ערך לבינה (הובא באוה"ת שמות ע' כד. זאת חנוכת תר"מ ספ"ד. וראה גם ד"ה והי' הנשאר שם ספ"ז): לבינה הוא מסטרא דמסאבותא.

33 ע"ז מו, א (וראה גם סוטה מז, א – בכמה דפוסים נשמט ע"י הצנזור) – הובא במקומות שבהערה שלפנ"ז. וראה רש"י (ע"ז) שם – לפי שהוא בידי אדם, משא"כ אבני הר שנדלדלו שאין בהן תפיסת ידי אדם. (עיי"ש. ולהעיר ממ"ש (איכה ג, לח) מפי עליון לא תצא הרעות).

34 ואפילו עבירה קלה של דברי סופרים – נפרד בה מיחודו ואחדותו כמו בע"ז ממש בשעת מעשה (ראה תניא פכ"ד, כה).

35 ראה גם לקו"ת לג"פ שם.

36 נח יא, ג.

37 להעיר מס"ת בזח"א עה, א; וממאמר רז"ל (עירונין ו, א. וש"נ) בקעה מצא וגדר בה גדר. וראה ד"ה והי' הנשאר שם פ"ז, שבקעה הו"ע ביקוע ופירוד.

38 כן הובא בכ"מ בדא"ח. וכ"ה בשל"ה בית חכמה (טז, ב) ובית הגדול (לו, רע"א). ובסנהדרין כד, א (וכ"ה בשל"ה שער הגדול לה, ב): זה תלמודה של בבל.

(שיום הסתלקותו חל בכ"ד טבת⁴³) מדגיש⁴⁴ "שאינן תחתון למטה ממנו". כלומר, ככל שהדרגה הנעשית "דירה" לקדוש-ברוך הוא היא נמוכה ונחותה יותר, כך מושגת יותר התכלית והמטרה. מכך יוצא, שכאשר בונים את "עיר אלקינו" מ"לבנים" שהן נמוכות יותר, מיישמים את התכלית של "דירה בתחתונים" יותר מאשר בנייתה ב"אבנים"⁴⁵.

בדומה למעלה של בית המקדש לעומת המשכן: המשכן, שהיה בבחינת "דירת עראי" לקדוש-ברוך הוא⁴⁶, נבנה בעיקר מקרשי ארזים – צומח, ואילו בית המקדש, שהיה בבחינת "דירת קבע" של הקדוש-ברוך הוא⁴⁷, נבנה בעיקר מאבנים⁴⁸ – דומם, שדרגתו נמוכה יותר⁴⁹ מן הצומח⁵⁰.

43 שנת תקע"ג – מוצש"ק פ' שמות.

44 תניא פל"ו.

45 להעיר מ"כל דבר שבחובה אין בא אלא מן החולין" (מנחות פב, א).

46 ראה שהש"ר פ"א, טז (ג). וכמ"ש (ש"ב ז, ו) ואהי' מתהלך באהל גו' (תו"א ר"פ ויגש).

47 ראה שהש"ר שם. וכמ"ש (תהלים קלב, יד) זאת מנוחתי עדי עד (תו"א שם).

48 ואסור לעשות בו עץ בולט (רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"ט (וגם הראב"ד ס"ל כן – ראה כס"מ שם). חינוך מצוה תצב – הובאו בתו"א שם).

49 ומה שבנין ביהמ"ק הי' מאבנים ולא מלבנים שהם "תחתון" יותר – ראה להלן הערה 76.

50 וכמבואר בתו"א שם, תו"ח ד"ה ויגש פ"ח וסדור כא, ב.

– ובלקו"ת ברכה צט, ד וב"מאמרי אדה"ז – הנחות הר"פ" ע' פא, מבואר מעלה זו גם

החיות של הקדושה, כפי שמדגישה התורה: "ויעבידו מצרים את בני ישראל . . . וימררו את חייהם גו'", כדלעיל בתחילת סעיף ב', הם היו צריכים להשתדל, לכאורה, ביתר שאת³⁹ לנצל דוקא את האבנים לבניית עריהם, כדי שיוכלו לשאוב ולינוק כוחות של קדושה, גם מהדברים שבריותם בידי שמים⁴⁰.

הכרחי לומר, שאדרבה: למרות מעלתה הגבוהה של דרגת האבנים, הרי ללבנים יש מעלה גבוהה אף יותר מכך. ואכן מפני מעלה זו התעקשו המצריים להעסיק את בני ישראל בעיקר וברוב הזמן דוקא בלבנים, כדי להכניס לרשות הקליפה גם את הדרגה הגבוהה אשר ב"לבנים".

ה. לכאורה ניתן היה להסביר, שהמעלה שיש ב"לבנים" לעומת ה"אבנים", אשר בגינה חפצו המצריים לבנות את "ערי מסכנות לפרעה" דוקא מ"לבנים" – היא אכן בהיותן בדרגה נחותה וירודה:

הרי ידוע⁴¹, שנתאוה הקדוש-ברוך הוא להיות לו יתברך⁴² דירה בתחתונים, כפי שאדמו"ר הזקן

39 ע"ד המבואר באגה"ת ספ"ו.

40 וע"ד שמצינו (הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סוס"ג) שתומ"צ דרשע קודם שעשה תשובה מוסיפים כח בקליפות.

41 תנחומא נשא טז. וראה גם במדב"ר פי"ג, ו.

42 כן הי' מוסיף (פעמים רבות) כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע – נתבאר בלקו"ש ח"ט ע' 27 ואילך.

אילו לא היה במשכן כלל סוג הדומם, אפשר היה להבין זאת בפשטות, שבו עדיין לא יישמו לגמרי את "דירה בתחתונים" בדומם ש"אין תחתון למטה ממנו", מטרה שהושגה רק בבית המקדש. אך לאמיתו של דבר, גם הדומם היה חלק מן המשכן: קרקע המשכן היתה מעפר, וכמו במשכן בכלל, כך גם שם, בקרקע המשכן, התממשה התכלית "ושכנתי בתוכם". כפי שמובן גם מן ההלכה "ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן"⁵²,

וכיון שכך, שגם במשכן היתה המשכת אלקות בדרגה כה נמוכה "שאין תחתון למטה ממנו", מדוע הוא אכן נבנה מ"צומח" ולא מ"דומם", כבית המקדש?

ז. ההסבר לכך הוא:

המעלה המושגת על ידי המשכת אלקות למטה, בתחתונים, מתבטאת בשני אופנים:

א) על ידי המשכה זו מתבטאת העוצמה הבלתי מוגבלת של אורו של הקדוש-ברוך-הוא, שהוא "אין סוף" – ללא שום הגבלה, עד אשר הוא מתפשט ומאיר גם בדרגה התחתונה ביותר, כי אילו היה האור מוגבל במשהו, הוא לא יכול היה להגיע לדרגה כה נמוכה.

כפי שהדבר קיים לגבי בעל חסד: ככל שמידת חסדו גדולה יותר, כך מגיעות פעולותיו הטובות לאנשים הפחותים יותר. כשם שאנו רואים

אך לאמיתו של דבר אין די בהסבר זה: אם נעשה הדבר מפני מעלה זו בלבנים (שכאשר "עיר אלקינו" נבנית מהן מיושמת התכלית של "דירה בתחתונים" באופן נעלה יותר),

צריכים היו המצריים (בחפצם להכליל ב"קליפה" את הדרגות הגבוהות ביותר של הקדושה), להשתדל שרק ערי פרעה, ערים של ה"קליפה", תיבנינה על ידי בני ישראל מלבנים, אך לא היה צורך בהשתדלותם שגם הכנת ה"לבנים" תיעשה על ידי בני ישראל. מכך שהמצריים הכריחו את בני ישראל גם להכין את הלבנים, ואדרבה: עיקר השעבוד, "ועיבדו", היה בעשיית הלבנים⁵¹, מובן, שבזאת מתבטאת המעלה הגבוהה ביותר, ומשום כך התעקשו כל כך המצריים שבני ישראל "יעשו לבנים" עבור ערי פרעה, כדי שתהיה להם יניקה מהענין הנעלה כל כך המושג על ידי "עשיית הלבנים".

ו. כדי להבין מעלה זו בעשיית הלבנים, יש להסביר תחילה יותר את ההבדל שהוזכר לעיל בין המשכן לבית המקדש, שהמשכן נבנה בעיקר מן הצומח, ובית המקדש – מן הדומם.

בנוגע למשכן שילה, לפי שהתלים* שבו היו מאבנים. עיי"ש.

51) כדמוכח ממקומות המסומנים בהערה 6.

(* בלקו"ת שם: היריעות. והוא טה"ד הערות כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע – נדפסו בסוף ס' לקו"ת).

החידוש מכך שהנבראים מכירים באלקות יוצר מעלה יותר מאשר הגעת האור האלקי גם למטה. כי אמיתיות האלקות מתבטאת כאן באופן כה עצום, שגם הזולת רואה ומכיר באמת. בדומה לדברי הרלב"ג⁵⁶: וזה מסגולת האמת שהוא מסכים לעצמו מכל צד.

וכיון שמדובר על הכרה באמת האלקית מצד הנבראים למטה, ברור, שהדבר מושג בעיקר, ובאופן נעלה יותר, על ידי הוכחות מהבריאה עצמה, מלמטה למעלה, שהבריאה הנחותה עצמה מוכיחה את האמת שבאלקות. אך גם כאשר ההכרה נובעת מגילוי האור האלקי מלמעלה לנבראים, שאז ההכרה אינה כה חזקה וחודרת, בכל זאת, בכך שהם מקבלים את האור ומכירים באמת האלקית, יש מעלה גדולה יותר מאשר בעצם הגילוי של האור כשלעצמו. כי קבלת ההשפעה עמוקה יותר מההשפעה עצמה⁵⁷,

(א') – כי טעם זה ד"כירו גדולתו כו" נשלם בהאצלת בחי' עקודים דוקא (ולא בהבחי' שלמעלה מזה) לפי שבעקודים הוא התחלת הכלים (ד"ה השם נפשנו בחיים תשכ"ד. ועיין המשך תער"ב ח"ב ע' א'ק"ט).

(56) ס' מלחמות השם מאמר ו' ספ"ו – הובא ב"קיצורים והערות לתניא" ע' קב.

(57) וזהו החידוש שב"סוף מעשה במחשבה תחלה" על "נעוץ תחלתן בסופן": "סופן" הכוונה לסיום וגמר ההשפעה, ובחי' זו נעוצה ב"תחלתן" – תחלת וראשית ההשפעה (וכנ"ל בפנים, שע"י המשכת האור עד למטה מטה – "סופן", מתגלה תוקפו הבלתי מוגבל), משא"כ "סוף מעשה" הר"ע קבלת ההשפעה, ובחינה זו מגעת ב"מחשבה תחלה" היינו תחילה אפילו לפני תחלת המחשבה – למעלה משרש ההשפעה (ד"ה השם נפשנו שם. וראה גם תו"ח

אצל אברהם אבינו, שמידת החסד שלו היתה ללא גבול⁵³, ולכן הוא השפיע מחסדו אפילו ל: א) ערביים (ב) שהשתחוו ג) לאבק שעל גבי רגליהם⁵⁴.

(ב) על ידי כך, שבאמצעות המשכה זו ניכרת גדולת ה' "בתחתונים", באה לידי ביטוי לא רק אי הגבלת האור, שהוא מגיע גם למטה, אלא גם האמת האלקית, כאשר גם ה"מטה", הנבראים התחתונים, שאינם אלקות, מכירים בו⁵⁵.

(52) נשא ה, יז.

(53) ראה תו"א (ד"ה אנכי מגן לך) יב, א. ובהגהות ע"ז בלקו"ת לג"פ (פח, א. אוה"ת לך (כרך ד) תרצג, א ואילך).

(54) ב"מ פו, ב. וראה לקו"ש ח"א ע' 28.

(55) וי"ל שזהו ב' הענינים "כדי להטיב לברואיו ויכירו גדולתו כו" (ע"ח שער הכללים בתחלתו). וי"ל שזהו החידוש ד"כירו גדולתו" על "בגין דישתמודעון לי" (שבזוהר פ' בא מב, ב), שהכוונה ב"בגין דישתמודעון לי" (דמשמע גם) בעל כרחו) – הוא שיהי' גילוי אלקותו ית' (וכדאיאתא בע"ח בתחלתו (ושער ההקדמות הקדמה ג') "שיתגלו שלימות כחותיו כו" וממ"ש בע"ח שם "וכבר נתבאר טעם זה בספר הזוהר . . וגם בפ' בא כו", מובן שבכללות הר"ע אחד עם "בגין דישתמודעון לי". וראה גם ד"ה יו"ט של ר"ה תרס"ו וד"ה שוקיו עמודי שש תש"ב פ"ח, אשר ענין "יתגלו כו" הוא פירוש במאה"ד "בגין כו")

אבל ענינו של המקבל רצונו וכו' אינו נוגע בזה. משא"כ הכוונה ב"לברואיו ויכירו כו" הוא – שהנבראים יכירו את גדולתו ית' ויזכו להיות מרכבה כו'.

ועפ"ז יובן מה שהטעם בע"ח ושער ההקדמות שם הוא בנוגע לכללות ההתהוות, ואילו בשער הכללים שם "האציל נקודה א' הכלולה מי' (והם י"ס של העקודים שהיו בכלי

התחדש, שהתחתון עצמו – סוג הדומם נעשה כלי לאלקות.

לכן נקבע הסדר במשכן מלמעלה למטה: גגו של המשכן היה מדורג מלמעלה למטה – מאילים ותחשים ועיזים וצמר⁶¹, שהם מסוג החי, ולמטה מכך הקירות – מסוג הצומח, ובתחתית קרקע המשכן, שהיתה מעפר, מדומם. ואילו בבית המקדש היה הסדר הפוך: עיקר בנינו⁶² היה מסוג הדומם – שממנו נבנה כל בית המקדש, והכלונסאות של ארז, שמסוג הצומח, אשר היו בנויים בתוכו, היו רק טפל⁶³, רק כדי לחזק את הקירות וכדומה⁶⁴.

ובלשון הקבלה והחסידות: שורש הכלים נעלה משורש האור.

גם לכך ישנה הדוגמא של בעל החסד⁵⁸ – רצונו להטיב עם הזולת אינו נובע רק מצרכיהם של האחרים הנזקקים לפעולת חסדו, אלא גם מאופיו שלו: כיון שהוא בעל מידת החסד, נחוצה לו, מעצם טבעו, הנתינה וההתבה לזולת.

כפי שאנו רואים אצל אברהם אבינו, שכאשר לא היו לו אורחים להיטיב עמם, הוא הצטער על כך⁵⁹. כי בהיותו איש החסד במהותו, דרושה היתה לו נתינה זו מטבעו שלו⁶⁰. ולכן, כשם שגילוי טבעו בהשפעת הטוב גרמה לו תענוג, כך העדר השפעה של מידת חסדו גרמה לו צער.

בכל זאת רואים, שכאשר איש החסד מיטיב עם הזולת, והאחר מקבל את ההשפעה, נגרם לנותן תענוג גדול אף יותר מאשר התענוג שנגרם מעצם הנתינה שלו, כי קבלת ההשפעה מגיעה לעומק רב יותר מאשר ההשפעה עצמה.

וזהו ההבדל בין המשכן לבין בית המקדש: במשכן בא לידי ביטוי חוסר ההגבלה של האור האלקי, כפי שהוא יורד מלמעלה ו"נמשך" גם למטה מטה, עד לסוג הדומם; בבית המקדש

60 ראה ד"ה החודש הזה ש"ת פ"ג.

ביוהשמע"צ תשי"ח פכ"ז. ובכ"מ.

61 ורק שבהיתור תחתון שב(גג) יריעות חי' גם מין אחד של פשתן נוסף על ג' מיני צמר (רש"י תרומה כו, א). וי"ל שזהו ענין הממוצע שצ"ל בין דרגא לדרגא. וכן – טיוס ותחתית הקרשים עמדו כאדנים – דומם.

62 ולכאורה צ"ע"ק מתקרת ביהמ"ק שהי' גבים ושדרות בארזים (מ"א ו, ט) – צומח. ולהעיר ממדות (פ"ד מ"ו) שע"ג זה הייתה מעזיבה (מ"טיט)אבנים וסיד. ובתו"א ותו"ח שבהערה 64, ש"הכלונסאות של ארז שהי' בתקרה הם היו תמכין לבד לעיקר התקרה הנעשה מבחי' דומם", "להחזיק המעזיבה בלבד" (וראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ע' קמב, קמד, קמו). ולהעיר ג"כ מלקו"ת וסידור שבהערה 50, שהארזים בהתקרות היו שקועים. ע"ש. ואכ"מ.

63 ראה מדות פ"ג מ"ח (כפי גירסת רוב המפרשים). כסף משנה לרמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"ט. מפרשי המשנה שם בפ"א מ"ו. ועוד.

64 תו"א ר"פ ויגש. תו"ח שם פ"ח.

שם פ"ב וג'. המשך תער"ב (שם ואילך). לקו"ש חיי"ט ע' 384 ואילך).

58 ראה בארוכה תו"ח שם פ"ג.

59 (רש"י ר"פ וירא. וראה גם ב"ר פמ"ח,

ט.

רק לעתיד לבוא, בתקופה של ימות המשיח, ובמיוחד בתקופה של תחיית המתים⁴⁴, ואילו בבית המקדש היתה "דירת הקבע של הקדוש-ברוך-הוא" רק "מעין עולם הבא"⁴⁵ – לא היתה זו עדיין ה"דירה בתחתונים" בתכלית השלימות ובאמת.

ניתן להבין זאת לפי דבריו הידועים⁴⁶ של אדמו"ר הזקן, בעל ההילולא (כ"ד טבת), אשר אמר על כך: "נתאוהו הקדוש-ברוך-הוא להיות לו יתברך דירה בתחתונים", אשר "על תאוה אין קושיות". כלומר, רצונו של הקדוש-ברוך-הוא ב"דירה בתחתונים" אינו מפני טעם כלשהו⁴⁷, אלא, כביכול,

כאשר מעלת ה"תחתון" היא רק בכך שדרכו מתבטא ה"בלי גבול" של האור האלקי, בהראותו שאור זה משפיע אפילו למטה, אך לא שהתחתון עצמו מגיע למעלה זו, אז מקבל התחתון את ההשפעה רק בסוף, בעוצמה הנמוכה ביותר. שהרי, מדובר כאן על המשכת האור, אשר מתבצעת בסדר של "מלמעלה למטה". בתחילה, היא "נמשכת" לדרגות הנעלות יותר, ואחר כך – לדרגות הנמוכות. והדרגות הנמוכות מגיעות, גם במעלתן, לאחד הדרגות הגבוהות. וכך היה במשכן.

אך כאשר ההתעלות נעשית בתחתון עצמו, אשר הוא נעשה כלי לאלקות, הוא מכיר בגדולתו יתברך, מובן, שעיקר החשיבות הוא בתחתון, אשר "אין תחתון למטה ממנו"⁴⁸. ולכן בבית המקדש היווה הדומם את העיקר⁴⁹.

ט. אמנם, בבית המקדש התחדש הענין של הפיכת ה"תחתונים" עצמם לכלים לאלקות, ולא רק שהאור יגיע אליהם. אך בכל זאת, עדיין לא התחדש בו הענין האמיתי של "דירה בתחתונים". התכלית האמיתית של דירה בתחתונים תושג

(67 תו"א שם. ובתו"ח שם: בדוגמא דלעתיד. ולהעיר מתניא פל"ו: ונודע שימיה"מ כו' מעין זה בשעת מ"ת.

(68 המשך תרס"ו בתחלתו. ד"ה שוקיו שם פי"ט.

(69 והטעמים שבזהר וע"ח (דלעיל הערה 55) הם הקדמה והכנה להשלמת הכוונה ד"דירה בתחתונים". כי ענין ה"דירה" הוא [לא רק שנמצא בה כל העצם, אלא גם] שהעצם נמצא בה בגילוי (ראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1054), ולכן צריך ל"הטיב לברואיו" ו"יכירו גדולתו" – בחי' הגילויים, כי ידיעה והכרה זו הם הכנה לגילוי העצמות. (ובדוגמת המבואר בלקו"ש ח"ג ע' 956, שאהוי"ר, עם היותם בחי' גילויים, הם "דרכי הוי" – לפי שעל ידם דוקא בא עצמותו ית' בגילוי, במעשה המצות. עיי"ש).

וכמו שהתהווות, עם היות שהיא רק ביכולת העצמות, בכ"ז ההתהווות בפועל הוא מהאור וע"י התלבשותו בכלים (אגה"ק סי' כ' – קל, ריש ע"ב), כן גם השלמת הכוונה ד"דירה בתחתונים" – דירה לעצמות, הוא ע"י (הקדמת) "להטיב לברואיו" – אור, ו"יכירו גדולתו" – כלים.

(65 ראה גם תו"ח שם, שבביהמ"ק הי' הגילוי דסוף מעשה במחשבה תחלה (ראה לעיל הערה 57).

(66 וזהו גם הטעם מה שהמשכן הי' דירת עראי של הקב"ה וביהמ"ק דירת קבע (נסמן לעיל הערות 46; 47), כי כשהגילוי נמשך רק מלמעלה, אינו חודר בפנימיות כ"כ (ולהעיר מלקו"ת ויקרא (ב, ג-ד), שאתערותא דלעילא מצד עצמה – כשאין אחרי' מיד עבודה מלמטלמ"ע – אין לה קיום).

מושגת התכלית של נתאוהה הקדוש-
ברוך הוא...".

ולכן משכן ובבית המקדש עדיין לא הגיעו אל התכלית האמיתית של "דירה בתחתונים", אשר אליה נתאוהה הקדוש-ברוך הוא, כיון שזו היתה "דירה" אשר בה בכל זאת, באה לידי ביטוי מעלה מסוימת⁷², אשר האור שנמשך עד למטה מטה, ושגם הנבראים התחתונים יכולים להתעלות ולהיות כלי לאלקות.

י. מהו אכן האופן האמיתי של "דירה בתחתונים", כך שתתממש התכלית של "נתאוהה הקדוש-ברוך-הוא"?

על כך אומר אדמו"ר הזקן⁷³, שזה ב"תחתון שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו יתברך וחושך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות וסטרא אחרא שהן נגד ה' ממש לומר אני ואפסי עוד". כלומר: בדרגה כה נמוכה, שאין לה כלל קשר לאלקות, שלא ייתכן שיאיר בה אור אלקי, ובודאי שאינה כלי לאלקות. ולהיפך: מקום המלא בקליפות וסטרא אחרא, המעורר תחושה של "אני ואפסי עוד", החיפך המוחלט מאלקות – נגד

הדירה הוא דירה לעצמותו כביכול, והרי הרגש המעלה והשלימות "סותר" ל"גילוי" העצמות (ראה הערות שלפניו).

(73) ובזה יובן מה שאמרו (שבת קיט, ריש ע"ב. שו"ע אדה"ז ר"ס רסח) "כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית", ובחדא"ג מהרש"א שם: "כי האומר ויכולו הרי

בבחינת "תאוה", שמעל לטעם⁷⁰.

מכך מובן, שה"דירה בתחתונים" – כתכלית של "נתאוהה הקדוש-ברוך הוא" (למעלה מהטעם), אין כוונתה שבכך מושגת מעלה ושלימות, שהרי אם כך, המעלה עצמה היא הטעם לרצון ב"דירה". אלא מושג בכך דוקא חידוש אשר אינו מתקבל כמעלה ושלימות⁷¹. ודוקא זוהי הדירה בתחתונים האמיתית, שבאמצעותה

וי"ל בדא"פ שזהו ג"כ הסדר ב"ושכנתי בתוכם": משכן – אור, ביהמ"ק (דשלמה) – כלי, וביהמ"ק דלעתיד – דירה לעצמותו.

(70) והנפקותא שזוה בעבודת האדם:

באם כל ענין ההתהוות ה' מצד הטעם, הרי ישנו איזה ענין ותפיסת מקום להבריאה, בזה שהיא משלמת את הכוונה. ובמילא – תפיסת מקום גם להאדם העובד, בזה שהוא הוא המשלים כוונה זו.

אבל מצד אמיתית ענין ההתהוות שהוא רק לפי שכן עלה ברצונו ית' – נתאוהה, הרי אין שום יחס ותפיסת מקום להבריאה, וכל ענינה הוא רק מה שעצמותו ית' נתאוה כו'. ובמילא, עשיית הדירה הוא דוקא ע"י שלילת וביטול הרגש המציאות בתכלית (שלא יחשוב האדם: והרי דבר אני בזה שהשלמתי את הכוונה) – כי כל ענין ה"דירה בתחתונים" אי"ז שצריך אליו כ"א לפי שנתאוהה כו' וראה להלן הערה 75.

(71) וגם מזה שהכוונה דדירה בתחתונים הוא בעצמותו ית' שלמעלה מכל הגילויים [שהרי גם האור שבבחי' גילוי מן העצם הוא בשביל כוונה זו (ד"ה ועשית ח"ש תרע"ג). אנכי ה"א תש"ג פ"ג], מובן שמה שנתאוהה כו' הוא רק מצד רצונו ובחירתו ית' ולא מצד טעם – כי עצמותו ית' הוא שלילת כל התוארים ואין שייך בו שום נטי' ח"ו.

(72) ולבד זאת שעל ענין זה אין צורך להביאור דנתאוהה כו' (מכיון שיש ע"ז טעם), הרי מצד המעלה והשלימות שבזה, אי אפשר שתושלם בו הכוונה דנתאוהה כו' דירה. כי ענין

ה' ממש, ושם רצה הקדוש-ברוך-הוא שתהיה "דירה לו יתברך".

כאשר יהודי עושה דירה לה' יתברך בענינים ה"תחתונים", המלאים בקליפות וסטרא אחרא ומנוגדים לאלקות, לא על ידי גילוי הטוב והקדושה המסתתרים בהם מלכתחילה, כי, כל מהותם היא "נגד ה' ממש", אלא על ידי שבירת וביטול הסטרא אחרא לגמרי, כך שה"דירה" לקדוש-ברוך-הוא מעוררת התחדשות⁷⁵ מצד עבודתם של ישראל – זוהי ה"דירה" אשר "נתאוהה"⁷⁴ הקדוש-ברוך-

הוא מעיד על מע"ב (ראה שו"ע שם סי"ב) והרי הוא נעשה שותף עם הקב"ה כי בלתי עדותו לא יודע עשייתו – דלכאורה תמוה: האדם ע"י עדותו פועל רק שיוודע עשייתו, אבל אינו מחדש מאומה במע"ב, ואיך הוא שותף להקב"ה שבורא את מע"ב?

– כי שהנברא יכיר גדולתו (הגדולה זו מע"ב. ברכות נח, סע"א) הוא חידוש גמור, כנ"ל. (ועל פי זה, ההעדאה ד"ויכולו" הוא כענין עדי קיום (שלולא עדותן השטר בטל), שע"י עדותם מקיימים – עושים את המציאות). ומה שאמרו "מעלה עליו הכתוב" – י"ל לפי שהכח לחידוש זה בא מעצמותו ית' (כדלהלן בפנים ובהערה 79).

ועוד ענין בזה: קליפות וסט"א הם מציאות דהעדר (תורת שלום ע' 134 ואילך). ובמילא, ע"י העבודה דאתכפיא סט"א ואתהפכא חשוכא לנהורא, נעשה חידוש בהבריאה, שנעשה מ"העדר" – "מציאות". ועפ"ז מובן הלשון "שותף כו' במע"ב", שמפשטות הלשון מוכח שהאדם פועל במע"ב גופא (בהמציאות דשמו"א).

74) וכמ"ש (איוב יד, טו. וראה שמו"ר ספ"ו. ויק"ר רפ"א) למעשה ידיך תכסוף. ואף שגם במשכן ומקדש אמרו (כתובות ה, סע"א) "גדולים מעשה צדיקים", ומבואר בד"ה גדולים מעשה צדיקים תרפ"ה פ"ז, שהעילוי

הוא"⁷⁵.

וענין זה, עשיית דירה לה' יתברך גם במקום שבו הנבראים התחתונים הם "נגד ה' ממש", אינה לפי טעם ושכל,

ד"מעשה צדיקים" הוא מצד ענין ההתחדשות שבביטול היש לאין (וראה גם שמו"ר שם, ש"למעשה ידיך תכסוף" קאי על עבודת המשכן), בכ"ז, מכיון שהמשכת הקדושה במשכן ומקדש אינו בתחתונים ממש (המלאים קליפות וסט"א), הרי המשכה זו אינה התחדשות כ"כ (ובדוגמת המבואר בד"ה תקעו תרס"ז (בהמשך תרס"ו. וראה גם ד"ה אחרי תרס"ו) שהברורים שבדרך מלמעלמ"ט, מכיון שהם מצד המשכת האור, אי"ז ענין ההתחדשות), ובמילא אי"ז אמיתית הענין ד"מעשה צדיקים" (עבודת האדם).

ולהעיר מפרש"י עה"פ (בשלח טו, יז) מקדש אד' כוננו ידיך: "ואימתי יבנה בשתי ידיים. . . לעתיד לבוא כו'" – והרי מה ש"גדולים מעשה צדיקים" למדו (כתובות שם) ממ"ש כוננו ידיך. 75) ואף שעשיית דירה זו באה רק ע"י עבודת האדם, מ"מ אין בה שום עירוב של הרגש מציאותו (ראה לעיל הערה 70). ובדוגמת המבואר בד"ה אחרי הנ"ל בענין מעלת עבד פשוט על עבד נאמן, שעבודת עבד הפשוט דוקא היא התחדשות גמורה הבאה בכח עצמו, ועם זה [ואדרבה, הא בהא תליא] כל העבודה נקראת על שם האדון, כי עבד (הפשוט) אינו מהות בפני עצמו כלל. עיי"ש בארוכה.

וגם מזה שהדירה היא לעצמותו (כדלהלן הערה 77) מובן שביטול זה הוא נעלה יותר מהביטול שבהעבודה שמצד הגילויים. כי הביטול שמצד בחי' הגילויים הוא רק "דכולא קמי' כלא חשיב", והביטול שמצד העצמות הוא הביטול ד"אין עוד" (ד"ה ולקחתם לכם תרס"א. אם בחוקותי תרס"ז).

76) וכמו שהתהוות התחתונים אינו מצד הטעם [וכמבואר בהמשך תרס"ו (בתחלתו) ותש"ב שם, שמצד הטעמים שבזהר וע"ח, א"צ להיות התהוות עולמות ב"ע, ובפרט

ניתן לישראל, שגם הם יוכלו לעשות לה' דירה בתחתונים באופן של בריאה חדשה לחלוטין, כדלעיל⁷⁹.

יא. לפי האמור לעיל יובן מדוע היתה העבודה העיקרית בגלות מצרים – "עשיית הלבנים":

בתהליך הכנת לבנים, לאחר יצירת צורת הלבנים על-ידי הנחת המלט ב"מלבן", שורפים אותו בתנור⁸⁰, כדי שתהיינה קשות וחזקות כאבנים, כנאמר לגבי דור הפלגה⁸¹: "נלבנה לבנים ונשרפה לשריפה ותהי להם הלבנה לאבן"²⁶ – על-ידי "ונשרפה לשריפה" אז "ותהי להם הלבנה לאבן", הלבנים מתקשות ומתחזקות כאבנים (שבידי שמים) ואפשר לבנות באמצעותן בנין (של קדושה)⁸².

וכיוון שחוזק זה של הלבנים נגרם דוקא על ידי הבערתן באש, אשר ההלכה קובעת לגבי כלי חרס⁸³,

79) ראה גם ד"ה תקעו תרס"ז, שהכח שבנשמות שלמטה (בחי' עבדים פשוטים) לברר את טבע החומרי הגמור דנה"ב – שהיא "התחדשות גמורה כחידוש יש מאין" – הוא מצד כח העצמות שביכלתו להוות מאין ליש. עיי"ש.

80) רש"י נח יא, ג (ולהעיר מפרש"י פרשתנו ה, ז). תו"א עז, סע"ג ואילך.

81) שהשעבוד בגלות מצרים "בלבנים" הוא תיקון להחטא דדור הפלגה (מקומות שנשמנו לעיל הערה 22. אוה"ת שמות ע' כד. זאת חנוכת תר"ם פ"ד).

82) תו"א שם.

83) תוד"ה התורה (פסחים ל, ב) וד"ה אלף (זבחים צו, א). וראה רמב"ם הל' כלים פ"א ה"ו וי"ג, רפט"ו. ועוד.

ואין לה מקום מצד דרגת הגילויים⁷⁶ – כי לא ייתכן להשפיע שם על ידי המשכת האור ואף לא על ידי שורש הכלים, כי אין הם יכולים להיות כלים לאור האלקי, כדלעיל. דבר זה יכול להתחדש רק בכוח הבא מעצמותו ית'⁷⁷, אשר הוא "נתאווה" לדירה זו, כי "הוא לבדו בכוחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש"⁷⁸. וכוח זה

– התהוות עוה"ז], כן גם אמתית ענין גילוי (אלקות) שבהם, אינו מצד טעמים אלו. כי מכיון שהתהוות עולמות התחתונים אינו מצד [הטעמים שבבחינת] הגילויים, הרי הגילויים דערלאנגען ניט בהם.

ועפי"ז יובן מה שביהמ"ק הוצרך להיות (לכתחילה) מאבנים דוקא – אף שהחידוש שבביהמ"ק (על המשכן) הוא מה שהתחתון נעשה כלי לאלקות (כנ"ל סעיף ח'), והרי "לבנים" הם יותר "תחתון" מאבנים והי' צ"ל הבנין בלבנים מצד הענין בהם שאינם אבנים (כ"א למטה מהם) – כי בחי' הגילוי שבביהמ"ק לא הי' יכול להיות נמשך בלבנים בענינם הנ"ל – כיון שבזה ה"ה מסטרא דמסאבותא (להעיר מתניא רפ"ז דהאוכל סתם לא עדיפי כו') שבקליפות וסט"א כו' שבעוה"ז כו' רובו ככולו רע כו').

ואף ש"אם לא נמצאו אבנים בונין בלבנים", הרי זה בנין (והמשכה בבחי') "לבנים" בדרגתם שהם (כמו) אבנים (ראה בתניא שם שמסיים רק מעט טוב מעורב בתוכה).

ולהעיר מהמבואר בהמשך מצה זו תר"ם פ"ס בענין המעלה דנ"ח (שמצותה להניחה על פתח ביתו מבחוץ) על לימוד התורה – אף שגם בה נאמר "ובלכתך בדרך" – שמכיון ש"בלכתך בדרך" הוא בשוה ל"בשבתך בביתך", אי"ז הענין דהמשכת האור ברה"ר, טורי דפרודא, כבנר חנוכה. עיי"ש.

77) וגם ה"דירה" שנעשית בתחתונים היא דירה לעצמותו. וכמבואר בנדו"ז בכ"מ שבדירה נמצא כל העצם.

78) אגה"ק סי' כ' (קל, ריש ע"ב).

שורש כל הגליות⁸⁶, היא בעשיית הלבנים – כי כיוון שהשלימות של הדירה בתחתונים שתהיה בימות המשיח ובתחיית המתים "תלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות"⁸⁷, לפיכך צריכה עבודתנו בעולם בזמן הגלות להתרכז בדומה לכך ב"עשיית הלבנים" –

כל ענין בעולם מתחיל בתורה, תורת חיים. ולכן זהו "דא ליבון הלכתא"⁸⁸, שעל ידו נזכה לתורה – "לגילוי פנימיות התורה לעתיד לבוא להיות אראנו נפלאות"⁸⁹, ולעולם, שהעולם יגיע לתכלית שלימות בריאתו⁹⁰, השלימות של דירה בתחתונים, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(משיחת ש"פ בלק תשכ"ד
וש"פ שמות תשכ"ו)

שלאחר שריפת הכלי הוא נחשב למציאות חדשה, "פנים חדשות"⁸⁴, הרי אין זה תוקף שקיים בתוכן אשר האדם רק מגלה אותו, אלא זוהי יצירה חדשה, שהתחדשה בעיקר על ידי האדם, אשר מכניען ומבטל את מציאותן הקודמת.

ולכן מצביעה עשיית הלבנים, הנעשית כדי לבנות את "עיר אלוקינו", על העבודה של עשיית דירה לה' יתברך בתחתונים:

כשם שעשיית הלבנים מורכבת משני הענינים: (א) ביטול ושבירת מציאותן של ה"לבנים", שהן "סטרא דמסאבותא"⁸⁵, ו(ב) הפיכת הלבנים ל"קשים וחזקים כאבנים" – תוקף של קדושה כאבנים שבידי שמים – זוהי לגמרי מציאות חדשה שנבראה על ידי עבודתו של האדם;

כך קיימים שני ענינים אלו בעבודה של "דירה בתחתונים": (א) שבירת וביטול הקליפה והסטרא אחרא שבעולם, (ב) זוהי יצירה חדשה לגמרי הנוצרת על ידי עבודת האדם.

זהו ההסבר לכך שעיקר העבודה בזמן הגלות, החל מגלות מצרים,

86 ד"ה קול דודי תש"ט בתחלתו. וראה ב"ר פט"ז, ד.

87 תניא רפ"ז.

88 רע"מ (בזח"ג קנג, א). ועוד. – הובא ונת' בתר"א ריש פרשתנו, תר"ח ואוה"ת שם. השייכות ד"לבון הלכתא" לב' הענינים דלבנים הוא – לפי שגם ב"לבון הלכתא" ישנם שני הענינים שבעשיית לבנים: (א) בירור וליבון ההלכות הוא ע"י הסרת והתשת כח הקליפות המעלימים ומכסים על ההלכות (ראה אגה"ק סכ"ו – קמד, ב ואילך), (ב) ע"י לבון ההלכות, מתחדשים גם ענינים חדשים (ראה אגה"ק שם, ד"ה אשריכם ישראל וד"ה לך לך תרס"ז).

89 תר"א שם.

90 תניא פל"ו. זח"ג קכה, רע"א (וכבר העירו מזה"א קלט, א). רמב"ם סוף הל' מלכים. עבוה"ק ח"ב פל"ט.

84 ועד"ז בלבנים. וגם האדם (שהוא העושה את הדירה), הרי יסודו הוא מעפר, ולכן אין שום תקנה להחומריות שלו וְלַהֲנִיחֵת שִׁישׁ בּוֹ לַמְדוֹת רְעוּת – יוֹתֵר מִבְּבַע"ח, מִצַּד חוֹמֵר גּוֹפּוֹ (קוֹנֵט' וּמַעֲיֵן מִט"ו פ"ב) [רק ע"י שריפה – ביטול ישותו, בדוגמת כלי חרס שאין מועלת לו הגעלה ורק צריך שריפה באש. ועיין לקו"ת בחוקתי ד"ה ואפו (מח, ג).
85 נסמן לעיל הערה 32.

סיכום

דירה בונים בדרך כלל - מאבנים. וכך בנוגע לדירתו של הקב"ה, שכל פעולה בתורה ומצוות, ואפילו כל פעולה שנעשית מתוך כוונה לשם שמים - היא "אבן" נוספת בבנין הקדושה. ולכן העבידו מצרים את בני ישראל דוקא בעשיית לבנים, כי הקליפה מחכה את הקדושה "כקוף בפני אדם". אבל אנו מוצאים שני הבדלים: (א) המצריים העסיקו את ישראל (לא באבנים, אלא) בלבנים, שהם מ"סטרא דמסאבותא". (ב) הם העסיקו את ישראל בעיקר (לא בבניית ערים לפרעה, אלא) בעשיית הלבנים. צריך אם כן לומר, שבפנימיות מעלת הלבנים גדולה ממעלת האבנים, ותכלית העילוי מתבטאת דוקא בעשיית לבנים.

הביאור בזה: "אבנים" הם מסוג הדומם, המבטא את הסוג התחתון ביותר בבריאה. מעלת האבנים היא בכך שהם מבטאים את המשכת הקדושה למטה, וכן את עליית התחתון לקדושה. לכן אבנים (בשונה מלבנים) הם בריאה בידי שמים - כי בהם ועל ידם באה לידי ביטוי המעלה והשלימות של האור האלוקי, שהוא אין סופי ובלתי מוגבל, ובכוחו לרדת ולהמשך עד לתחתון ביותר (כפי שהדבר בא לידי ביטוי בעיקר במשכן, כמבואר בשיחה), ויותר מכך, כאשר התחתון עצמו מתעלה ו"מכיר" את גדולת ה' - באה לידי ביטוי ה"אמת" האלוקית, שאין לה כל הגדרה, וגם ה"זולת" שאינו אלקות - מכיר באמיתתה. ולכן בית המקדש הי' עשוי מאבנים, כדי להביא לידי ביטוי את מעלת ואמיתיות האור האלוקי.

אבל מעלות אלו של האור האלוקי, שנאו לידי ביטוי בבית המקדש העשוי "אבנים" - הן מעלות ושלימות שבבחינת ה"גילויים". (זוהי משמעות טעמי הבריאה שנאמרו בזהר ובספרי הקבלה). אבל אמיתית הענין של "דירה בתחתונים", שהיא תאוות העצמות שלמעלה מטעם - תושג רק בימות המשיח, על ידי עבודתינו ב"מצרים" (זמן הגלות) ב"עשיית לבנים".

הלבנים אינם עשויים בידי שמים אלא הם מעשי ידי אדם.

הוא אומר, עשיית הדירה בתחתונים אינה מגלה מעלה ושלימות הקיימת כבר באור האלוקי ובעולם התחתון, אלא היא בבחינת חידוש גמור. וממה נעשים הלבנים? - לוקחים חומר שהוא "מסטרא דמסאבותא" ושורפים אותו ("ליבון"), ואז נעשית מציאות חדשה של לבינה, עם חוזק כמו של אבנים דקדושה. כלומר: ה"תחתונים" שמהם נעשית הדירה הם (לא סתם תחתון שאינו שייך לאלקות, אלא) "עולם הקליפות וסטרא אחרא שהם נגד ה' ממש", והדרך להפוך אותם לדירה לה' היא על ידי שבירת וביטול הקליפה והסטרא אחרא, והדירה שנעשית להקב"ה היא באופן של התחדשות. ולדירה זו נתאווה הקב"ה.

מהי המעלה והשלימות שבזה? לשם מה יש צורך לברוא עולם המנגד לאלקות, שמלא בכל מהותו בקליפות וטומאה שהם היפך האלקות, ולהטיל על האדם את העבודה להלחם בקליפות ולשבור אותם, "אתכפייא לסטרא אחרא", ועל ידי כך לעשות את העולם הזה עצמו למציאות חדשה - דירה לה'?

התשובה היא: אין סיבה. אלא שכך נתאווה הקב"ה. וגם האפשרות לעשות זאת אינה יכולה לנבוע מהאור האלוקי, למרות אי הגבלתו, כי לעשות מציאות חדשה זה רק בכוח העצמות. ואת הכח הזה נתן הקב"ה כביכול לכל יהודי, שעל ידי עבודתו יהפוך העולם הזה לדירה לו יתברך.

ביאור אופן עשיית הדירה ג' שלבים (לו ית', דירה, בתחתונים)

פתיחה

העובדה שאדמו"ר הזקן גילה לנו בספר התניא (את דברי המדרש) אודות תכלית הבריאה האמיתית, שנתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, אינו לשם ידיעה בלבד. נכון אמנם שכאשר המטרה ידועה מהווה הדבר סיוע לביצוע המשימה, וזה גם מגדיר בכללות את קווי העבודה, אבל בנוסף לכך, והוא העיקר - ענין זה עצמו חלק מהתורה לשון הוראה, והמהווה לכל לראש הוראה מעשית ליהודי בעבודתו לקונו.

בשיחה המיוחדת שלפנינו מבאר כ"ק אד"ש את ההוראה מהענין של "דירה לו יתברך בתחתונים", המחולק לשלש פרטים התלויים זה בזה: עבודת ה' צריכה להיות (א) לו יתברך, (ב) באופן של "דירה", (ג) ו"בתחתונים". השיחה אינה עוסקת בהשכלה, אלא מהווה הוראה מעשית אחת ארוכה, במה צריכה להיות עיקר עבודתו של יהודי ובאיזה אופן היא צריכה להיעשות. במהלך השיחה הרבי ממחיש כיצד אדמו"ר הקודם יישם את ההוראה הזו בחייו, וממשיך בפירוט הוראות מעשיות מכך לדורנו ולעבודתנו.

יו"ד שבט

– תורתו (מלשון הוראה¹) של בעל ההילולא, וזהו המאמר על ד"ה "באתי לגני", שהרבי בעל ההילולא בעצמו הכינו ליום ההסתלקותו, שמתורה זו יודעים במה צריכה להיות ההתבוננות העיקרית ביום ההילולא שלו, ומה צריך ללמוד מכך לגבי עבודת האדם למעשה בפועל.

ב. בסוף המאמר מדבר הרבי אודות חשיבות הזריזות בעבודת ה' בקיום התורה והמצוות, כי "מי הוא היודע עתו וזמנו", כנאמר במדרש: "אין לומר המתינו לי עד שאעשה חשבונותי ועד שאצוה לביתי", המסקנה המתבקשת מכך היא², שהזריזות בעבודת ה' אינה רק פרט בעבודה, כמשמעות הפשוטה של מאמר חז"ל³ "אין מחמיצין את המצוות", אלא זהו ענין החשוב לעבודה בכלל, שבלעדיו אפשר להפסיד את כל העבודה. וההוראה "אין אדם שליט לומר..." אמורה לגבי כל יום ורגע של כל משך ימי חייו עלי אדמות, מאה ועשרים שנה.

ויותר מכך נאמר ברמז במאמר חז"ל שהוזכר לעיל "אין מחמיצין את המצוות... אם באת מצוה לידך

א. משמעותו של יום הילולא והסתלקות של צדיק, שבו עולים "כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו"⁴, היא (עבורנו) בעיקר להתבונן ב"מעשיו ותורתו ועבודתו" של בעל ההילולא, כדי להסיק מכך הוראה לחיי היום-יום של כל אחד מההולכים בעקבותיו, במעשיו ותורתו ועבודתו של האדם⁵.

כיון שאצל כל יהודי רבים הם הענינים הנכללים במעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו, ועל-אחת-כמה-וכמה אצל נשיא ישראל, לפיכך לא תמיד ברור וגלוי מהי הנקודה העיקרית שבעבודתו, שממנה צריך ללמוד את ההוראה העיקרית. אך בעניננו – יום ההסתלקותו של כ"ק מו"ח הרבי – יש הוראה ברורה

(1) אגה"ק סי' זך (קמז, א"ב). ושם מבואר שכן הוא בשעת ההסתלקות, אבל מזה מובן שכ"ה גם בנוגע ליום השנה, שהרי בכל שנה ושנה חוזרות וניעורות ההארות וההמשכות שבפעם הראשונה, כידוע (ראה רמ"ז בספר תיקון שובבים הובא ונתבאר בספר לב דוד (להחיד"א) פכ"ט). וראה אגה"ק סי' יד (קכ, ב) "בכל שנה ושנה יורד כו".

(2) ראה אגה"ק שם (קמז, ב): והארת אורות עליונים אלו מאירה על כל תלמידי שניעשו עובדי ה' על ידי תורתו ועבודתו כו'. וראה גם סי' כח שם (קמח, א) "שכל עמל האדם שעמלה נפשו בחייר למעלה כו' מתגלה ומאיר בבחי' גילוי מלמעלה למטה כו'". וראה סידור שער הל"ג בעומר (דש, ב"ג).

(3) זח"ג נג, ב.

(4) דב"ר פ"ט, ג.

(5) ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 85.

(6) מכילתא ופרש"י בא יב, יז.

כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את הדיוק בלשון שמציין הרבי במאמר "נתאוה הקדוש-ברוך-הוא להיות לו יתברך¹³ דירה בתחתונים", שבתאוה זו ישנם שלושה פרטים: א) לו יתברך, ב) דירה, ג) בתחתונים.

א) "לו יתברך" – הדירה היא לעצמותו¹⁴ יתברך, ולא רק לדרגות של אורות ו"גילויים", ב) "דירה" – הימצאותו של עצמותו יתברך למטה אינה באופן ארעי, אלא באופן של "דירה" – בקביעות¹⁵. ג) "בתחתונים" – הדירה לעצמותו היא דוקא בתחתונים, ולא בעולמות העליונים¹⁶.

שלושה ענינים אלו כרוכים זה בזה: מצד הדרגות של "גילויים" ואפילו הנעלים ביותר, הרי כיון שמציאותם אינה מעצמותם, ובמיוחד שגילויים הוא ברצון, לא תיתכן בהם אפשרות של "דירה" – קביעות, כי מציאותם אינה מציאות אמיתית מצד עצמם¹⁷.

13) בתניא שם (ובכמה מקומות בדא"ח) הלשון "נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים" – ההוספה דתיבת "ית" – ראה לקו"ש ח"ט ע' 27 ואילך.

14) אוה"ת בלק ריש ע' תתקצו. המשך תרס"ו בתחלתו (ס"ע ג). ובכ"מ.

15) בפרטיות יותר, בלשון "דירה" יש ב' פרטים (ראה לקו"ש ח"ד ע' 1054. ועוד. וראה הנסמן בהערה שלפנ"ז): א) שנמצא בה כל העצם, ב) ושהעצם נמצא בה בגילוי – ומתאימים ב' ענינים אלו (שב"דירה") לב' הענינים ("לו ית"ו ו"דירה") שבפנים.

16) תניא שם. וראה בהבא לקמן גם לקו"ש ח"ו ע' 21 ואילך ובהערות שם. וראה לקמן בפנים.

17) ראה המשך תרס"ו ע' קסט ואילך. ע'

עשה אותה מיד". אם מתרשלים בקיום מצוה, הרי במקום "ושמרתם את המצוות" – "את המצוות" – נעשה "חמץ", ההיפך מן המצוה⁷.

ובתחילת המאמר מדובר על הענין שבו צריכה להיעשות העבודה, שבו צריכה להיות הזריזות, בכך ש"נתאוה הקדוש-ברוך-הוא להיות לו יתברך דירה בתחתונים"⁸.

ג. אמנם, בכל פעולה של יהודי בקיום התורה והמצוות, וכן ב"כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁹ ו"בכל דרכיך דעהו"¹⁰, מתהווה דירה לה' יתברך בתחתונים ומתממשת "תאות" הקדוש-ברוך-הוא¹¹,

אך בכל זאת מובן שההוראה שיש ללמוד מיום ההילולא לגבי הענין של "נתאוה הקדוש-ברוך-הוא להיות לו יתברך דירה בתחתונים" אינה רק המרצה כללית לעבודת התורה ומצוותיה באופן כללי, אלא הוראה מסויימת¹² – ענין מסויים שהוא צריך להיות עיקר עבודת האדם בימינו אלה, בהתאם ל"מעשיו ותורתו ועבודתו" של בעל ההילולא.

7) ראה שם "כדרך שאין מחמיצין את המצה כן אין מחמיצין את המצוה אלא אם באת מצוה לידך עשה אותה מיד".

8) נתחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו.

9) אבות פ"ב מ"ב.

10) משלי ג, ו. טושו"ע או"ח סי' רלא.

11) ראה תניא פל"ר-לז.

12) ראה קונטרס התפלה פי"ג. קונטרס העבודה פ"ו. ועוד.

גלויים, שם יכולה להתהוות דירה לעצמותו יתברך.²²

ד. לפי זה מובן גם לגבי עבודת האדם, שהעשייה "לו יתברך דירה בתחתונים" צריכה להתבצע באופן כזה שיתאים להיות דירה לעצמותו יתברך דוקא בתחתונים, כמפורט להלן.

א) "לו יתברך" – העבודה צריכה להתבצע רק "לו יתברך", רק לשם ביצוע הרצון שלו, ה"נתאוה" של עצמותו יתברך, שלא על מנת לקבל פרס²³ ואף לא לשם דביקות באלקות, ואף לא כדי שהאדם העובד יגשים את כוונת הקדוש-ברוך-הוא²⁴, אלא רק כדי שתתממש "תאווה" של הקדוש-ברוך-הוא.²⁵

ב) "דירה" – העבודה חייבת להתבצע באופן של קביעות. כלומר, שלא יחולו שינויים באופן ובתמידיות של עבודתו כל הזמן, כי שינויים אלו מצביעים על כך שהעבודה אינה נעשית באופן של "דירה" – קביעות, אלא באופן "עראי".

ג) "בתחתונים" – העבודה צריכה להתבצע בעיקר בענינים תחתונים, הן

וכיון שיש הגבלה מסוימת למציאות¹⁸, הרי מובן, שהגילוי הוא רק במקום שבו קיים ענין של כלי לגילוי אלקות. ואילו בתחתונים, שאינם כלי לאלקות כלל, שם כביכול, אינה יכולה האלקות להתגלות.

לעומת זאת מצד עצמותו, שאינה מוגבלת בהעלם וגילוי, והיא מעל למגבלות ושינויים, כיון שמציאותו מעצמותו¹⁹, לכן "המשכתו" (עד כמה שקיים מושג זה של המשכה בעצמות²⁰) היא באופן של "דירה", קביעות²¹. ודוקא בתחתונים, כיון שהעולמות העליונים – הגילויים, אינם "כלי" לעצמותו יתברך, שהרי הם ירידה מאור פניו יתברך^{21*}, דוקא בתחתונים ששם אינו קיים מושג של

תלב ואילך. ד"ה בסוכות תרס"ד. וראה ד"ה ביום שמחתכם תרנ"ו. הגהות לד"ה פתח אליהו תרנ"ח. ובכ"מ. וראה ספר הערכים-חב"ד ע' אוא"ס(א) סעיף ג"ד, וש"נ.
18) ראה המשך שם ע' קסח.
19) אגה"ק סי' כ (קל, ב). ובארוכה בהנסמן בהערה 17.

20) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' א'קמא. ד"ה תקעו תרצ"ד (תשי"א) פ"ב.
21) ולכן עיקר ענין ה"דירה" – קביעות, תהי' בביהמ"ק השלישי דוקא, כיון שהוא "בנינא דקוב"ה" – מבחי' עצמותו, ולכן יהי' קיים בקיום נצחי, משא"כ בית ראשון וב' שהם "בנינא דבר נש" – מבחי' הגילויים "לית ביי' קיומא כלל" (זח"ג רכא, א. בפ"ה הכתוב דפרשתנו (בשלה טו, יז) "מכון לשבתך פעלת הוי' מקדש אדני כוננו ידיך"). ח"א כח, א). וראה פרש"י עה"פ: ואימתי יבנה בשתי ידיים בזמן שהי' ימלוך לעולם ועד לעתיד לבוא כו'. ראה בארוכה לק"ש ח"ט ע' 26 ואילך. וש"נ.
21*) תניא פל"ו.

22) ראה גם ד"ה מצותה משתשקע החמה תרע"ח. ספר המאמרים באתי לגני ע' לב ואילך. וש"נ.

23) אבות פ"א מ"ג.

24) ראה ד"ה ואתם תהיו לי תר"ס. ד"ה וזאת התרומה עת"ר. וראה שם סד"ה תקעו, ד"ה בסוכות.

25) להעיר מבחי' בני עלי' (תניא ספ"י).

נפש, כלשונו של בעל ההילולא בסוף המאמר הנ"ל²⁷ – "למעלה מטעם ודעת". והרי עבודה תוך מסירות נפש מצביעה על כך שאין הוא עושה זאת למען שכר רוחני וכדומה, למען שלימות מציאותו, ואפילו לא כדי לדבקה בה' יתברך, אלא רק "לו יתברך", ומציאותו העצמית אינה קיימת בעבודה²⁸. ובמיוחד, כאשר, כפי שהיה אצל בעל ההילולא "שהשליך חייו מנגד"²⁹, כפשוטו, עבור הפצת התורה וחיזוק היהדות³⁰.

ודרך העבודה בתוקף ובמסירות נפש היתה אצלו באופן תמידי במשך כל תקופת נשיאותו, והתבטאה בכל האופנים של מסירות נפש.

כפי שדובר כבר בהרחבה²⁶, אודות ההבדל שבין שלוש התקופות השונות של "עשר שנים" במשך שנות נשיאותו בעולם הזה, שבכל אופני העבודה השונים זה מזה היתה אצלו אותה מסירות נפש עלילאית.

בנוסף לכך שעצם העבודה תוך מסירות נפש אינה עראית, אלא נעשית בקביעות ללא שינויים, כי זוהי עבודה

לגבי התורה, הן לגבי המצוות, וכך גם לגבי ישראל (כפי שיוסבר בהמשך).

גם שלושה ענינים אלו בעבודת האדם כרוכים זה בזה:

כאשר עבודתו של האדם היא לצורך מציאותו העצמית, ואפילו כדי להתדבק באלקות (או אפילו בדרגה נעלית יותר: ברצונו לקיים את רצון הבורא, אך בעבודתו מעורבת התחושה שהוא מבצע את רצון ה') – אז יכולים לחול שינויים בעבודתו, בהתאם לרגש האהבה והדביקות שמתעורר בו באותו זמן. אין זו קביעות – דירה. וכן יש הבדל אם העבודה היא בענינים נעלים או בענינים תחתונים שלגביהם אינו מרגיש (בעבודה זו) חיות ותענוג.

דוקא כשעבודתו היא "לו יתברך", להשלים את רצון ה', אז כל הענינים המביאים לידי השגת הכוונה, שווים אצלו, ובמילא עבודתו היא באופן של קביעות והתמדה – "דירה", וכיון שתאותו של הקדוש-ברוך-הוא היא "להיות לו יתברך דירה בתחתונים", עבודתו היא בעיקר בענינים תחתונים.

ה. אופן עבודה כזה, בכל שלושת הפרטים המוזכרים לעיל, ניכר היה בגלוי אצל בעל ההילולא עצמו:

כידוע, וכפי שכבר דובר על כך פעמים רבות²⁶, היתה עבודתו של בעל ההילולא בהרבצת התורה ובחיזוק היהדות מסכת רצופה אחת של מסירות

26 ראה לקו"ש ח"ח ע' 302 ואילך, וש"נ. ובכ"מ.

27 פ"ה.

28 להעיר מתניא רפי"ט.

29 תו"א צט, ב (וראה לקו"ת ויקרא ד, ג)

– לענין מסנ"פ.

30 שזה גם למעלה מענין המסנ"פ על קדוש השם (המבואר בהנ"ל הערה הקודמת). וראה המשך ההילולא פי"א שבשביל ניצוח המלחמה "גם חייו משליך המלך מנגד". ולהעיר מהפרש בין מסנ"פ דאברהם ומסנ"פ דרע"ק (סה"מ ה'ש"ת ע' טו. 30. וראה סה"מ באתי לגני ע' לא).

של "דרוש וקבל שכר", "יגדיל תורה ויאדיר"³², והלימוד "לאסוקי שמעתא אליבא דהילכתא"³³.

ובאופן כללי זהו ההבדל בין "עליונים" בלימוד התורה לבין "תחתונים" בתורה: כאשר לומדים באופן של "יגדיל תורה ויאדיר", ולא לצורך הלכה למעשה, עוסקים בעיקר בשקלא-וטריא שבתורה, והתענוג והחיות הם בהבנת התורה. ואילו כאשר לומדים "לאסוקי שמעתא אליבא דהילכתא", אין שקועים בשקלא-וטריא ובחכמת התורה, אלא בעיקר בידיעת ההוראה הנובעת מכך למעשה.

וכך גם לגבי המצוות המעשיות: בנוסף לכך שזוהי דרגה של תחתונים יחסית ללימוד התורה בכלל³⁴, קיים במצוות פן כפי שהן "מצד" התורה, בדומה לענין של "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה"³⁵. ישנם כמה מקרים, שבהם אי אפשר לקיים את המצוה במעשה ממש, ובמקום זאת עוסקים בתורת המצוה, ולמרות זאת נאמר על כך, שהעיסוק בתורה הוא כאילו הקריב.

וכן קיימת כוונת המצוות, וכדומה. לעומת זאת, בזמן שבית המקדש קיים, יהודי שאינו יודע כלל הלכות

מצד עצם הנשמה, שמעל לשינויים – גם התבטאה העבודה באופן הגלוי של מסירות נפש, שבכל הסוגים השונים של העבודה היתה אצלו אותה מסירות נפש.

אמנם, עבודת הרבצת התורה וחיזוק היהדות ועד להפצת מעיינות החסידות נעשתה אצלו בכל התחומים, אך בכל זאת ניכרה השתדלות מיוחדת (ב: א) ארגון קבוצות ושיעורים ללימוד הלכה למעשה לקראת רבנות, כדי להכשיר מורי-הוראה למעשה, שיגור רבנים לקהלות ומושבות יהודיות שונות, וכדומה. (ב) הפצת קיום המצוות המעשיות בין כל סוגי היהודים, על ידי פעילות מעשית, כגון: שיגור שליחים לבניית מקואות, שיגור מוהלים, וכדומה. (ג) חינוך על טהרת הקודש של תינוקות של בית רבן, יסוד חדרים, שליחת מלמדים וכדומה.

וכל הענינים הללו הם בבחינת "תחתונים" בתורה ובמצוות עצמן, כדלהלן.

ו. ההסבר לכך הוא: בלימוד התורה יש אופנים שונים, החל מלימוד התורה אשר למעלה במתיבתא של הקדוש-ברוך-הוא, ומתיבתא דרקיעא³¹, ועד לאופן לימודה למטה. וגם למטה יש דרגות רבות, כגון – לימוד באופן

(32) ישע"י מב, כא. חולין סו, ב.

(33) יומא כו, א.

(34) ראה בארוכה תניא פל"ז.

(35) ראה מנחות קי, א. שו"ע אדה"ז או"ח

מהדר"ת ס"א ס"ט. מהד"ק שם סי"א ואילך.

(31) ראה ב"מ פו, א. זח"ג רג, ב. לקו"ת תזריע ד"ה בגמ' ב"מ (כב, סע"ב ואילך) ושם בסוף המאמר (כד, ד). וראה לקוטי דיבורים ח"א ט, א.

אבל בלימוד לאסוקי שמעתא אליבא דהילכתא, וכן בלימוד של אל"ף ב"ת עם תינוקות של בית רבן – בכך אין הוא עוסק ומתלהב, אין הוא רואה בכך את ה"עושר", ואת גילוי שמו יתברך.

וכך גם לגבי קיום המצוות, חיותו העיקרית היא בכוונת המצוות, לדבקה בו יתברך, ולא כל כך במעשה המצוה, בקיום רצון העליון.

רק כאשר עבודתו היא "לו יתברך", שתבצע כוונת הקדוש-ברוך-הוא, כאשר העובד עצמו אינו מציאות עצמאית, אז עבודתו היא בעיקר בבחינת תחתונים, כי דוקא על-ידי כך מושגת המטרה "נתאוה הקדוש-ברוך-הוא להיות לו יתברך דירה בתחתונים".

ח. כיום צריך להבהיר כל ענין במילים פשוטות: מכל ההוראות הרבות שלעיל יש שני ענינים שחלה בהם התדרדרות בתקופתנו:

הענין הראשון הוא – לימוד הלכה למעשה. רואים, שבאופן כללי לימוד התורה הולך ומתרבה, הן בכמות והן באיכות. אבל הלימוד באופן של לאסוקי שמעתא אליבא דהילכתא –

שממנו ייצאו רבנים שיוכלו לפסוק שאלות בכל ארבעת חלקי השולחן ערוך (ובמיוחד בחלק אורח חיים) – הולך ופוחת ר"ל מדור לדור ומשנה לשנה ומחודש לחודש.

לגבי אי-ידיעת ההלכות של חלק חושן משפט, יש לקוות, שעקב מצב

קרבנות, אלא סומך על הכהן המקריב את הקרבן (ולוי בדוכנו וישראל במעמדו)³⁶, מקיים את המצוה ואת חובת הקרבת הקרבנות המוטלת עליו.

ביתר פירוט: קיום המצוות למעשה הוא בבחינת "תחתונים" יחסית לדיבור שבמצות, ועוד יותר יחסית לכוונת המצוה במחשבה ולב.

בדומה לכך מובן לגבי היהודים, שעמם לומדים תורה: הלימוד של תינוקות של בית רבן, ובמיוחד בתחילת הלימוד – לימוד אל"ף ב"ת וכדומה, הוא בבחינת "תחתונים" לגבי סוגי התלמידים שעמם לומדים.

ז. לפי זה מובן כיצד העיסוק בשלוש הדרגות האמורות ב"תחתונים" אפשרי רק כאשר העבודה מתבצעת "לו יתברך", ולא למען תועלת ושלמות עצמית.

כאשר האדם מחשיב עצמו למציאות כלשהי, הוא עוסק בהתלהבות בעיקר בדרגת העליונים שבתורה, בשכל, ויותר מכך באור האלקי המאיר בתורה. ולכן הוא מוכן ללמוד עם יהודים שהם כלים מתאימים לסוג לימוד זה, הן בנגלה שבתורה, ועל-אחת-כמה-וכמה בפנימיות ובסודות התורה. שאז רואים את התפשטות האלקות וגילויה בעולם.

36 ואף מי שלא הי' בלבו לשם אחד מכל אלו ("ששה דברים הזכה נזבח") כשר שהוא תנאי ב"ד (זכחים מו, ב).

יוסף" התעורר דיון כיצד ניתן לפסוק משם הלכה בלי לדעת את המקורות ואת הטעמים³⁷ מובן מה עלול לנבוע מכך שהתורה נמסרת בידי של כל אחד ואחד, שיפסוק בעצמו דין לפי קיצור שולחן ערוך!

בענין זה צריך לקיים "והחי יתן אל לבו"³⁸ – מעבודתו של בעל ההילולא, שסיכן עצמו, למרות שמעשים אלו היו כרוכים בסכנת נפשות ממש, לייסד את מה שנקרא עתה בשם בתי-מדרש לרבנים –

ומכך נלמדת ההוראה, שכל אלו הראויים לכך (ואפילו אם יש ספק אם הם ראויים, הרי במצב כפי שהוא עתה יש לנהוג לחומרא), ילמדו באופן של לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא.

וזכות הרבים מסייעתם, ובמיוחד כאשר הדבר חשוב לא רק לציבור של עיר אחת, אלא לפי המצב עתה, חשוב הדבר למאות קהלות בארה"ב ובמדינות אחרות, שנותרו, כפשוטו, ללא רבנים מורי-הוראה בשולחן ערוך. וכך גם מאות יישובים בארץ-הקודש – "ארץ אשר... עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"³⁹, שאין להם רבנים – שתהא להם סייעתא דשמיא הדרושה כדי לכוון להלכה⁴⁰, ולהיות "דן דין אמת לאמיתו", שעל-ידי כך נעשים שותף לקדוש-ברוך-

וחוקי המדינה לא תצמחנה מכך תקלות רבות. אך לגבי אבן-העזר, יורה-דעה, ועל-אחת-כמה-וכמה לגבי אורח-חיים – ההלכות החשובות למעשה ממש, בחיי היום-יום, ולא רק בזמנים מסויימים, כשמו "אורח-חיים" – אין כמעט אצל מי לברר.

כאשר באים למישהו המשקיע את כל זמנו בלימוד התורה, ושואלים אותו שאלה הלכתית, הוא משיב: אני עסוק בלימוד התורה באופן של "יגדיל תורה ויאדיר", הולך ומוסיף אור. אך לפסוק דין בהלכות ברכות הנהנין, בהלכות תפלה, או בהלכות קריאת שמע – הלכות אלו הוא לא למד!

לגבי אורח חיים יש פגם כפול: בנוסף לכך שחסרים רבנים שיוכלו לפסוק בהלכות אלו, נוספת הסכנה שכל אחד יעשה "פוסק" לעצמו:

בעל-הבית וסוחר, שאיננו רב, אם הוא ירא-שמים, לא ישלה את עצמו שהוא יכול לפסוק בעצמו שאלה בהלכות גיטין, ואפילו לא שאלה בהלכות יורה דעה. כאשר מתעוררת אצלו שאלה הוא מחפש רב ומורה-הוראה בפועל. אבל בהלכות אורח חיים הוא עלול להשלות את עצמו שהוא מסוגל להיות "פוסק" – הוא יעיין בקיצור שולחן ערוך (בלשון הקודש, ואם אין הוא מבין לשון הקודש – באנגלית, בצרפתית וכדומה) וינהג כפי שמובנת לו משמעות הנאמר בקיצור שולחן ערוך!

אם לגבי שולחן ערוך של ה"בית

37 ראה יד מלאכי כללי השו"ע אות א'.
וראה קו"א להל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב.
38 קהלת ז, ב. וראה תרגום שם.
39 עקב יא, יב.

בפרט קטן ובהיקף הקטן ביותר, אין הכרח כלל שלימודי החול יתקיימו בכמות ובאיכות כפי שנהוג עתה בבתי הספר שבהנהלה של אנשים, או נשים, יראי שמים.

צריך רק לעוררם ולעודדם, שהשתדלותם אינה צריכה להיות כל-כך לדייק בקיום חוקי המדינה, אלא בקיום המצוות והחוקים של, להבדיל, הקדוש-ברוך-הוא, אשר לגביהם כל יהודי "מושבע ועומד מהר סיני"⁴², לפני שהיו בכלל חוקי המדינה.

אמנם, "דינא דמלכותא דינא"⁴³, אך בכל זאת, בנוסף לכך שבעניני יהדות "אין מעלינו היהודים מי שיכפה דעתו עלינו"⁴⁴, הרי אפילו מי שאינו מסוגל לעמוד בנסיון של לימודי קודש בלבד, יכול במסגרת שמאפשרים חוקי המדינה, להשתדל, שרוב זמנם של התלמידים והתלמידות, ולפחות רוב תשומת לבם, יהיו קשורים ללימודי קודש, ורק ההכרחי לכלל הדעות בלבד יוקדש ללימודי חול.

(וזאת, בנוסף לכך שלימודי החול לא יתקיימו בבוקר בתחילת הלימוד –

42) שבועות כא, ב. וש"נ.
43) גיטין י, ב. וש"נ.

44) לשון כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע כשהמלוכה דרשה מהרבנים לעשות שינוים בחינוך כו' – וחזר עליו כ"ק מו"ח אדמו"ר בצאתו ממאסרו לנסוע לעיר מקלטו קאסטראמא – נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א ע' 350. לקו"ד ח"ד תרצב, א. ועיי"ש המשך הדיבור.

45) שלח טו, כ. וראה סה"מ קונטרסים שם קסה, א.

הוא במעשה בראשית⁴⁴.

ט. הנקודה השניה החשובה במיוחד לתקופתנו היא – אופן החינוך של תינוקות של בית רבן:

עקב חוקי המדינה של מדינה זו, ארה"ב, והדומות לה, נוצר מצב מבהיל. נקבע שאצל ילד – לא רק בן חמש למקרא, אלא אפילו בגיל של בן עשר למשנה ובן י"ג למצוות ובן חמש עשרה לגמרא – לא יכול לעבור יום במשך שנת הלימודים ללא לימוד לימודי חול.

לגבי זאת יש ללמוד מבעל ההילולא, אשר מסר נפשו בפועל, ואף שלח יהודים אחרים למסור נפשם, כדי להקים חדרים לילדים יהודים, ושהלימוד בחדרים אלו יהיה על טהרת הקודש, בלי לשנות ח"ו את דרכי החינוך שהיו נהוגות בעם ישראל במשך כל הדורות,

הרי על-אחת-כמה-וכמה בימינו אלה, ובמדינה זו, ארה"ב, וכדומה לה, שאין זה ח"ו מצב של סכנה גופנית, וצריך להשתדל ביותר, שהחינוך של ילדי ישראל יושתת לגמרי על טהרת הקודש, ללא עירוב לימודי חול, מלבד כאשר החוק אינו מאפשר זאת, וגם אז במדה המועטה ביותר שהוא מחייב.

י. אפילו אלו שאינם יכולים לעמוד בנסיון, הרי לאמיתו של דבר ניתן בדרכים רבות לצאת ידי חובת ענין זה

40) סנהדרין צג, ב. וראה יומא שם.
41) שבת י, א.

”ראשית עריסותיכם”⁴⁵,

אין זה מנוגד כלל לחוק ש”ראשית עריסותיכם, ”תרימו תרומה לה” – שירוממו את הילד אל הקדוש-ברוך-הוא באמצעות לימוד תורתו של הקדוש-ברוך-הוא⁴⁶, ורק לאחר מכן כאשר הילד כבר עייף, ואין ברירה, יוקדש זמן מצומצם ביותר ללימודי חול).

וכיון ש”איני מבקש . . אלא לפי כחן”⁴⁷, הרי ודאי, שבמאמץ קל ביותר, ובתשומת הלב המתאימה, ניתן לצמצם מיד את הזמן שילדי ישראל מקדישים ללימודי חול, ולהקדיש זמן רב הרבה יותר, באיזון-ערוך, הן בכמות והן באיכות, ללימודי קודש. צריך רק להחליט על-כך מתוך תחושה שזו חובה מפני שכך נפסק בהלכות תלמוד-תורה⁴⁸, ואז ברור שיצליחו לבצע זאת.

וכשם שראו אצל בעל ההילולא, שבלי להתחשב בכך שבימיו לא נראתה כלל בדרך הטבע האפשרות, שמאמציו למען חינוך על טהרת הקודש במדינה ההיא ישאו פרי – רואים עתה בעיני בשר את הפירות שצמחו מכך

– שכאשר יוצאים לרחוב בערים

הגדולות של ארה”ב או בכל מקום אחר, ופוגשים נכדים של אנשים אשר שהו לפני עשרים או ארבעים שנה במדינה ההיא, ורואים שהנכד מתנהג בדרך התורה והמצוות, ותמהים: כיצד יכלו להישאר קשורים ליהדות!?

וכאשר חוקרים ודורשים, מגלים, שלאב, למדריך, או לסב וכדומה, היה קשר או מגע עם אחד מהשלוחים של בעל ההילולא, אשר הוא עוררו ליהדות, ולמד אתו, והתחבא ביחד עמו בעליית הגג, או במרתף, כדי ללמוד וכדומה – ולכן הוא נשאר יהודי –

ובדומה לכך לגבי כל אלו אשר ”הולכים באורחותיו נצח סלה ועוד”⁴⁹, שעל-ידי המאמצים בעבודה שלעיל של חיזוק החינוך על טהרת הקודש, בודאי יצליחו להקים את ”צבאות ה”⁵⁰, אשר ייצאו בקרוב ממש מגלות זו האחרונה, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, ובעגלא דידן.

(משיחת יו”ד שבט תשל”ז)

46 ראה גם לקו”ש ח”ב ע’ 319. ח”ח ע’ 307 ואילך.

47 במדב”ר פי”ג, ב.

48 לאדה”ז פ”ג ס”ז, וש”נ.

49 אגה”ק סי’ זך (קמו, א).

50 ראה תו”א ס, ג. המשך מאמרי ההילולא

סעיף יו”ד ואילך.

סיכום

בענין של נתאוהה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים - ישנם ג' פרטים: א. לו יתברך - לעצמותו של הקב"ה, ולא לדרגות וגילויים. ב. דירה - מהותה של דירה היא שהיא מקום משכן קבע. שהעולם הוא דירה לה' פירושו שהקב"ה יימצא בעולם בקביעות ולא באופן עראי. ג. בתחתונים - הדירה לקב"ה אינה בעולמות העלונים אלא דוקא "בתחתונים", בעולם הזה הגשמי.

שלשת הפרטים תלויים זה בזה: כשמדובר על הארות וגילויים כיון שמציאותם אינה מוחלטת מצד עצמם אלא הם גילוי של מקורם (וגילויים מן המקור הוא ברצונו) - לא שייך בהם קביעות אמיתית. וכן גילוי של אור אלוקי שייך דוקא במקום שהוא "כלי" לגילוי, ולא שייך שיתגלה בתחתונים. ודוקא מצד עצמותו שהוא אינו בגדר שינויים שייכת בו "דירה" - קביעות, וכן גילויים אינם כלים לעצמות אלא דוקא עולם הזה שאינו גילוי, דוקא ה"תחתונים" - הוא כלי לעצמות.

גם בעבודת האדם ישנם כל שלשת הפרטים הללו: א. העבודה צריכה להיות "לו יתברך", לעצמותו. שלא על מנת לקבל פרס, ולא על מנת להזבק באלקות, אלא רק בכדי שרצונו וכוונתו של הקב"ה בבריאה יבואו לידי מימוש. ב. העבודה צריכה להיות באופן של "דירה" - בקביעות. שלא תהי' נתונה לשינויים מצד מצב האדם וכחותיו, אלא תהי' תמיד באותו תוקף של מסירה ונתינה מוחלטת, מסירות נפש. ג. העבודה צריכה להיות בעיקר "בתחתונים", בחלק התחתון של התורה והמצוות, ולא בחלקים העליונים הרוחניים הנעלים.

וגם בעבודת האדם הדברים תלויים זה בזה: אם עבודתו היא בשביל העילוי של מציאותו הוא, הרי מטבע הדברים כחותיו הגלויים נתונים לשינויים ואינם תמיד באותה מידה, אין בהם קביעות. וכן עיקר התענוג והחיות היא דוקא בענינים "נעלים" ולא "בתחתונים". ורק כאשר העבודה היא "לו יתברך", לעצמותו, ולא לצורך האדם, הרי הוא מסור לעבודה במסירות נפש, וכן הוא

עוסק דוקא ב"תחתונים", כי זוהי הכוונה העליונה. בהמשך השיחה תואר כיצד באה ההוראה זו לידי ביטוי בחייו של הרבי הקודם, שכל כולם היו חזורים בקביעות במסירות נפש בכל עבודותיו, שכן עבודתו היתה רק "לו יתברך", וכן עבודתו התמקדה בעיקר ב"תחתונים": בלימוד התורה - דוקא בלימוד הלכה למעשה והכשרת רבנים מורי הוראה בפועל. במצוות - דוקא על קיום מצוות מעשיות, הקמת מקוואות, שליחת מוהלים וכו'. ובבני ישראל - דוקא בחינוך ילדי ישראל, הקמת חדרים ללימוד תינוקות של בית רבן. וכן נתבארה בפרטיות ההוראה שיש לקחת מהנהגה זו בדורנו.

שהדירה תהיה מוארת

פתיחה

בהמשך לשיחה הקודמת, בה נתבאר שלמרות שהמעשה הוא העיקר, כי הכוונה היא "דירה בתחתונים" דוקא, יחד עם זאת ישנה חשיבות גם לכוונת המצוות ולרגש של אהבה ויראה - באה כאן שיחה נוספת בתוכן זהה. השיחה כולה מבארת את החסרון שיש במעשה המצוות כאשר הן נעשים בלי כוונה ובלי חיות, ואת ההכרח בכוונה ורגש בקיום המצוות.

השיחה מיוסדת על לשונו הזהב של אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך שלו: בנוגע לדרשות שדורש החכם בשבת הגדול ובשבת שובה, אומר אדמו"ר הזקן שתוכנם של הדרשות הוא "לדרוש ולהורות להם דרכי ה', וללמד להם המעשה אשר יעשון". מלשונו מוכח ש"דרכי ה'" ו"המעשה אשר יעשון" הם שני דברים שהחכם צריך לדרוש בהם. כ"ק אד"ש מבאר ש"המעשה אשר יעשון" הם הלכות מעשיות, אבל "דרכי ה'" הם דברי התעוררות ורגש שדורש החכם בנוגע לכללות עבודת ה', לעורר לקיום התורה והמצוות. (ולכן הוא אומר "המעשה אשר יעשון" - לשון יחיד, כי במעשה כולם שוים, ואילו "דרכי ה'" - לשון רבים, כי בכוונה ורגש יש אופנים שונים ודרגות שונות).

במהלך השיחה מבאר הרבי כיצד הכינוי "דרכי ה'" מגדיר את מהותם של כוונת המצוות ואהבה ויראה, ומבאר את ההכרח שבהם. גם בשיחה זו מבוארת הנקודה שהודגשה לעיל, שכוונת המצוות אינה תכלית לעצמה, אלא היא חלק מענין המצוות עצמם, חלק מהכוונה של "דירה בתחתונים".

שבת הגדול

כן צריך להבין: כשאדמו"ר הזקן מבאר את תוכן הדרשות בשבת שקודם פסח ושבת שובה, הוא מדייק בלשונו הזהב: "והעיקר לדרוש ולהורות להם דרכי ה' וללמד להם המעשה אשר יעשו" – מדוע הוא מחלק אותם לשני חלקים שונים? אלו הם "דרכי ה'" שצריך לדרוש ולהורות בה נוסף על לימוד "המעשה אשר יעשו"?

ויש לומר: אדמו"ר הזקן בא לרמז כאן, שבשתי השבתות – (ושבת שובה) – אין דורשים רק בהלכות הפסח והלכות החג – שאליהם כיוון בתיבות "המעשה אשר יעשו" – אלא גם בדברים שענינם עבודת האדם וקיום כל המצוות בכלל – שאליהם נתכוון ב"להורות דרכי ה'", ולכן השמיט אדמו"ר הזקן "הל' יו"כ", כי בנוגע לעיקר הל' יו"כ – אין צריך זמן מיוחד לדרוש בהם, כיון שהם נכללים בדרשות של "להורות דרכי ה'" שאומרים בשבת שובה.

כשם שלא נקבע לדרוש בשבת שלפני חג השבועות משום שב"עצרת אין בו הלכות מיוחדות שכל איסור

א. בסימן הראשון של הלכות פסח בשולחן ערוך שלוכותב אדמו"ר הזקן: "נהגו בדורות האחרונים שהחכם דורש הלכות פסח בשבת שלפניו אם אינו ערב פסח והלכות החג דורש בשבת שובה". מקור מנהג זה הוא ב"מנהגי מהרי"ל", ומובא גם בב"ח ובמגן אברהם. אבל לשון אדמו"ר הזקן שונה מלשון המגן אברהם: הלשון במגן אברהם הוא: "ומהרי"ל הי' דורש גם הלכות חג בשבת שובה". בתיבת "גם" הוא מרמז שנוסף על הלכות יו"כ שצריך לדרוש בשבת תשובה, צריך לדרוש גם הלכות החג, ואדמו"ר הזקן משמיט את תיבת "גם" שרומז על הלכות יו"כ, ומביא רק הל' החג. וצריך להבין: מדוע משמיט אדמו"ר הזקן את ההלכה שיש לדרוש גם בהלכות יו"כ?

גם צריך להבין: שבת שובה הרי אינה תמיד השבת שלפני סוכות, כי בשנים רבות הקביעות היא כך שיש שבת נוספת בין שבת שובה לסוכות. והיה מקום לכאורה לקבוע את הדרשה בשבת הקרובה ביותר לסוכות, ובפרט לדעת רבנו הזקן שאינו מרמז על הל' יוהכ"פ כנ"ל. מדוע נקבע המנהג שהחכם ידרוש בהלכות סוכות דוקא בשבת שובה – גם בשנים שיש שבת נוספת לפני סוכות?

(2) הלשון במג"א הוא ללמד (בלא וא"ו), דיש לפרש שבזה מבאר מ"ש קודם "להורות דרכי ה'"; לשון רבנו הזקן הוא וללמד (בתוס' וא"ו), דמוכח מזה, שדרכי ה' והמעשה אשר יעשו, הם ב' ענינים.

(1) מחצית השקל שם.

ידי חובתו, והרי הוא מקיים את המצוות בפועל? ואף שהן "כגוף בלא נשמה" – חסרה אמנם הנשמה, אבל כיון שיש לו את גוף המצוות – הרי ישנו העיקר.

והתשובה לכך:

כאשר מצוה נעשית ללא חיות – רק כדי לצאת ידי חובתו, או מתוך הרגל באופן של "מצות אנשים מלומדה" – נוגע הדבר, סוף כל סוף, גם לעשיית המצוה בפועל. כי בנוסף לזה שהמצוה נעשית אז ללא הידורים⁷ – כי כשעושה המצוה ללא חיות ורק כדי לצאת ידי חובתו, הרי די בכך גם כשמקיים אותה ללא הידורים – הרי מאחר שאינו מנצל את החיות לתורה ומצוות, הרי הוא מוציא את החיות לדברים אחרים, ועד לענינים של היפך התורה ומצוות. ואף שבתחילה הוא שלם עדיין במעשה המצוות, שהרי רוצה לצאת ידי חובתו, ולכן שולט הוא על מדותיו ותאוותיו ועושה את החובה המוטלת עליו, הרי לאחר מכן, כיון שהרצון והחיות שלו אינם בעניני קדושה, הוא מתחיל לחפש – "והשוחד יעור" – ומוצא "היתרים" שונים גם על דברים האסורים; ועבירה גוררת עבירה ונופל למטה יותר, שנכשל אפילו באיסורים שאינו יכול למצוא להם היתר, עד

והיתר הנוהגין בו נוהגין גם כן בפסח וסוכות"³.

ב. ענינו של דרך הוא, שבאמצעותה ניתן להגיע למקום מסויים. התכלית אינה בדרך עצמה, כי אם היא אמצעי בלבד להגיע אל המטרה אלא שבלי אמצעי אי אפשר להשיג את התכלית.

תכלית כל הבריאה היא, שבני ישראל יקיימו בעולם מצוות בפועל, – "המעשה אשר יעשון". אך כדי שהמעשה יעשה כראוי, בחיות ובנשמה – כי "מצוה בלא כוונה כגוף בלא נשמה"⁴ – יש צורך באהבת ה' ויראת ה' המחדירות חיות בקיום המצוות⁵, והם "דרכי ה'", המביאים אל התכלית של קיום מצוות בפועל.

אמנם נכון ש"המעשה הוא העיקר", ואם יכוון אדם כל כוונות המצוה ואילו את המצוה בפועל לא יקיים, הרי יעבור בכך על רצון העליון. אבל אם יקיים את המצוה בפועל, אף שיחסרו לו כוונותיה, הוא יקיים את עיקר המצוה וימלא את רצון העליון⁶ – מכל מקום צריך שקיום המצוה יהיה בחיות, דבר שיתכן רק על ידי אהבה ויראה.

הרי אפשר לטעון: ומה משנה אם עושה את המצוות בלי חיות, לצאת

(7) שגם ההידור היא מעצם ענין המצוה, כי מצות בכל פרטיהם הם רצון העליון, וברצון אין התחלקות, וההפרש בין ההידור לגוף המצוה הוא לענין שכר ועונש וכיו"ב (שיחת חגה"ש תרצ"ג. לקו"ד ח"ד ע' 1540). וראה שו"ע אדה"ז סתפ"א סוס"א.

(3) שו"ע אדה"ז סתכ"ט ס"ב.
 (4) ראה ל"ת להאריז"ל ר"פ עקב. של"ה מסכת תמיד עמוד התפלה ענין חנוכה (רמט, סע"ב). תניא פל"ח.
 (5) ראה תניא פ"ד ושם. קונטרס העבודה פ"ב ע' 15.
 (6) ראה לעיל [לקו"ש ח"ג] פ' משפטים.

שאינו נאבק עוד במדותיו ותאוותיו השקועים בדברים האסורים.

ועל כן חייבת להיות חיות בקיום המצוות, הבאה על ידי אהבה ויראה, ולכן הם נכללים ב"דרכי הוי": הם הדרכים המביאים לקיום ושלימות מעשה המצוות.

ג. ענין נוסף: גם אם עצם מעשה המצוות אינו נפגם כלל גם כשנעשות ללא חיות, הרי, כיון שהמצוה היא "כגוף בלא נשמה", אין היא כפי הכוונה. כוונת ורצון העליון הם שיהיו מצוות חיות.

הטעם לכך: מצוות ניתנו בכדי "לצרף בהן את הבריות"⁸, כדי שהאדם המקיים את המצוה יזדכך ויתחבר עם הקב"ה. ההתקשרות של האדם עם הקב"ה חייבת להקיף את כל הכחות שלו, עד לפנימיות הנפש. ואם כן, כאשר יקיים את המצוות רק לצאת ידי חובתו, ללא חיות, הרי תיעשה אז המצוה בכח המעשה בלבד – אבל רצון העליון הוא, שכל האדם בכל כחותיו יהיה קשור להקב"ה, על ידי כך שכל כחותיו יקיימו את המצוה⁹.

אלא מכיון שרצון העליון הוא שכל הכחות, לרבות הכחות פנימיים, צריכים להיות קשורים אל הקב"ה – ואדרבה, הכחות הפנימיים נעלים וזכים יותר מכח המעשה – אבל בכל זאת העבודה בכחות פנימיים, אהבה

ויראה, אינה ענין לעצמו, שכן התכלית של אהבה ויראה היא, להביא חיות בקיום המצוות בפועל¹⁰; כי תכלית הכוונה היא: דירה בתחתונים דוקא, הבאה על ידי כח התחתון שבאדם – מעשה המצוות בפועל. אבל שלימות הכוונה של דירה בתחתונים נשלמת – כאשר קיום המצוות הוא בכל כחותיו.

וזהו פירוש הדבר שהעבודה בכחות הפנימיים, אהבה ויראה, נקראים "דרכי הוי": התכלית היא מעשה המצוות, המעשה הוא העיקר, בזה לוקחים את עצמות ומהות אין סוף ברוך הוא. אבל בכדי שהקשר עם עצמותו ית' לא ישאר בהעלם, באים "דרכי הוי", העבודה הפנימית של השגה ואהבה ויראה, שהם הדרכים המקשרות (בגילוי) "עצמות המלך עם מעשה בפועל.

ד. בזה גם יובן לשון אדמו"ר הזקן: "דרכי הוי", לשון רבים. בנוגע לקיום המצוות בפועל הוא אומר "המעשה (ולא "המעשים") אשר יעשון", לשון יחיד, ובנוגע לדרכים הוא אומר "דרכי" לשון רבים – כי מעשה המצוות, אף שישנן תרי"ג מצוות, אבל ענינם אחד

(10) ראה תניא פ"מ: מ' נק' גרפין . . תכלית האהבה היא העבודה מאהבה.

(11) כי ב"דירה" ב' ענינים: א) בדירה נמצא כל העצם (וכמו בדירת האדם שעצמותו דר בהדירה) – וזה נעשה ע"י קיום המצוות במעשה דוקא. ב) בדירה נמצא הוא בגילוי – וזה נעשה ע"י האהוי"ר דוקא הנותנים חיות בהמצוה. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1053 ואילך.

(8) ב"ר רפ"ד.

(9) ראה לעיל [לקו"ש ח"ג] ע' 897.

ולכן הוא המנהג לדרוש פעמיים בשנה – שבת לפני פסח ושבת שובה, כי אז הוא זמנן של שני סוגי עבודות: שבת לפני פסח – המשכה, ושבת שובה – העלאה, ובשתי דרשות אלו נכללות כל עבודות השנה: עניני הקיץ – בדרשת, ועניני החורף – שבת שובה.

(משיחת שבת שובה תשי"ט)

הוא – שעבוד כח המעשה להקב"ה; אבל כאשר, מדובר בעבודה פנימית, ישנם חילוקי מדרגות, ובכל אדם כפי מדרגתו.

ובכלל, נחלקות הדרכים לשני סוגים (או – בנוסח אחר: הדרך משמשת לשני דברים)¹²: העלאה מלמטה למעלה והמשכה מלמעלה למטה (מהשדה והכפר והכרך אל היכל המלך, מהיכל המלך לשדה), שזהו כללות החילוק שבין העבודה בחודש ניסן לבין העבודה בחודש תשרי: ניסן הוא המשכה ותשרי העלאה¹³, כמבואר במקום אחר.

להאריז"ל פ' ויצא ד"ה ענין הז' כוכבי לכת: מניסן ועד אלול כו' זכרים כו' חג"ת נה"י כו' ומתשרי כו' גבורות גשמים או"ח נוקבא (וצ"ע ממ"ש להיפך: בטעמי המצות פ' בא – הובא בעטרת ראש בתחלת הדרוש לעשי"ת, – בפרי עץ חיים שער ר"ה פ"ד, בשער הכוונות ענין ר"ה ד"א, בנהר שלום – בסוף ע"ה דפוס וורשא – בסופו). וראה קהלת יעקב מע' יב חדשים.

12) ראה ביאורה"ז ר"פ וישלח. ד"ה ה' יחתו תרפ"ט פ"ו.

13) ראה זח"ב (קפו, א): החדש הזה לכם כו' כסדר דאתון אביב כו' ירחא שביעאה דיילי איהו מסופא דאתון. ושם (נא, ב): אתון כו' כסדרן כו' אשתכחו בחסד כו' למפרע כו' משתכחו בגבורה. – ולהעיר מלקוטי תורה

סיכום

מהותה של "דרך" היא, שהיא אינה התכלית אלא אמצעי בלבד. כאשר אדם הולך בדרך הוא אינו מבקש את הדרך עצמה, אלא את היעד שאלי' הדרך מובילה. והיעד הזה - הוא הוא התכלית. ובעניינינו: תכלית כל הבריאה הוא לעשות להקב"ה דירה בתחתונים, על ידי קיום המצוות בגשמיות. אם כן הכוונה והחיות בקיום המצוות אמנם אינם ה"יעד", אבל יש בהם הכרח בתור "דרכי ה" - הדרך המובילה לקיום המצוות. זאת גופא מבאר כ"ק אד"ש בשני אופנים:

א. הכוונה והרגש הם "דרכי ה" כפשוטו. כשם שבלי לעבור את הדרך לא ניתן להגיע אל היעד, כך בלי כוונת המצוות עלול האדם להגיע למצב שבו הוא לא יקיים חס ושלוש גם את המצוות עצמן. שכן אדם שכל חפצו בקיום המצוות הוא בכדי לצאת ידי חובתו בלבד, או מקיים מתוך הרגל כ"מצוות אנשים מלומדה", הרי (מלבד שקיום המצוות יהי' לוקה בחסר, בלי הידורים), כיון שכל ענין המצוות הוא עול עליו, וחיותו נמצאת בדברים אחרים לגמרי, הוא יחפש וימצא לעצמו תמיד קולות ו"היתרים", גם על דברים אסורים, ועבירה גוררת עבירה, עד שהוא יפסיק לגמרי להלחם נגד יצרו ר"ל. אם כן החיות בקיום המצווה היא הדרך המובילה לקיום ושלימות מעשה המצוות.

ב. גם כאשר לא חסר דבר בעצם המעשה כשהוא נעשה בלי חיות, ישנו חסרון מהותי יותר בהעדר החיות - המעשה הוא "כגוף בלא נשמה", וכאשר חסרה הנשמה והחיות הרי שהכוונה העליונה שבמעשה המצוות אינו מתקיים בשלימות. שכן מטרת המצוות היא "לצרף בהן את הבריות", לזכך את האדם ולקשרו לאלקות, וכאשר הוא מקיים את המצוות במעשה בלבד, הרי רק כח המעשה שלו מתקשר עם הקב"ה, והרצון העליון הוא שהאדם כולו וכל כחותיו יזדככו ויתקשרו להקב"ה. וזה נפעל על ידי שקיום המצוות נעשה מתוך חיות של אהבה ויראה. ולמרות שהעיקר הוא "דירה בתחתונים" - בכח המעשה התחתון.

לפי זה הפירוש של "דרכי ה'" אינו כפשוטו, שהרי גם בלי אהבה ויראה האדם מגיע אל ה"יעד" - קיום המצוות בפועל, שעל ידי זה נמשך עצמות אין סוף למטה. אבל כאשר מעשה המצוות הוא בלי חיות - ניתן להמשיל זאת לאדם ש"דילג" אל היעד בלי לעבור את כל הדרך שבינתיים. מעשה האדם הוא "תחתון", והקב"ה הוא "עליון", ובכדי שהקשר ביניהם יתגלה ויורגש - יש לעבור את כל ה"דרך" של העלאה מלמטה למעלה, על ידי העבודה הפנימית של השגת אלקות ואהבה ויראה.

מהנ"ל מובן שוב, שההדגשה על כך שהאהבה ויראה אינם תכלית לעצמם, אלא כל מטרתם הוא להכניס חיות בקיום המצוות, שמעשה המצווה הגשמי ייעשה מתוך חיות - אינו גריעותא במעלת האהבה והיראה, אלא אדרבה, זה מזגיש את מעלתה העצומה של העבודה הפנימית, שאינה תוספת צדדית וטפלה, אלא היא חלק בלתי נפרד מהכוונה של "דירה בתחתונים". המעשה הוא העיקר, ומעשה זה צריך להיות חזור חיות פנימית. הכוונה היא דירה בתחתונים, ודירה זו צריכה להיות מוארת.

העולם בפנימיותו גם בזמן הזה דירה לו ית'

פתיחה

השיחה שלפנינו עוסקת בנקודה זו עצמה שנתבארה בשיחה הקודמת, איך שהעולם עצמו הוא במהותו כלי לגילוי אלקות, ולכוונה של "דירה בתחתונים", ואדרבה, ההעלם והסתר שבו הוא דבר נוסף עליו. כ"ק אד"ש מבאר שזהו תוכן התחלת המאמר דיבור המתחיל "באתי לגני", ש"עיקר שכינה בתחתונים היתה", ותכלית הבריאה מלכתחילה היא בשביל "דירה בתחתונים".

בשיחה זו מתווסף, שהרבי מוציא מנקודה זו הוראה עיקרית, בנוגע לחשיבות העבודה בתוך העולם (ולא לפרוש מהעולם ח"ו), ואדרבה, בכל מקום ומקום שבו.

יו"ד שבט

כלים לתומ"צ בכלל, ועל אחת כו"כ שאינם כלים לחסידות.

ב) שהעבודה דהפצת התורה והמצות וכו' תעשה בזריזות הכי גדולה.

ושתי נקודות אלו ניכרות בתחילת מאמר זה ובסיומו.

ב. בתחילת המאמר מביא הרבי בעל ההילולא, את דברי המדרש על הפסוק 'באתי לגני אחותי כלה: "לגן אין כתיב כאן אלא לגני לגנוני למקום שהי' עיקרי בתחילה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה", כלומר, שהשראת השכינה בתחתונים שהיתה בעת הקמת המשכן (שעלי' אומר הקב"ה "באתי לגני"), כבר היתה בתחילת הבריאה (ולא כהמ"ד ש"דבר חידוש הוא"). אלא שעל ידי חטא עה"ד והחטאים שלאחריו – "פסק", ואחר כך, בעת הקמת המשכן, "חזר לכמות שהי'".

ובסיום המאמר מביא את המדרש⁸ "אין אדם שליט לומר המתינו לי עד שאעשה חשבונותי ועד שאצוה לביתי

א. ידוע שבעת ההסתלקות מתקבצים יחד "כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו". מכך מובן, שבמאמר ד"ה באתי לגני, אשר הרבי בעל ההילולא, הוציא לקראת יום ההסתלקות שלו [ובפרט בתחילת המאמר ובסיומו – שהרי תוכנו של כל דבר ניכר בגלוי בתחילתו ובסיומו]¹ באה לידי ביטוי נקודה עיקרית מכל עמלו, אשר עמל בחיים חיותו בעלמא די'.

מהנקודות העיקריות שבעבודתו של בעל ההילולא – אשר אותם תבע גם מכל ההולכים בדרכיו אשר הורנו:

א) להפיץ תומ"צ – כולל גם המאור שבתורה – בכל מקום ומקום,² ואף במקומות אשר (בגלוי) אין הם

1) אגה"ק סכ"ז. וראה לעיל [לקו"ש ח"ו] ע' 35 ובהנסמן שם.

2) מכיון שההתחלה (וה) "ראש" כולל כל הענין. וראה לקו"ש ח"ה ע' 58 הערה 12 [בנוגע לשם הסדרה. ועד"ז יש לומר בנוגע לשמות (שנקבעו לה) מאמרים, וכיו"ב], עיי"ש.

3) ש"הכל הולך אחר החתום" (ברכות יב, א).

ויש לומר שזהו אחד הענינים מה שנועץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן – כי בשניהם מתבטא עיקר הדבר.

ולהעיר ממתבע ברכות שעיקר הדיוק הוא בהתחלה והחתימה (שו"ע אדה"ז סקי"ד ס"ח).

4) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 875.

5) שהש"ר רפ"ה. וש"נ.

6) שה"ש שם.

7) במדב"ר פי"ב, ו. וראה יפ"ת לב"ר פי"ט,

ז.

8) דב"ר פ"ט, ג.

כו", שלכן אין לדחות למועד מאוחר יותר את העבודה שיש לבצע, כי "מי הוא היודע עתו וזמנו".

בהבאת שני מדרשים אלו בתחילת המאמר ובסיומו, מבטא הרבי את שתי הנקודות הנ"ל: בדברי המדרש שבסיום המאמר הוא מראה, שהעבודה צריכה להעשות בזריזות; ובדברי המדרש שבתחילת המאמר הוא מראה מהי העבודה עצמה: להפיץ תורה ומצוות בכל מקום ומקום, כדלקמן.

ג. כאשר יהודי מתבונן במצבו של העולם, אשר הוא (כדברי אדמו"ר הזקן⁹), "מלא קליפות וסטרא אחרא", כלומר, שכל נקודה בעולם הזה מלאה בקליפות; עד שהוא נקרא – והרי שמו של כל דבר מורה על מהותו¹⁰ – "עולם הקליפות וסטרא אחרא"¹¹, עלול הוא להרהר:

כיון שהקדוש ברוך הוא ברא את העולם באופן כזה שהוא יהי "עולם הקליפות", הרי לא ייתכן שאני אוכל לשנותו. ומאחר שכן – אתבדל מן העולם ואסתגר בד' אמות של תורה ותפילה, מבלי להתעסק עם העולם!

על כך מסביר הרבי מיד בתחילת המאמר, שאדרבה: היותו של העולם עולם הקליפות [אינו ענין שמוכרח מצד עצם מהותו, אלא] זהו ענין שנוסף (לאחרי הבריאה), על ידי

חטא עץ הדעת וכו'; אך מצד עצם מהותו, ישנה מעלה בעולם הזה לגבי העולמות העליונים, כי עיקר שכניה דוקא בתחתונים היתה.

אך עדיין אפשר לטעון: אמנם, בתחילת הבריאה הי' המצב שונה; אך עתה העולם "מלא" בקליפות "והרשעים גוברים" בו?

על כך מוסבר בהמשך המאמר, שתכלית הכוונה בבריאת והתהוות העולמות היא ש"נתאווה"¹² הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים,¹³ ומאחר שכוונה זו בודאי תתממש

[שהרי כיון שמציאות הבריאה נבראה (וממשיכה להבראות בכל רגע ורגע)¹³ לשם כוונה זו, הרי לא ייתכן שעניני הבריאה, מעשי בני אדם (חטא עץ הדעת וכו') יהי בכוחם¹⁴ לנגד ולהפריע ח"ו להשגת הכוונה]

וסוכ"ס העולם יהי דירה לו ית' – נמצא שהשינוי העכשווי בעולם, היותו "עולם הקליפות", הוא "שינוי החוזר לברייתו" (שהרי סוכ"ס יגיע הזמן שבו "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ"¹⁵ כפי שהי' קודם החטא), ו"שינוי החוזר לברייתו לא שמי' שינוי"¹⁶, ואם כן הרי שבפנימיות גם עתה העולם הוא

(12) תנחומא נשא טז. וראה לעיל [לקו"ש ח"ו] ע' 17 הערה 42.
(13) שעהיה"א בתחלתו.
(14) ראה לקו"ש ח"ג ע' 977 בהערה.
(15) זכרי' יג, ב.
(16) נסמן לקמן ע' 89 הערה 25.

(9) תניא פל"ו.
(10) ראה בארוכה לעיל [לקו"ש ח"ו] ע' 35 ואילך ובהנסמן שם.
(11) תניא פ"ו (י"ד, סע"ב).

הגוף נפסד²¹. וכאן מתעוררת השאלה: מהי תכלית כל העבודה, אשר היהודי עמל במשך כל ימי חייו כדי לזכך את גופו²², אם לאחר הסתלקותו הוא נפסד?

והשאלה אף קשה יותר: זה שהגוף נפסד (בצאת הנפש מן הגוף) הרי (אין זה ענין שמתחדש בו, אלא) זהו כמ"ש²³ "עפר אתה ואל עפר תשוב" (שמפני שגם עתה "עפר אתה" – לכן "ואל עפר תשוב"), והיות ש"שינוי החוזר לברייתו לא שמי' שינוי", לכן אין הוא מציאות אמיתית אף לפני ש"שב לעפרו" – ואם כן נמצא, לכאורה, שהעבודה בקיום תורה ומצוות קשורה לדבר שגם בזמן העבודה) איננו מציאות אמיתית ח"ו?!

והגם ש"עצם הלז" (הנשאר מהגוף) אינה נפסדת לעולם²⁴, וגם על תחיית הגוף בכללותו נאמר²⁵ "יחיו מתיך" (ולא "יברא"), כיון שאופן

כדלקמן בפנים.

ומה שהגוף אינו נפסד תיכף כשנסתלק הנפש ממנו, הוא לפי: א) שאין התהוות הגוף מהנפש (שהיחודה"א פ"ו. סידור ד"ה כד אנת תסתלק). ב) גם לאחר ההסתלקות עדיין רוח הנפש נמצא על הגוף (ד"ה שובה תרנ"ט. וראה ד"ה כי חלק תרצ"ד (תשי"א) פ"ט. ואכ"מ).
 22) ראה תניא פל"ז (מח, ב), שתכלית ירידת הנשמה למטה היא (לא בשביל עצמה, כ"א) בכדי לתקן את הגוף (ונה"ב וחלקו בעולם). וראה גם מאמר הבעש"ט עה"פ עוב תעזוב עמו (היום יום ע' כג. ובכ"מ).
 23) בראשית ג, יט.
 24) ב"ר פכ"ח, ג. וש"נ. זח"ב כח, ב. ועוד.
 תוד"ה והוא (ב"ק טז, ב).
 25) ישעי' כו, יט.

"דירה לו יתברך"¹⁷. ובפרט ששינוי זה (לא רק שיכול לחזור לברייתו, אלא) בודאי יחזור לברייתו, כנ"ל.

ומאחר שהגילוי לעתיד יהי' באופן של "מלאה¹⁸ הארץ דיעה את הוי' כמים לים מכסים"¹⁹, ו"וידע כל פעול כי אתה פעלתו"^{19*}, נמצא אם כן, שגם עתה (בפנימיות) כן הוא בכל נקודה בעולם, אף במקום שנראית בו כאילו התנגדות לאלקות, ולדירה לו יתברך. ולכן צריך להפיץ יהדות בכל מקום ומקום, בכדי לגלות את הטוב שישנו בכל מקום.

ד. מאמר זה הוציא הרבי ליום הסתלקותו – וההוראה הנ"ל, בתחילת המאמר²⁰, קשורה גם לענין ההסתלקות:

לאחר שהנשמה מסתלקת מן הגוף,

17) ויתירה מזו: מכיון שהכוונה בהסט"א גופא היא כדי לאהפכא חשוכא לנהורא (ועד שהחושך עצמו יאיר – בהמאמר לקמן סעיף ה'), שדוקא עי"ז "אסתלק יקרא דקוב"ה ככולהו עלמין" (כמבואר בהמאמר) – הרי הירידה שנעשה ע"י החטא (לא רק שאינה ירידה אמיתית, כפנים, אלא אדברה) היא חלק מהעלי' שתהי' על ידה, כמבואר בלקו"ש ח"ה ע' 66.

18) היפך ד"מלא קליפות" הנ"ל.
 19) ישעי' יא, ט.
 19*) נוסח תפלת העמידה דר"ה.
 20) כמו שההוראה שבסוף המאמר ("אין אדם שליט כו") שייכת להסתלקות. ולהעיר, שגם במאמר הזהר "אסתלק יקרא דקוב"ה ככולהו עלמין" המובא בתחילת המאמר, מרמז תוכן ענין ההסתלקות, כמבואר בהקדמה לקונט' פורים תש"ו הערה ב'.
 21) כי הגוף מצד עצמו הוא "עפר אתה",

התחי' יהי' (לא שייברא גוף חדש²⁶, אלא) שהגוף יבנה מעצם הלז²⁷

– אך כיון שהגוף מצד עצמו "עפר אתה", והמתחייב מצד ענינו הוא "ואל עפר תשוב", במילא נמצא שזה גופא (שאופן התחי' לא יהי' בדרך בריאה חדשה, אלא) שהוא יבנה מעצם הלז, זהו ענין של "בריאה" חדשה²⁸ – כיון שגדר הגוף מצד ענינו הוא "עפר"²⁹?

ה. על כך בא המענה, שלהיפך: מאחר ש"עיקר שכינה בתחתונים היתה", אשר לכן "ובנו בחרת" דוקא בגוף הגשמי³⁰, במילא הגוף הוא מציאות אמיתית שלא שייך בו שום הפסד. והשינוי שנעשה בו על ידי (חטא עץ הדעת וה"מסובב" ממנו –) "ואל עפר תשוב", הוא בחיצוניותו

26 ראה גם ב"ר פצ"ה, א.

27 זח"ב שם.

28 ובדוגמת "וישב היס" שלאחרי קי"ס, שבאם הנס דקי"ס הי' באופן שביטל טבעו הקודם ומה שהמים היו חוזרים ונגרים במורד הי' זה בדרך נס – אז הי' זה התהוות חדשה (ראה לקמן [לקו"ש ח"ו] שיחה א' לפ' בשלח ס"ג) – כי אף שגם באופן זה לא הי' צריך להוות את עצם החומר (שהרי גם בעת קי"ס הי' החומר ורק שנשתנה טבעו), בכל זה, הרי פרט זה דשינוי טבעו הוא התהוות חדשה.

29 להעיר מהידוע (ד"ה נ"ח עת"ר. ד"ה יחינו מיומיים תש"א. ועוד) בפירוש "מחי' מתים ברחמים רבים", שמה שצריך שתחה"מ יומשך מבחי' רחמים רבים (דעצמות אוא"ס) דוקא, הוא לפי שלגבי עצמות אוא"ס "מות וחיים שוים, ומשו"ז גם המת יכול לחיות" – והרי מזה מוכח לכאורה, שגם בעת התחי' יהי' הגוף חצד עצמו מת, ורק שמצד עצמות אוא"ס גם המת יחי' (אבל ראה לקמן הערה 33).

30 (תניא פמ"ט (ע, רע"א). תורת שלום ע')

בלבד, ולא בעצם מהותו. כי מעשה בני אדם אינו יכול לשנות ח"ו (וכנ"ל ס"ג) את בחירת העצמות, אשר הוא בחר בגוף היהודי.

וזה גופא הביאור על כך ש"עצם הלז" [לא נהנתה מעץ הדעת³¹, ו] אינה נפסדת לעולם – כיון שהיא ה"עצמיות" של הגוף³², ובעצמיות (של הגוף) אינו שייך (חטא ו) הפסד כלל.

ומאחר ש"ובנו בחרת" הוא גם לגבי כללות הגוף, מובן מכך שבפנימיות גם בכללות הגוף לא שייך שום הפסד³³.

120.

31 אלי' רבה לאו"ח סי' ש. וכותב ע"ז "שמעתי". ובשו"ת חת"ס חיו"ד סשל"ז מביא זה בפשיטות מבלי לציין המקור. וצריך חיפוש במדרו"ל.

בהשמועה בא"ר שם כתב "א"כ (דאינו נהנה בשום אכילה*) לא נהנה מעץ הדעת". וצע"ק לתווך זה עם מ"ש (ב"י ולבוש לאו"ח שם ועוד) שנהנה מסעודת מלוה מלכה. אבל ראה סידור יעב"ץ זמירות למוצאי שבת. – במעבר יבק שפת אמת מ"ב פ"ו: ואינו נהנה רק מסעודת שבת ויש אומרים מיין הבלדה ודעת אחרים שאינו נהנה כלל מאכו"ש.

32 ולהעיר מה דהעוף "חול" נשרף (אלא ש)משייר בו כביצה וחוזר כו' וחי, מפני שלא אכל מעה"ד (ב"ר פי"ט, ה) – היינו שנשאר העצמיות. והא דהשאר נשרף – י"ל בפשטות דהא אוכל שאר דברים ונעשים דם ובשר כבשרו. וראה מת"כ שם ועוד.

33 ואין סתירה לזה מהמבואר לעיל הערה 29 בענין "מחי' מתים ברחמים רבים" – כי מכיון ש"בנו בחרת" (שבחירת העצמות היא

* בא"ר שם הביא זה מלבוש שם. וכ"ה בזהר ח"א קלז, א. ועוד.

"סיפרת כל מה שאתה צריך, אך לשם מה צריך אותך, אינך אומר כלום", (ב) "מי הוא היודע עתו וזמנו":

על כל דבר בעולם נקבע מראש, על ידי מי הוא יתברר³⁶; וכמו כן נקבע מתי הוא יתברר. ובמילא יתכן שעל ידי הדחי' למועד מאוחר יותר, הוא יפסיד ח"ו את החשבון והבית וכו'³⁷.

לפיכך חייבת העבודה להעשות בזריזות, בלי לאבד אף רגע אחד מהעבודה של הפצת התורה והמצוות בכלל, והפצת מעיינות החסידות במיוחד – בכל מקום ומקום, ויש לעשות זאת בשמחה וחפץ וכו' (המביאים במילא לזריזות³⁸) – ובלשון הרמב"ם (בנוגע לימות המשיח) נתאור³⁹,

להכין את העולם כולו לקיום היעוד⁴⁰ "מלאה הארץ דיעה את הוי' כמים לים מכסים", בקרוב ממש.

(משיחות יו"ד שבט ושי"פ בשלח תשכ"ט)

ומה שלע"ל הוא יבנה מ"עצם הלוז" – זהו מצד ענינו גופא, כיון שבו היא בחירת העצמות. ולפי זה נמצא, שאדרכא, מצד זה ש"שינוי החוזר לברייתו לא שמי' שינוי", גם עתה הוא מציאות אמיתית.

ו. אך היצר הרע הוא "אומן במלאכתו"³⁴, ולאחר שסותרים את "טענתו" (שאי אפשר ח"ו לעבוד ולשנות את הגוף והעולם), על ידי ההסברה, שבפנימיות הם בעצם טוב וקדושה, והעבודה היא רק גלות את הטוב שבפנימיותם אל הגילוי, הוא מתחיל לטעון כלפי האדם לאידך גיסא:

בפנימיות הרי הגוף והעולם הזה טובים גם קודם העבודה; ואפילו בנוגע ל"גילוי", הרי ודאי (כנ"ל) שסוכ"ס ע"י יהודי זה או אחר הם יהיו "דירה לו יתברך" – ואם כן, מה לך להתלהב בעבודתך בתומ"צ בכדי לברר ולזכך את הגוף ואת חלקו בעולם; ובפרט – מה "נורא" כל כך אם תדחה זאת למועד מאוחר יותר?

על כך מסביר הרבי בעל ההילולא, בסוף המאמר: (א) ישנו הענין של "אעשה חשבונותי", "אצוה לביתי", כתשובתו הידועה של אדמו"ר הזקן³⁵

בהגוף גופא), הרי גם ההמשכה שמצד עצמות או א"ס (שלגבי מות וחיים שוים), שייכת להגוף ובפנימיותו, ע"ד המבואר בלקו"ש ח"ה ע' 246 (ס"ט) בענין "לשמש את קוני". עיי"ש.

(34) ראה שבת קה, ב: כך אומנתו של יצה"ר כו'. וראה ד"ה וידעת תרצ"ג פ"ה.
(35) סה"מ תש"ח ע' 191. וש"נ.

(36) ראה לקו"ד כרך ד' תקצו, ב. היום יום ע' פד.

(37) ובדוגמת יצי"מ שהוצרכה להיות "כהרף עין", כי באם היו מתמהמהים ח"ו לא היו יכולים ליגאל כו' (אלשיך בא יב, לז (ואילך) בשם הזהר. וראה גם צרור המור שם, מ. הגדת החיד"א פסקא מתחלה עע"ז ד"ה ומעשה ידיו).

(38) ראה אגה"ק סכ"א.
(39) הל' תשובה פ"ט ה"ב: נתאו כל ישראל נביאייהם וחכמיהם (ועייג"כ הל' מלכים פי"ב ה"ד). וי"ל שזה בזה תליא נתאו כל ישראל בנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים.

סיכום

כאשר מורים ליהודי שאלו להסתפק בעבודת ה' האישית שלו, אלא עליו להפיץ תורה ומצוות בעולם, ויותר מכך - להפיץ את מעיינות החסידות בכל מקום ומקום, עלול הוא לחשוב: אני הרי לא ישנה את העולם. זהו עולם "מלא קליפות וסטרא אחרא", עולם שחזור בכל מהותו ברע ובהעלם והסתר על אלקות, ואם כן איזה סיכוי יש לעבודה בעולם הצלית. עדיף כבר "לברוח מהעולם", ולהסתגר בד' אמות של תורה ותפלה.

בכדי למנוע טענה כזו, כותב אדמו"ר הקודם במאמרו דיבור המתחיל "באתי לגני" בתחלתו ש"עיקר שכינה בתחתונים היתה", והחטאים שנעשו אחר כך הם שטמאו את העולם, ובמתן תורה "חזרה העולם לקדמותו". בענין זה טמונה הוראה עיקרית: על יהודי לדעת שהעולם הוא בעצם טוב, והקליפות המלאים אותו הם אינם עצם מהותו אלא דבר נוסף עליו, ו"שינוי" ממהותו המקורית.

וגם שינוי זה אינו שינוי אמיתי, כפי שממשיך במאמר שכוונת הבריאה מלכתחילה היא להיות לו יתברך דירה בתחתונים, וכיון שלמטרה זו נברא העולם הרי בהכרח שכוונה זו אכן תתממש (שהרי לא ייתכן שמשוהו בעולם ימנע את התממשות כוונת בריאתו הוא), וההעלם וההסתר (ה"שינוי") שבעולם בודאי עתיד להתבטל, וזהו "שינוי החוזר לברייתו" (למצבו הקודם), ועל שינוי כזה אומרת הגמרא ש"לא הוה שינוי".

ומכאן ההוראה כללית ועיקרית שיש להוציא מענין זה: מכיון שבפנימיות העולם הוא טוב, יש לעסוק בזריזות ובמרץ בבירורו וזיכוכו, כדי לגלות את הטוב הטמון בו. וכיון שהגילוי האלוקי שיהי' לעתיד, המעיד על מהותו הפנימית של העולם - יהי' באופן ש"מלאה הארץ דעה את ה'", ובכל פרט ופרט שבו, "וידע כל פעול כי אתה פעלתו וכו'", הרי מזה מובן שגם עכשיו בפנימיותו כל פרט ופרט בעולם, גם זה שנראה מרוחק ומגושם ביותר, עד שמנגד לכאורה לאלקות - הוא בפנימיותו טוב וכלי לאלקות, ולכן יש להפיץ את התורה והמצוות ואת תורת החסידות בכל מקום ומקום.

דירה בתחתונים – עניין עיקרי בגאולה

פתיחה

שיחת ש"פ אחרי-קדושים תנש"א היא מהשיחות הראשונות שנאמרו ע"י כ"ק אד"ש בתקופה האחרונה, שתחלתה בשיחת כ"ח ניסן תנש"א בה נאמרה ההוראה "עשו כל אשר ביכולתכם" להביא את משיח צדקנו, והמשכה בש"פ תזריע מצורע בה ניתנה ההוראה ש"הדרך הישרה" להביא את משיח צדקנו היא על ידי לימוד עניני גאולה ומשיח. בהמשך לשיחות אלו באה שיחת ש"פ אחרי-קדושים. את השיחה פותח כ"ק אד"ש בכך שיש לבאר את תוכן ענין הגאולה. מכל הנ"ל מובן עד כמה מדובר בשיחה כללית ועיקרית בענין שהזמן גרמא - הגאולה האמיתית והשלימה.

והנה רואים אנו, שהנקודה העיקרית בשיחה, שהיא גם הנקודה העיקרית בביאור ענין הגאולה, הוא - "דירה בתחתונים!" הרבי מתבסס על העובדה שהמילה "גאולה" מורכבת מהאותיות של תיבת "גולה" בתוספת אל"ף, דבר המבטא שהגאולה מורכבת מהגלות, "תחתונים", עצמה. במהלך השיחה מבאר הרבי היטב מדוע ענין זה, של "דירה בתחתונים", הוא ענין כל כך עיקרי בגאולה, עד ששמה, המורה על מהותה, מורה על ענין זה. הרבי מאריך מאוד בגודל הענין של "דירה בתחתונים", שכל ירידת הנשמה למטה הייתה בשביל זה, וגודל העילוי שנפעל על ידי מילוי כוונה זו. לאורך כל השיחה חוזרת על עצמה נקודה זו של "דירה בתחתונים", העבודה בתוך העולם, וכיצד העולם עצמו מגלה אלקות.

ייחודיותה של השיחה היא בכמה נקודות נוספות. ראשית - בשיחה באה הוראה מיוחדת ומפורשת להתבונן בסוגי' של "דירה בתחתונים". המשנה אומרת "הסתכל בשלשה דברים", על האדם להתבונן בכך שבנוסף על מציאותו (האדם העובד) והקב"ה, ישנו

דבר שלישי - העולם שבו ועל ידו נעשית העבודה, ושזוהי תכלית כל העבודה. שנית - בהמשך השיחה מבואר על פי נקודה זו עד כמה הגאולה איננה מנותקת מהחיים העכשויים ב"תחתונים", שכן מהתחתונים עצמם נעשית הגאולה. שלישית - בסיום השיחה ממחיש הרבי כיצד רואים כבר עכשיו בעולם את עניני הגאולה, כיון שהגאולה מתחילה ממציאות ה"תחתונים" עצמם.

אחרי קדושים

בכתוב⁵: "והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי", והלשון החמישי – "והבאתי"⁶. ואע"פ שכוונת כל לשונות אלו הוא התוכן הכללי דיציאה מגלות, ישנו עילוי בלשון "גאולה"; וי"ל שבגלל מעלה זו נקראת (כל גאולה, ובמיוחד –) הגאולה האמיתית והשלימה (בפי כל ישראל) בשם "גאולה" (סתם)⁸ [דוקא הגאולה האחרונה היא הגאולה האמיתית והשלימה (בה"א הידיעה)], כיון שמילה זו (גאולה) מבטאת את התוכן דגאולה האמיתית והשלימה.

ב. במלה "גאולה" רואים דבר פלא: תיבת "גאולה" היא אותן אותיות דתיבת "גולה" (גלות) אלא בתוספת אל"ף!

(5) וארא ו, ר"ז.
(6) שם, ח.

(7) דאף שכל גאולה (גם גאולה פרטית שאינו "גאולה דגלות . . . אלא שיגאלנו מן הצרות כו") "שם גאולה עלה" (מגילה יז, ב ובפרש"י) – הרי זה חידוש, ומובן (מזה גופא) שעיקר שם גאולה הוא בנוגע ל"גאולה דגלות" (ששלימותה תהי' בגאולה האמיתית והשלימה). וכפשטות דברי רבא בגמרא מגילה שם: "גאולה בשביעית . . . מתוך שעתידין ליגאל בשביעית לפיכך קבעוה בשביעית". ורק אח"כ מבאר, ש"מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא".

(8) וכלשון ניגון (חב"ד) הידוע: זאָל שוין זיין די גאולה [כפי שניגנו לפני שיחה זו]. ועוד לשונות וניגונים כיו"ב – ע"פ מנהג ישראל.

(9) ויק"ר ס"פ אמור (ספ"ל"ב). שהש"ר פ"ד, א (ז). קה"ר רפ"ד.

א. בקשר עם המדובר לאחרונה¹ אודות הגאולה האמיתית והשלימה, שמחכים לה בכל יום, ומקווים שתבוא בכל יום – כהפסק דין בהלכה שהנודר שלא ישתה יין ביום שיבוא המשיח, אסור לו לשתות יין לעולם² – תיכף ומיד ממש, ואודות הפעולות שצריך כל יהודי לעשות כדי להביא את הגאולה – מתאים להתעכב ולבאר את תוכן ענין הגאולה, ובזה יקל להבין מה צריך להיות תוכן העבודה הנדרשת בכדי להביא את הגאולה, וכיצד יש להתכונן למצב הגאולה.

תוכנו של כל דבר מתבטא בשמו³. כן הוא גם בנוגע להגאולה – יכולים לקבל מושג בתוכנה ע"י התבוננות בפירוש שמה – "גאולה".

ענין הגאולה מצויין בתורה בכיטויים שונים. החל מד' הלשונות של גאולה⁴

(1) שיחות: כ"ח ניסן. ש"פ שמיני. ש"פ תזו"מ.
(2) רמב"ם הל' נזירות פ"ד הי"א.
(3) ראה שעהיו"א פ"א. וראה בארוכה בזה תשובות וביאורים (קה"ת, תשל"ד) ס"א*. לקו"ש ח"ו ס"ע 35 ואילך, ובהערות שם. וש"נ.
(4) שהם גם ד' לשונות של גאולה העתידה (ראה ירושלמי פסחים פ"י ה"א. ד"ה והי' אור הלבנה תרנ"ד. ד"ה לכן אמור לבנ"י תרנ"ח. תרע"ח. וראה ספר הליקוטים-ד"א ח"צ ערך גאולה ס"ג, וש"נ). וראה גם בחיי וארא ו, ח.

(* אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א ס"ג רפח ואילך. המו"ל.

ג. וי"ל הביאור בזה:

גאולה אין פירושה, שע"י היציאה מהגלות מזניחים את החיים, הפעולות והעולם שהי' (קודם) בגלות. אדרבה: גאולה פירושה, שהמציאות שהיתה קודם משועבדת בגלות נעשית (לא בטלה ח"ו, אלא) משוחררת.

והחידוש ושלמות דגאולה האמיתית והשלימה היא, שהכל משתחרר. אין שום ענינים שנשארים "אבודים" ח"ו בגלות, לא יותירו בגלות שום ענין. אפילו ה"נדרחים" וה"אובדים" (שנקראים כך בתורת אמת¹⁵) – יגאלו. הגאולה תהי' גאולה אמיתית ושלמה בכמות ובאיכות של כל הדברים, מהכלל הגדול שבהם עד הפרט שבפרט שבהם: כל יהודי וכל בני – "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹⁶, וגם חלקם בעולם – "כספם וזהבם אתם"¹⁷, עם כל פעולותיהם והישגיהם בגלות. הגאולה תשחרר כל אדם ואת כל בני האדם (גם אומות העולם) וכל עניני העולם, וכל אחד ואחד בפרט עם כל עניניו.

כל הענינים (החיוביים) בגלות נשארים גם הלאה, אלא שיתבטל מצבם הגלותי: יתבטל ההעלם והסתר המכסה על מציאותם האמיתית

15 ישע"י כז, יג. וראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, א. ובכ"מ. סה"מ אידיש ע' 78 ואילך.
16 כמ"ש ביצ"מ (בא י, ט). ו"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו).
17 ישע"י ס, ט.

וכדאיתא במדרשי שבמלה "גולה" ("וגולה על ראשה"¹⁰) ישנם שני פירושים: "תרין אמוראין, חד אמר גולה (לשון גלות) וחד אמר גאולה". וידוע הביאור בזה¹¹, ש"תוספת האלף שעל ידו נעשה מבחי' גולה בחי' גאולה" קאי על האל"ף ד"אלופו של עולם", שע"י העבודה דבנ"י בגלות "להכניס" (להמשיך ולגלות) את האל"ף של אלופו של עולם בגלות¹², נעשה מ"גולה" – "גאולה".

ולכאורה אינו מובן: גאולה היא היפך הגמור מגלות. וא"כ, היתכן ש(תיבת) גאולה כוללת בתוכה את תיבת "גולה" (גלות), ויתירה מזה: גאולה מורכבת (ונעשית) דוקא מ(תיבת) גולה, עד שרוב האותיות ד"גאולה" הינן בעצם "גולה"¹³, וההוספה היא רק אות אל"ף יחידה; וגם ראש התיבה¹⁴ (דגאולה) נשאר הגימ"ל ד"גולה" !?

10 זכר' ד, ב.

11 לקו"ת בהעלותך לה, ג. וראה גם אוה"ת בא ע' רעג. בהעלותך ס' עתג ואילך. נ"ך ע' תקי. המשך מים רבים תרל"ו פקל"ד.

12 שהרי "בכל מקום שגלו שכינה עמהן . . גלו לבבל שכינה עמהן" (מגילה כט, א) – כפירוש הא' (במדרש שם) ב"וגולה על ראשה", ש"גלה לבבל וגלתה שכינה עמהן", "דהיינו מה שהאלקות הוא מוסתר והעולם נראה יש ודבר נפרד כו'" (לקו"ת שם, א).

13 וגם לא נשתנה הצירוף (סדר האותיות) של "גולה".

14 להעיר ש"לשון נטריקון מן התורה" (שבת קה, א).

נבראו ע"י הקב"ה – כך שמ"גולה" נעשה "גאולה".

גאולה היא גילוי האל"ף (דאלופו של עולם) ב"גולה" – גילוי האמת והפנימיות דכל עניני הגלות, וכל הפעולות בזמן הגלות; גילוי האלקות בכל עניני העולם – כפי שכל זה מגלה את "כבודו" של הקב"ה (ש"כ כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו"²⁵) – של אלופו של עולם.

ד. האמור לעיל הוא הסברה איך "גאולה" כוללת בתוכה "גולה", כיון שהכוונה היא שהגאולה תגבי' (גם) את הגלות. אבל צריך ביאור: מדוע זהו (העל"י דגולה) ענין כזה עיקרי בגאולה, עד שזהו תוכן שמה "גאולה" (גולה בתוס' אל"ף), שהשם מורה על מהות הדבר?²⁶

ויתירה מזה: המעלה דגאולה אינה רק בעליית עניני הגלות ועניני העולם, אלא שבגאולה (בתקופה השני' – לאחרי התקופה הראשונה שאודותי' מדובר ברמב"ם הנ"ל²⁶) יתחדשו ענינים חדשים, חדשים ביותר בשינוי מנהגו של עולם (עד הענין העיקרי ויסודי דתחיית המתים²⁷, שהוא

והפנימית¹⁸, והשיעבוד לדרכי הטבע וגשמיות העולם המשתלשל מזה.

וכפסק דין הרמב"ם¹⁹: "אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם או יהי' שם חידוש במעשה בראשית, אלא עולם כמנהגו נוהג. אמרו²⁰ חכמים²¹ אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד", החידוש אז יהי' – ש"ויחזרו כולם לדת האמת"²², "ויתקן (משיח) העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר²³ כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד"²⁴.

עפ"ז מובן מדוע תיבת "גאולה" כוללת את תיבת "גולה", אבל – בתוספת אל"ף: הגאולה אינה מבטלת את (העבודה ב)גלות, אדרבה: הגאולה ענינה להעלות את (החיים ב) "גולה" (ע"י שחרור כל הענינים מהגלות) ומזה גופא לעשות "גאולה" – עי"ז שמגלים בכל הענינים ד"גולה" את האל"ף דאלופו של עולם – מסירים את ההעלם והסתור בעניני הגלות המכסים על מציאותה ותכליתה האמיתית, מגלים את האלופו של עולם שבזה – התכלית דכל עניני הגלות שבשבילה

(25) אבות ספ"ו.

(26) ראה "דבר מלכות" – חידושים וביאורים בהל' מלכים (קה"ת תנש"א) סימן ג (מלקו"ש חכ"ז ע' 191 ואילך). סימן ד (מהדרן על הרמב"ם – נאמר יו"ד שבט תשמ"ז (נדפס בסה"ש תשמ"ז)). וראה גם הדרן על הרמב"ם (משיחות ש"פ לך לך) ש.ו. (סה"ש תנש"א ח"א ע' 98 ואילך). ועוד.

(27) אחד מי"ג העיקרים (פיה"מ להרמב"ם

(18) ראה הערה 12.

(19) הל' מלכים פ"ב ה"א. וראה עבוה"ק ח"ב פל"ח.

(20) שם ה"ב.

(21) ברכות לד, ב. וש"נ.

(22) שם ה"א.

(23) צפני' ג, ט.

(24) רמב"ם שם פ"א ה"ד.

חידוש במעשה בראשית). א"כ היתכן שהמצב דלעתיד לבוא כולו (גם מה שלמעלה מעולם וגלות – בתקופה שני) נקרא בשם כללי: "גאולה" – "גולה" בתוספת אל"ף?!

ומזה מובן, שכללות הגאולה – גם הענינים הנעלים שבה – קשורה עם העבודה דהכנסת האל"ף דאלופו של עולם ב"גולה". עד שזה פועל את הגאולה (כמו שתיבת "גאולה" מורכבת מאותיות "גולה" בתוס' אל"ף), וכל עניני גאולה נמשכים ומרימים את ה"גולה", כדלקמן.

ה. הביאור בזה יובן ע"פ המשנה הראשונה בפרק הנוכחי, פרק שלישי דפרקי אבות: "הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה", ואח"כ ממשיכה המשנה למנות את ה"שלשה דברים" – "דע מאין באת, ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון וכו'".

נשאלת השאלה – מנינא למה לי²⁸: מה נוגע לכאן המספר שישנם "שלשה דברים"? ואפילו אם המספר נוגע, מדוע צריכה המשנה לפרש זאת, כל אחד ואחד יכול הרי לספור בהמשך המשנה שהיא מונה שלשה דברים?

ויש לומר אחד הביאורים בזה:

דברי המשנה "הסתכל בשלשה דברים" [שלשון המשנה היא "דבר

קצר וכולל ענינים רבים"²⁹] אין כוונתם רק לשלשת הדברים הנמנים בהמשך המשנה, אלא גם לענין ד"שלשה דברים" בכלל; המשנה אומרת הוראה: "הסתכל בשלשה דברים" – אדם צריך להסתכל (הסתכלות בעיון) ב"שלשה דברים"³⁰, ועי"ז "אין אתה בא לידי עבירה":

אדם יכול לחשוב שצריכים להיות אצלו רק שני ענינים: הוא עצמו והקב"ה כביכול שאותו הוא עובד, "אני נבראתי לשמש את קוני"³¹.

אומרת המשנה – "הסתכל בשלשה דברים": אדם צריך להתבונן (להסתכל) ולראות (שישנם) "שלשה דברים": נוסף על מציאותו ("אני") ומציאות הקב"ה ("קוני") כביכול – ישנו דבר שלישי: מציאות העולם שנברא ע"י הקב"ה, ושעל-ידו משמש יהודי את קונו³².

תכלית³³ בריאת העולם וירידת הנשמה למטה בגוף גשמי בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו

(28) לשון הש"ס – שבת עג, ריש ע"ב. וש"נ.
(29) הקדמה לפיה"מ להרמב"ם (ד"ה אח"כ ראה להסתפק).

(30) וכיון שלשון המשנה הוא "דבר קצר (וכולל ענינים רבים)" – אין צריך לפרש מה הם ה"שלשה דברים".

(31) משנה וברייתא סוף קידושין.
(32) ראה גם שיחת ש"פ אחו"ק תשמ"ח ס"ט (סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 453). ש"פ אמור תשמ"ט ס"ו (סה"ש תשמ"ט ח"ב ס"ע 439 ואילך). ש"פ אחו"ק תשנ"ס"ז. (סה"ש ה'תשנ"ג ח"ב ע' 443-5).

(33) בבא להלן – ראה תניא פל"ו ואילך.

סנהדרין פ' חלק יסוד הי"ג). ועד שהכופר בזה אין לו חלק לעוה"ב (סנהדרין ר"פ חלק. רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ו).

שבשביל זה היתה ירידת נשמתו למטה ע"י הקב"ה: למרות גודל העילוי דהנשמה למעלה, "נשמה"³⁹ שנתת בי טהורה היא"⁴⁰ היכן שאין מקום להיפך הטהרה, שלח אותה הקב"ה למטה, "אתה"³⁹ בראתה, אתה יצרתה, אתה נפחתה בי", עד בעולם העשי' הגשמית, שבו ישנו "את החיים ואת הטוב"⁴¹, וגם את הדרך השני' דהיפך הטהרה (עד שהנשמה צריכה שם לשמירה, "ואתה"³⁹ משמרה בקרבי"⁴²) – בכדי למלאות את הכוונה דעשיית דירה בתחתונים.

דלכאורה: ירידת הנשמה בגוף היא היפך הנהגתו הרגילה של הקב"ה, שהוא מקור ותכלית הטוב והחסד, ומטבע הטוב להטיב,⁴³ ומצד החסד והטוב הי' צריך להיות תמיד עליות, וכאן לוקח הקב"ה נשמה ומורידה למטה, "ירידה גדולה ובחי' גלות ממש"⁴⁴, "מאיגרא רמה לבירא עמיקתא"⁴⁵!

(38) שם (מט, סע"א).

(39) נוסח ברכות השחר.

(40) ראה לקו"ת בחוקתי מו, סע"ד ואילך. ר"פ דברים. ובכ"מ.

(41) נצבים ל, טו.

(42) ראה לקו"ת דברים שם. אוה"ת שמות (כרך ז) ע' ב'תק"ח.

(43) עמק המלך שער שעשועי המלך רפ"א. שעה"יהו"א פ"ד. שומר אמונים ויכוח ב' סי' יד.

(44) כי גם כשיהי' צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה רבה בתענוגים לא יגיע למעלות דביקותו בה' בדחילו ורחימו בטרם יירידתו לעוה"ז החומרי לא מינה ולא מקצתה כו' (תניא שם (מת, סע"א)).

היא – למלאות את הכוונה ד"נתאוהה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים"³⁴, שיהודי ע"י עבודתו יברר ויזכך את גופו ונפשו החיונית וגשמיות וחומריות העולם, ולעשות מכל זה דירה להקב"ה.

שאת זה הוא פועל ע"י עבודתו בגוף למטה בקיום התומ"צ, (ש(רוב) המצוות נתלכשו בדברים גשמיים³⁵, וע"י קיום מצוה עם דבר גשמי מבררים ומזככים את הדבר הגשמי ועושים ממנו כלי לאלקות. כמו ע"י מצות צדקה [ש"שקולה כנגד כל המצוות"³⁶, "עיקר המצוות מעשיות ועולה על כולנה"³⁷] – שיהודי לוקח "מיגיע כפיו"³⁷ מכספו הגשמי שהוא הרויח, ו"נותן חיי נפשו לה"³⁷. ועד"ז בכל המצוות.

והענין השלישי ("הסתכל בשלשה דברים") לעשות דירה בתחתונים – הוא (לא ענין צדדי, אלא אדרבה: זה) נוגע לשלימות דהשנים (כביכול): הקב"ה והאדם העובד, כיון ש"נתאוהה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", ו"זה כל האדם ותכלית בריאתו וירידתו לעוה"ז להיות לו ית' דירה בתחתונים"³⁸.

ועד כדי כך נוגע זה להאדם ("ש"סתכל בשלשה דברים") –

ובכ"מ.

(34) ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקתי ג. במדב"ר פי"ג, ו.

(35) ראה גם תניא פ"ד (ח, ב). אגה"ק ס"י (קיד, סע"ב ואילך).

(36) ב"ב ט, א.

(37) תניא פל"ז (מח, ב).

ולעשות דירה לו יתברך בתחתונים דעולם, שהעולם עצמו נעשה דירה להקב"ה.

ועי"ז מגיע גם האדם עצמו לשלימותו (כיון ש"זה כל האדם ותכלית בריאתו כו"), ואע"פ שלגביו הרי זו ירידה (בחיצוניות ו) לפי שעה, הרי דוקא עי"ז נפעל העילוי בו עצמו – ש"אין אתה בא לידי עבירה": ע"י עבודתו בעשיית דירה בתחתונים (הסתכל בשלשה דברים), הרי "אין אתה בא לידי עבירה", אפילו לא "לידי", האפשריות לעשות עבירה.

ו. ע"פ הנ"ל יובן גם הענין ד"גאולה" אותיות גולה בתוספת אל"ף:

גאולה (אינה מבטלת את ה"גולה", אלא) כוללת בתוכה את ה"גולה", ואדרבה: היא מעלה את הגולה ע"י שמכניסה ומגלה בה את אלופו של עולם – כיון שהכוונה היא לעשות דירה לו יתברך בתחתונים, כולל כפי שהתחתונים נמצאים בגלות, לגלות את אלופו של עולם בתחתונים במצבם כפי שהם נמצאים בגלות.

ואדרבה: זהו תוכן ומהות הגאולה [גם עניני הגאולה שלמעלה מעולם וגלות, השינוי במנהגו של עולם, ע"ד תחיית המתים⁵⁰] – "גילוי אור

ומזה מובן גודל העילוי (והחסד) דהעבודה דעשיית דירה בתחתונים, שבעבור זה כדאי להוריד את הנשמה למטה, לא בשביל הנשמה עצמה ("כי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל"⁴⁶), אלא כדי לתקן את הגוף ונה"ב וחלקו בעולם, בכדי לעשות דירה בתחתונים. כיון שע"י הירידה ועבודת הנשמה למטה לעשות דירה בתחתונים, נפעל ענין נעלה יותר מעבודת הנשמה עצמה למעלה – הגילוי דעצמותו ית'⁴⁷ בתחתונים.

עד שהעילוי נמשך ונפעל גם בהנשמה (שירדה למטה), שנוסף על זה שהנשמה מגיעה לדרגא נעלית יותר (שלמעלה ממקום שמשם ירדה), גילוי התוקף דהנשמה, מקבלת הנשמה גם שייכות להגילוי דעצמותו ית' שנפעל ע"י (עבודת הנשמה למטה בעשיית) הדירה בתחתונים⁴⁸.

עפ"ז מובנת הוראת המשנה "הסתכל בשלשה דברים": מבלי הבט על גודל העילוי דנשמתו של יהודי, "חלק אלוהים ממעל ממש"⁴⁹, צריך תוכן עבודתו להיות, שנוסף לזה שעושה מעצמו "דירה" להקב"ה ע"י גילוי נשמתו בגופו הגשמי (העילוי בהנשמה שמתגלה עי"ז) – צריך הוא גם ל"הסתכל בשלשה דברים",

(45) ע"פ לשון חז"ל – חגיגה ה, ב.

(46) תניא שם (מח, ב).

(47) ראה סה"מ מלוקט ח"ה ע' קנא"ג. וש"נ.

(48) בארוכה ע"ד ב' ענינים אלו – ראה לקו"ש

חט"ו ע' 246 ואילך. סה"מ מלוקט ח"ב ע' שכ.

סה"מ מלוקט ח"ה ע' רמג ואילך. ועוד.

(49) תניא רפ"ב.

(50) כמ"ש בתניא שם (רפ"ז): "תכלית השלימות הזוה של ימות המשיח ותחיית המתים כו' תלוי בעמשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות". וי"ל ש"ימות המשיח" קאי על תקופה הראשונה (שלא "יבטל דבר ממנהגו של עולם") ו"תחיית

הדירה לעצמותו נפעלת בתחתונים עצמם [ע"ד העילוי שנפעל בנשמה ע"י הדירה בתחתונים]⁵⁴.

* * *

ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא (אבות פ"ד מ"ז), מפני המעלה בעבודה "בעולם הזה" דוקא (גילוי האל"ף ב"גולה"), בעשיית דירה בתחתונים (תענוג בורא), שלמעלה "מכל חיי העולם הבא" (תענוג נברא), ובעולם הבא יהי גילוי ענין זה למטה (ראה לקו"ש ח"ה ע' 243 ואילך).

(54) ולכן שלימות השכר תהי' לנשמות בגופים דוקא, בתחיית המתים (לקו"ת צו טו, ג. ובכ"מ (נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ד ע' קעז הערה 7)) - כדעת הרמב"ן (בשער הגמול בסופו). ואדרבה: לע"ל תהי' הנשמה ניוזנית מן הגוף (ראה המשך וככה תרל"ז פצ"א-ב. המשך תרס"ו ע' תקכח. ס' השיחות תורת שלום ס"ע 127 ואילך. לקו"ש ח"כ ע' 44. חכ"א ע' 88. ועוד). וראה קונטרס ב' אייר שנה זו סו"ס ח ואילך.

א"ס ב"ה בעוה"ז הגשמי⁵¹, עד שנעשה דירה לו יתברך בתחתונים, לו לעצמותו⁵².

ולכן תלוי ענין הגאולה ב"מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"⁵¹ (גולה), העבודה דהכנסת האל"ף (אלופו של עולם) בגולה, עד שע"ז נעשית גאולה [רוב האותיות וראש תיבת גאולה הוא - "גולה", כנ"ל ס"ב].

זאת אומרת: נוסף לזה שה(על"י הגדולה דה)גאולה באה ע"י הירידה בגלות [ע"ד גילוי תוקף אור הנשמה ע"י ירידתה למטה], נעשית גאולה מ"גולה" (בתוס' אל"ף) עצמה⁵³ -

(51) ל' התניא שם.

(25) המשך תרס"ו ס"ע ג. ובכ"מ - נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ב ע' רמא.

(53) וזהו הטעם ש"יפה שעה אחת בתשובה

סיכום

ההתבוננות במילה "גאולה" מעוררת תמיהה: רוב האותיות "גאולה" הם "גולה", רק בתוספת אל"ף. הרי ידוע הכלל שמהותו של כל דבר מתבטא בשמו, וכאן רואים במילה "גאולה" תוכן הפכי לכאורה - גלות? אלא שהדבר מבטא לנו, שההנחה הראשונית שלנו מוטעית. גאולה היא לא ה"היפך" של גלות, אדרבה, הגאולה כוללת בתוכה גם את הגלות (כמו שהמילה "גאולה" כוללת בתוכה את המילה "גולה"). כלומר, הגאולה אינה מבטלת את העולם הגלותי, אלא גואלת אותו, מוספיה בו את ה"אל"ף". העולם נשאר אותו עולם, עם כל הפרטים (החיוביים) הקיימים בו בגלות, אלא שהם נגאלים, משתחררים מהמצב הגלותי שלהם, מתבטל ההעלם והסתר שבהם. לעתיד לבוא יתגלה שהמהות האמיתית של כל דבר היא בעצם לגלות אלקות.

אלא שעדיין דרוש ביאור, וכאן אנו באים לנקודה: מדוע רעיון זה, שהגאולה "כוללת בתוכה" גם את הגלות, מרומזת בשמה של הגאולה? השם צריך לגלות את התוכן העיקרי של הגאולה - גילוי אלקות, ולא לבטא שהגילוי לא יפסח גם על הגלות? אלא שבכך רואים שאכן ה"נקודה" של הגאולה היא הפיכת הגלות. שכן זוהי תכלית הכוונה בבריאת העולם, "נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", כלומר שהעולם עצמו, ודוקא כפי שהוא ב"תחתוניותו" (מצב של גלות), יהי דירה לו יתברך. ולכן הייתה ירידת הנשמה דוקא למטה, כדי למלא את רצון ותאוות העצמות. אמור מעתה: המילה "גאולה" (לא רק כוללת את האותיות "גולה", אלא) מורכבת מאותיות "גולה". זהו עיקר ענינה. כי היכן היא הדירה? - דוקא בתחתונים.

מכאן הוראה בקשר לשטורעם בנוגע להבאת הגאולה תיכף ומיד ממש, שאין מה לחשוש ולפחד מהגאולה. הגאולה איננה שוללת שום דבר שישנו עכשיו, אלא רק תרומם את הכל למצב גאולתי, שכל דבר מגלה אלקות. ואדרבה, הגאולה תלוי במעשינו ועבודתינו בזמן הגלות, עלינו להתחיל לפעול כבר כאן ועכשיו בכיוון של גאולה, לחפש לגלות בכל דבר גשמי את האלקות שבו,

כיצד הוא מוסיף בכבודו של הקב"ה. לעשות לה' דירה בתחתונים, להכין את העולם לגאולה. יש אמנם צורך להלחם עם ההעלם וההסתר שבעולם, אבל הפעולה היא בסופו של דבר בעולם עצמו. נקודה נוספת: מכיוון שהגאולה מרוממת את עניני הגלות עצמם, ומכיוון שהדירה להקב"ה נעשית בתחתונים עצמם, מובן שמציאות העולם ואומות העולם באמיתתם מסייעים להבאת הגאולה, ובתקופה האחרונה, ככל שמתקרבים יותר לגאולה, רואים זאת בגלוי, שאומות העולם מסייעים לבני ישראל בעבודתם, הן באמריקה מלכות של חסד, והן במדינה ההיא שיחסה לבני ישראל התהפך לטוב. ועד שאומות העולם עצמם מתכוננים לגאולה ומתנהגים בהתאם. כפי שרואים שכללות הנהגת אומות העולם היא בדרך של צדק ויושר ושלום הדדי, ועד שמסייעים זה לזה מתוך רצון טוב. וכן מתעסקים בענינים של חינוך המיוסד על אמונה בבורא העולם ומנהיגו.

שער התקשרות

קשר בין רבי וחסיד - קשר עצמי

א. איתא בגמרא¹: "תנו רבנן, בשעת פטירתו של רבי אמר לבני אני צריך כו', נר יהא דלוק במקומו, שולחן יהא ערוך במקומו, מטה תהא מוצעת במקומה".

וביאור הדברים:

"פטירה" – פירושה גם העתקה ממקום למקום, מענין אחד לשני, מסוג עבודה אחד למשנהו, כמו "הפטרה", שהיא פטירה והעתקה מתורה לנביאים². ועד"ז בנוגע ל"פטירתו של רבי", שפירושה פטירה והעתקה למקום ואופן עבודה נעלה יותר, כמארז"ל³ "צדיקים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב, שנאמר' ילכו מחיל אל חיל", שהולכים ומתעלים בעלי' אחר עלי'.

והחידוש הוא – ש"בשעת פטירתו של רבי אמר לבני אני צריך":

כיון שב"פטירתו של רבי" מתחיל אצלו אופן עבודה שבאין-ערוך לגמרי, יש מקום לחשוב שאין לו עוד שייכות אלינו.

מבהיר זאת רבי בשעת פטירתו באמרו "לבני אני צריך": למרות שעתה הנני עולה לסדר עבודה נעלה לגמרי, מ"מ, הנני זוכר אתכם, ואזכור אתכם בכל מקום בו אהי', ויתירה מזה, גם לי, בהעליות הכי נעלות, נוגעת עבודתכם – "לבני אני צריך", כלומר, לא זו בלבד שהבנים צריכים (זקוקים) לו, אלא יתירה מזה, שהוא צריך לבנים.

ב. ולכן, כל הענינים שבהם הי' נהוג לפנות לרבי, עומדים במקומם – "נר יהא דלוק במקומו, שולחן יהא ערוך במקומו, מטה תהא מוצעת במקומה":

באופן כללי היו באים לרבי (ליחידות) עבור שני סוגי ענינים: תיקון ופרנסה רוחנית. תיקון ופרנסה גשמית (אבל לא חומרית). וכל סוג נחלק לשלשה פרטים – נר שולחן ומטה.

יחידות בנוגע לענינים גשמיים נחלקת לשלשה דברים: בני חיי ומזוני, שהם נר שולחן ומטה: "חיי" – "נר", כמ"ש⁵ "נר הוי' נשמת אדם". "מזוני" – "שולחן", ו"בני" – "מטה".

(4) תהלים פד, ח.
(5) משלי כ, כז.

(2) ראה אנציק' תלמודית ערך הפטרה בתחלתו.
וש"נ.

(3) סוף ברכות. וש"נ.

וכל הדברים האלה "עומדים במקומם" – גם לאחר פטירתו יכול רבי לענות, ועונה הוא כמו קודם, ומשפיע עתה כמו קודם.

ועד"ז בנוגע ליחידות בנוגע לענינים רוחניים – שנחלקים לשלשת הסוגים נר שולחן ומטה:

"נר" – קאי על כללות המצוות, כמ"ש⁶ "כי נר מצוה". "שולחן" – קאי על תורה בפרט, שנוסף על היותה בחינת "לבוש" כשאר המצוות, ה"ה גם בחינת "מזון"⁷. ונוסף על הענינים הקשורים עם ההנהגה כתיקונה ע"פ התורה (שולחן) ומצוות (נר), ישנו גם תיקון המצב של נפילת האדם שחטא ופגם ועבר את הדרך, משום שנכנסה בו רוח שטות⁸, ונעשה במדרגת שוכב שהראש הוא בהשוואה לרגל – שמצב זה נכלל ב"מטה". ובפרטיות יותר ה"ז קשור עם תיקון הפגם בעניני שמירת הברית (וכן בשמירת הלשון, הקשורים זב"ז⁹), ובפרט ח"נ שהם הבדלה כללית בינו ובין ה"א¹⁰ – שצריך לתקנם באופן שתהא "מטתו שלימה"¹¹.

וגם ענינים אלה "עומדים במקומם" – שגם במצב של נפילה ופגם לא יחשוב שנותק לגמרי, ואיזה קשר יכול להיות לו עם רבי לאחר פטירתו, אלא עליו לדעת שגם עתה עונה הרבי על שאלות בעניני תיקוני פגמים ונפילת האדם, כמו מקודם¹².

ג. יש לשאול על כך:

ידוע שלצורך המענה ב"יחידות" צריך להיות איזו שהיא שייכות להדבר, ולפחות בדקות שבדקות, כהסיפור הידוע בזה מכ"ק אדמו"ר האמצעי¹³.

וא"כ, בשלמא בעבר, כשהרבי הי' בגוף גשמי בעלמא דיין, להיותו בכל זאת מלוכש בגוף, שייך עכ"פ בדקות שבדקות, כמסופר על כ"ק אדמו"ר האמצעי, אבל עתה, כיון שאין לו שום שייכות, כיצד יכול הוא לענות על דברים כאלה?

ד. והתירוץ על זה – בהקדמה, שיש מקשיני: מה שייך בכלל לבקש מהרבי, הרי זהו"ע של "ממוצע"?

השבוע (שלא בזמן הקבוע ליחידות) כדי להפגש עם הרבי. כשנכנסתי לרבי להודיע ע"ד בואו, הושיט הרבי את ידו לחבוש את כובעו, דבר שעלה לו בטירחא יתירה. אמרתי לרבי, שבשביל אותו עסקן לא נוגע אם הרבי ישאר ב"יאָרמולקע". נענה הרבי ואמר: "מיר איז אָבער יע נוגע" (מרשימה פרטית בלתי מוגה).
13) אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ס"ע שעט ואילך. וש"נ.

6) ש, ו, כג.
7) תניא ספ"ה.
8) סוטה ג, א.
9) ראה ספר יצירה פ"א מ"ג. ר"ח שער הקדושה פי"א. של"ה שער האותיות אות ש'. ועוד.
10) ראה תניא פמ"ב.
11) פרש"י ויחי מזו, לא. ועוד.
12) בשנים האחרונות, כשמצב בריאותו של הרבי לא הי' כדבעי, הגיע א' העסקנים באמצע

אחרים שואלים זאת בקשר לעניני יראת-שמים. – משולח אחד ("פון היינטיקע משולחים") הי' נוהג שכאשר ביקשוהו למסור "פדיון" בקשר לענינים גשמיים – הי' לוקח, אך "פדיון" בנוגע לענינים רוחניים – לא הי' לוקח, באמרו, שאפילו הקב"ה בעצמו אינו עושה זאת, כמאמר¹⁴ "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים". –

והמענה על זה:

כשם ש"ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד", היינו, לא רק שישראל מתקשרין באורייתא ואורייתא בקוב"ה¹⁵, אלא "חד" ממש, כך גם ההתקשרות בין חסידים לרבי, שאינה כשני דברים המתאחדים, אלא נעשים "כולא חד" ממש. והרבי אינו "ממוצע מפסיק" כי אם "ממוצע מחבר". ובמילא, אצל חסיד, הוא והרבי והקב"ה – כולא חד.

– לא ראיתי שיאמר כך בפירוש בתורת החסידות, אלא זהו "הרגש", ובמילא, מי שרוצה להרגיש כך – ירגיש, ומי שאינו – איני רוצה להתווכח עמו, יהי לו אשר לו. –

ובמילא אין מקום לקושיא אודות "ממוצע" – מאחר שזהו עצומ"ה בעצמו, כפי שהעמיד עצמו ("ווי ער האָט זיך אַריינגעשטעלט") בגוף.

וע"ד מאמר הזהר¹⁶ "מאן פני האדון הוי' דא רשב"י¹⁷, או כפי שמצינו שבעת השליחות נקרא אפילו מלאך בשם הוי'¹⁸, או כפי שאמר משה רבינו: "ונתתי עשב"¹⁹.

וכמו כן אין גם מקום לקושיא כיצד עונה הוא ביחס לענינים של מטה וכדומה, כי, הקשר שבין הרבי לחסידים הוא קשר עצמותי ("אָ עצמות'דיקער פאַרבונד"). ולכן אמר רבי: בכל מקום בו אמצא – לבני אני צריך.

ה. הרבי נמצא אתנו כבעבר. הוא נמצא בחדרו ושומע אותנו מתוועדים כאן.

אם כן, כיצד אנו מתוועדים כאן? – משום שרצונו הוא שנתוועד.

פעם הפעיל הרבי בחדרו את המיקרופון ושמע את ההתוועדות כאן. גם עתה כן הדבר, ובמדה יתירה כמובן.

ה"ג: והוי' בהיכל קדשו דא ר' יצחק בר' אלעזר בכנישתא מדרשא דקיסרין.
(18) תניא אגה"ק סו"ס כה.
(19) עקב יא, טו. וראה לקו"ת ויקרא (בהוספות) ג, א.

(14) ברכות לג, ב.
(15) זח"ג עג, א.
(16) ח"ב לח, א.
(17) ראיתי בעלי נגלה מקשין ע"ז, וברעש גדול: היתכן וכו' וכו' אבל מפורש כעין זה גם בנגלה דאורייתא, והוא בירושלמי בכורים פ"ג

ו. בספר חסידים²⁰ מובא שרבנו הקדוש הי' בא בכל ערב שבת בין השמשות לביתו בבגדי שבת, וקידש, ופטר את הרבים²¹.

גם עתה זמן של בין השמשות לאחר מנחה, ורבנו הקדוש בא לקדש, וגם נשאר ללילה.

ז. בחורף זה נכנסתי פעם לחדר הרבי. הוא ישב נשען על ידו, שקוע במחשבות, ואמר לי שברצונו לנסוע לארץ ישראל. אמרתי לרבי: כיצד אפשר לנסוע, הרי ישנה כאן עבודה מרובה? חשב מעט ואמר: נו, רעיון יפה²².

במחשבתו כבר הי' בארץ ישראל. עצמות יוסף הובאו לארץ ישראל.

ח. פעם בא חסיד אחד ממקום רחוק וביקש מהרבי שיאמר מאמר חסידות. הרבי ענה לו שהוא אומר חסידות בשבת. נענה החסיד ואמר שכאשר הוא בא לרבי הי' אצלו שבת. ואז אמר הרבי חסידות²³.

אף עתה, ע"י התקשרות כדבעי, שייך אצל כאו"א בכל יום ובכל עת שיהי' שבת, ורבי בא, מקדש, ופטר את הרבים, כלומר, שמשפיע בהם כאילו קידשו בעצמם, אבל – יתירה מזה – קידוש עם הכוונות שלו, ובמילא עם הקדושה של²⁴.

(שיחת אחרון של פסח תש"י)

שליט"א – מתוך התרגשות גדולה ובכיות – שאין להשתמש בהלשון "נבג"מ" בנוגע לאדמו"ר מהוריי"צ:

איזה (וואָס פאַר אַ) "גנזי מרומים"? ...! "גנזי מרומים" הו"ע השייך להארות וגילויים, ואילו הרבי – שעבודתו היתה שלא על מנת לקבל פרס, מלשון פרוסה, שהו"ע של הארה וגילוי בלבד (לקו"ת תזריע כ, ב) – קשור עם העצם שלמעלה מהארות וגילויים, וכיון שהעצמות הוא (בהמקום שבו נעשית כללות העבודה) כאן למטה (כמבואר בדרושי חסידות), נמצא גם הרבי כאן למטה!

(וסיים:) כ"ק מו"ח אדמו"ר – שליט"א – יוליכנו להגאולה האמיתית והשלימה (מרשימה פרטית בלתי מוגה).

(20) סי' תתשכט.

(21) בענין היכולת לפטור את הרבים יש בזה כמה שקו"ט. ראה חיד"א בס"ח סי' הנ"ל ובשה"ג שלו ח"א אות א' מע' ראב"ן. גליוני הש"ס למהר"י ענגל לכתובות קג, א.

(22) להעיר, שנסיעותיו בשנים שלפנ"ז (קודם בואו למדינה זו) – הנסיעה מרוסיה, מריגא, מווארשא – היו תמיד בהכרח (ראה סה"ש תש"ב ע' 63), שלכן, נסע תמיד בהזדמנות האחרונה, ברכבת האחרונה, באני' האחרונה (מרשימה פרטית בלתי מוגה).

(23) ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א במפתח ספרי מאמרי ודרושי אדמו"ר מהוריי"צ (קה"ת תשכ"ח) ע' 24.

(24) בסיום ההתוועדות דיבר כ"ק אדמו"ר

החייל - אין לו ראש

ד. ענין הקבלת עול מודגש ביותר בהיחס של חסיד אל הרבי - כי, בידעו שהוא אינו אלא "רגל" והרבי הוא ה"ראש" ה"ה מתמסר לגמרי ("ער גיט זיך איבער אינגאנצן") אל הרבי, ומקיים את הוראותיו של הרבי מתוך קבלת עול מוחלטת. לכאורה יש מקום לשאלה: כיצד אפשר לומר שהוא בעצמו אין לו ראש - כיון שנצטווה בתורה להניח תפלין של ראש, עכצ"ל שיש לו גם ראש ?!

והמענה על זה - מבהיר כ"ק מו"ח אדמו"ר בהשיחה בענין הקבלת עול ד"איש חיל": "דער סאלדאט האט קיין קאפ ניט. מ'האט אמאל געזאגט, אז א סאלדאט האט בלויז א קאפ אויף וואס ער זאל טראגן דעם פאס פון דעם ביקס" (החייל - אין לו ראש. פעם היו אומרים שראשו של החייל הוא רק בשביל לשאת את חגורת הרובה).

ה. ענין זה נוגע גם לכתיבת "פדיון" לרבי - ובהקדמה:

משולח אחד, "א פעטאח" (שוטה), כשהיו נותנים לו "פדיון" למסור לרבי, הי' מסרב ליקח, באמרו, שצריך לבקש מהקב"ה בעצמו, ולא ע"י ממוצעים.

והאמת היא - כמבואר בתשובה של החתם סופר,

- ולהעיר שבספריו של החתם סופר מצינו רעיונות חסידיים ("עס ווארפן זיך דורך חסידישע ווערטער"), שכן, החתם סופר הי' תלמיד מובהק של ר' נתן אדלר ותלמידו המובהק של בעל ההפלאה, תלמידו של המגיד - שיש הפרש בין מלאכים לנשמות, שהבקשה באמצעות מלאכים נחשבת לבקשה ע"י ממוצעים, משא"כ הבקשה באמצעות נשמות (בנ"י) - שהם למעלה ממלאכים - אינה נחשבת לבקשה ע"י ממוצעים, כיון ש"כל ישראל שותפים וגוף א' ונפש א' וכשא' מצטער גם חבירו מרגיש ועמו מצער . . . וכיון ששניהם בצער טוב יותר שיכנס הראש (לבקש רחמים) משיכנס הרגל, עד"מ הת"ח הוא הראש כו", ובפרט נשיאי ישראל, שהם "ראשי אלפי ישראל", בחינת "ראש",

ומזה מובן גם שלא שייך כאן הכלל ש"יפה תפלת החולה לעצמו מתפלת אחרים עליו"! - כי, כלל זה הוא בנוגע ל"אחרים", משא"כ בנוגע לנשיאי ישראל, שאינם "אחרים", אלא "ראשי אלפי ישראל", יפה תפלתם כ"תפלת החולה לעצמו" - כשם שהראש מתפלל עבור הרגל.

ואדרבה: תפלתם של נשיאי ישראל יפה מתפלת החולה עצמו, כי, הנשיא

שהוא הראש, מרגיש את החולי יותר מהרגל, שהרי: (א) הראש הוא נעלה מהרגל להיותו מקום משכן השכל, (ב) וגם זה שהרגל מרגיש את החולי אינו אלא ע"י הגידים שנמשכים מהמוח, כיון שכל ענין ההרגש הוא מהמוח דוקא.

אמנם, כל זה הוא רק כשיודע שהוא "רגל", ומתמסר לגמרי ("ער גיט זיך איבער אינגאנצן") לה"ראש", שהוא הרבי, משא"כ כשחושב שגם לו בעצמו יש ראש, ובמצב כזה בא אל הרבי ליתן פדיון, אזי מתעוררת שאלה בנוגע להענין דממוצע. - בנוגע לשאלת עצה אצל הרבי, הרי, עצה יכולים לשאול אצל כל יהודי, אפילו אצל קצב, כדאיתא בגמרא "רב אשי . . . מכניף ומייתי להו לכולהו טבחי דמתא מחסיא", היינו, ששאל בעצתו של כל קצב; אבל בנוגע לנתינת פדיון - מתעוררת שאלה בנוגע להענין דממוצע.

ו. כל אלה הנמצאים כאן - בודאי מסורים הם ("זיינען איבערגעגעבן") אל הרבי, וגם אלה שחסר אצלם בהתמסרות, הרי, כיון שמצד הפנימיות שלהם ה"ה מסורים אל הרבי, אזי מספיקה עכ"פ האמירה בדיבור שמתמסרים אל הרבי, - ע"ד מ"ש הרמב"ם בביאור התועלת ד"כופין אותו עד שיאמר רוצה אני" כיון שהאמירה "רוצה אני" היא בהתאם לרצונו האמיתי "להיות מישראל . . . לעשות את כל המצוות כו" -

ובמילא, אין מקום לשאלה בנוגע להענין דממוצע, אפילו לא ממוצע המחבר. ז. וענין זה - הידיעה שהוא רק "רגל" והרבי הוא ה"ראש" - נוגע גם לאופן קיום הציווי של הרבי:

כאשר הרבי נותן ציווי לעשות דבר מסויים שקשור עם ענין של סיגופים, או אפילו הציווי להרבות בתורה ובתפלה באופן שבשכיל זה צריך להתנתק ("אפרייסן זיך") מעניני אכילה ושתיה ושינה, הרי, גם כשמקיים הציווי מתוך קבלת עול (בידעו שהוא אינו אלא רגל וצריך לקיים את ציווי הראש), יכולה לעלות לו מחשבה שאילו הי' הרבי יודע עד כמה קשה לו לעשות דבר זה, יתכן שלא הי' מצוה עליו זאת.

והמענה על זה - ע"פ האמור לעיל (ס"ה) בנוגע לראש ורגל, שנוסף לכך שהראש מרגיש יותר טוב מהרגל, להיותו נעלה יותר, הרי, גם הרגש הכאב שברגל עיקרו הוא הרגש הראש (וכשישנו הפסק ח"ו בין הרגל לראש לא נרגש כאב ברגל), ולכן, כשהראש מצוה על הרגל להכניס את העקב למים רותחים, צריך הרגל להשמע מיד מבלי להרהר בדבר ("ניט איבערטראכטנדיק"), ולהבין [מדת הבנה כזו "מותר" שתהי' לו...] שהכאב - מרגיש הראש.

(משיחת שבת חוה"מ סוכות תשי"א, בלתי מוגה)

התוועדויות ח"ב עמ' 31 ואילך)

השפעה לתמימים מהחיה יחידה של הרבי

. . ה. קבלת ההשפעות מנשיא הדור קשורה גם עם חיוב הפרעון, כמו לוח שמתחייב לפרוע ההלוואה להמלוה. וחיוב הפרעון אינו באופן שמשלם החוב ונפטר ("אָפּגעצאָלט און פטור געוואָרן"), אלא, שע"י פרעון החוב נותנים לו עוד בהקפה, ועד"ז בנמשל, שנותנים לו עוד כחות, ומתחייב לפרוע אותם, וכן הלאה.

(כ"ק אדמו"ר שליט"א פנה אל תלמידי התמימים, ואמר:)

כאו"א מכס צריך לידע שנתחייב לפרוע לכ"ק מו"ח אדמו"ר עם הכחות העצמיים שלו, בחינת חי' יחידה.

ובהקדמה:

ישנו צד השוה בכל ההשפעות שמשפיע כ"ק מו"ח אדמו"ר – אמירת דא"ח, תשובות על שאלות וכו', ועד לתמיכה כספית וכדומה – שבכל הענינים כולם באה ההשפעה מהכחות העצמיים שלו, חי' יחידה.

– שאלו אצלי במה התבטאה מעלתו של הרבי לגבי שאר גדולי ישראל? ועניתי: לכל אחד מן הגדולים הי' ענין מיוחד שבו עסק ובו היתה גדולתו, ואילו הרבי עסק בכל הענינים, מהענינים הנעלים ביותר, ועד לענינים הפשוטים ביותר (ובלשון חז"ל "דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הוויות דאביי ורבא"), מגילוי רזין דרוזין של תורת החסידות, ועד להנחת תפילין, שמירת שבת וכו', ואפילו בענינים גשמיים, כתמיכה כספית, ולכל הענינים כולם הי' מסור ונתון בכל עצמותו, בהחי' יחידה שלו.

[שאלה זו שאלו שני בחורים (שיש להם סמיכה...), ובשמעם המענה, הוציאו מכיסם פנקס ורשמו המענה, באמרם: עכשיו יודעים אנו מהו הרבי. – "יש להם את הרבי על הנייר"....]

אמנם, הצד השוה שכל ההשפעות הם מבחינת חי' יחידה הוא מצד המשפיע, אבל בנוגע להשפעה עצמה, וגם בנוגע להמקבלים, ישנם חילוקי דרגות.

ובענין זה יש מעלה מיוחדת אצל התלמידים – שהם מקבלים את החי' יחידה של הרבי, ולכן, נתחייבו גם לפרוע בהחי' יחידה שלהם.

ואף שאי אפשר לדמות הפרעון בהחי' יחידה שלהם לחי' יחידה של כ"ק

אדמו"ר, ה"ז ע"ד המבואר בדא"ח בענין "בכל מאדך", שעם היותו "מאד שלך", ממשיכים עי"ז מאד האמיתי, בלי גבול בעצם.

ו. פרעון החוב בהחי' יחידה מתבטא בתנועה של יציאה מההגבלות – הן ההגבלות שלו ("אָרויסגיין פון די אייגענע הגבלות"), והן (ועאכו"כ) ההגבלות דעניני העולם.

בודאי יש לכאורה ענינים פרטיים שתובעים מאתו, אבל, ישנו גם ענין כללי השייך לכל התלמידים – שצריכים להיות באופן של הבדלה מעניני העולם, "ונפלינו אני ועמך", היינו, שכל תלמיד ותלמיד בעת לכתו ברחוב צריך להיות ניכר עליו שהוא שונה ("עפעס אַנדערש") מהעולם.

– בעת בוא כ"ק מו"ח אדמו"ר לארה"ב היו טענות נגדו (לא על עצם הלימוד, כי אם) על העדר הסדר ומשטר ע"פ מנהג העולם שבהנהגת הישיבה. זוהי הנהגה פראית ("אָ ווילדע הנהגה") – טענו נגדו – שמפחיתה ומוזילה ("עס מאַכט ביליג") את ערכה של הסביבה כולה. יהודי אחד – ירא שמים דוקא – כתב לכ"ק מו"ח אדמו"ר שהלימוד בישיבה כשלעצמו טוב הוא, שילמדו אפילו עשרים שעות ביממה, אבל הלימוד צ"ל באופן של סדר, ומה צריכים להתנועע ("שאַקלען זיך") ולצעוק בעת הלימוד, ולמה לא יקבעו הסדר הנהוג בעולם שכאשר תלמיד א' רוצה לשאול שאלה צריך להורות באצבעו תחילה, וכיו"ב.

אבל האמת היא, כאמור, שצ"ל באופן של הבדלה מהעולם, למעלה מהגבלה.

. . ח. ובנוגע לפועל – שהרי אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' העיקר העבודה בפועל – הצעתי שכאורה יקבל על עצמו ב' דברים:

ענין הא' – בנוגע לעצמו, לקבל על עצמו איזה ענין שעל ידו תחזק התקשרותו לכ"ק מו"ח אדמו"ר.

וענין הב' – בנוגע להזולת, לקבל על עצמו לפעול לכל הפחות על יהודי אחד, יהי מי שיהי', בחור או אברך, לקרבו לכ"ק מו"ח אדמו"ר ולדרכי החסידות, להיות מעמיק בדא"ח ועוסק בעבודת התפלה.

ט. התחלת הפעולה דקירוב הזולת לכ"ק מו"ח אדמו"ר ולדרכי החסידות יכולה להיות בענינים שונים, כולל גם ע"י סיפור עניני מופתים וכדומה, אבל התכלית צ"ל לקרבו לדא"ח, שזהו ענינו העצמי, חי' יחידה, של הרבי, משא"כ עניני מופתים שאינם אלא ההתפשטות שלו . . אמנם, בנוגע להזולת, אם יש צורך, יכולים להתחיל לקרבו גם ע"י סיפור עניני מופתים, אבל התכלית צ"ל לקרבו לדא"ח, כנ"ל.

(משיחות ליל ב' אייר השי"ת, בלתי מוגה. התוועדויות עמ' 40)

ביאת המשיח רק ע"י התקשרות מוחלטת

א. בספר שבחי האריז"ל ושבחי הרב חיים ויטל ז"ל (אשר חלק גדול מהסיפורים שם מופיעים גם בכתבי האריז"ל), מסופר בתחלתו:

"פעם אחת בערב שבת סמוך להכנסת כלה יצא עם תלמידיו חוץ לעיר צפת. . כדי לקבל השבת (כפי שהסדר ע"פ קבלה - לצאת לשדה לקבל פני שבת מלכתא) . . ובתוך שהיו משוררים אמר הרב לתלמידיו: חברי רצונכם שנלך לירושלים קודם השבת ונעשה שבת בירושלים? - וירושלים היא רחוקה מצפת יותר מכ"ה פרסאות - השיבו קצת מן התלמידים: אנו מרוצים מכך, וקצת מן התלמידים השיבו ואמרו: נלך מקודם ונודיע לנשותינו - וכלשון הש"ס: "איזיל. . ואימליך בדביתהו" (ועצם הענין כבר לא הי' פלא בעיניהם על האריז"ל שיוכלו להגיע, אלא שרצו לבקש רשות "דביתהו" שלא לשבות שבת בביתם) - כיון שאמרו נלך מקודם לבתינו נתחרד הרב חרדה גדולה והכה כף אל כף ואמר: אוי לנו שלא היה בנו זכות להגאל, שאלמלא הייתם כולכם משיבים לי פה אחד שאתם רוצים לילך בשמחה גדולה תיכף היו נגאלים כל ישראל, שעתה היתה השעה עומדת להגאל, ומתוך שמאנתם בדבר חזר הגלות לאיתנו בעו"ה".

ב. והנה, סיפור זה הרי הוא חלק מהתורה, ובמילא, הוראה בעבודתינו.

ולכאורה קשה, כיצד יתכן שענין ד"איזיל ואמליך בדביתהו" יהיה סתירה להבאת הגאולה?

- הרי על פי תורה צריך להיות "אמליך בדביתהו" בנוגע למילי דעלמא, ובפרט ענין של שבת, שכל ענינים של נרות שבת הם בשביל השלום שבין איש לאשתו, וישנם כמה עניני חיוב בשבת שבין איש לאשתו, וא"כ, מדוע ענין שהוא לגמרי על פי תורה ומבוסס על השו"ע - יעכב את הגאולה?

ג. ע"פ נגלה הביאור הוא:

הגמרא אומרת "במילתא דרבנן עבדינן עובדא והדר מותבינן", כלומר, קודם כל צריכים לעשות מה שרבנן אומרים, ואחר כך אפשר לשאול.

ולכאורה, אם יתכן ענין ד"מותבינן" - איך "עבדינן עובדא"?

אך הענין הוא, צריכים לדעת ש"רבנן" הם למדנים גדולים ואפשר לסמוך

עליהם. ומה שיש לו קושיא, הרי זה רק בגלל שחסרה אצלו היגיעה האמיתית בתורה, וכאשר תהי' לו היגיעה האמיתית, והוא יזכה, יווכח שהדין הוא כפי ש"רבנן" אמרו.

ובנידון-דידן: כאשר שמעו הוראה מהאריז"ל שהי' גאון גדול גם בנגלה (כדאיתא בלקוטי תורה (ובטהמ"צ) להרח"ו) - יכלו לדעת ("האט מען געמעגט וויסן") שאפשר לסמוך עליו שלא ישלם חס ושלום בעשיית ענין שהוא היפך ההלכה.

ד. ובפנימיות הענינים:

החשבון הוא אמנם חשבון אך למלחמה אינו שייך.

אי אפשר להביא את משיח באופן כזה - שכששומעים משהו ("ר ווארט"), מוציאים את ה"שולחן-ערוך" וניגשים למורה הוראה לשאול פשט ב"באר היטב" - האם זה לא סתירה למה ששמעו. לא באופן כזה יכולים להביא משיח.

דרושה התקשרות וקבלת עול, וצריכים לציית ל"רבנן" ללא חשבונות כלל. ענינו של יוצא צבא - שאין לו חשבונות כלל, עבורו שום מציאות אינה קיימת, מלבד המפקד והוראותיו.

ובאם הוא מפקק ח"ו בדברי רבו, הרי זה מורה שחסר בהתקשרות, וכשחסר בהתקשרות חסר במילא באחדות, בה"כולנו כאחד", ובמילא חסר גם בהתיבות שקודם לכן; וכנ"ל, שבענינים שנמסרו ל"רבנן" דרושה קודם כל התקשרות וקבלת עול ("עבדינן עובדא והדר מותבינן").

ה. אותו דבר מוצאים גם אצל שבט לוי:

כאשר משה רבינו אמר "מי לה' אלי", אזי "ויאספו אליו כל בני לוי" וצייתו להוראות משה - "הרגו גו'" ו"האומר לאביו ולאמו גו'".

ולכאורה תמוה הדבר: הרי רק עכשיו באו ממתן-תורה, זה-עתה שמעו שהקב"ה אמר בעשרת הדברות "כבד את אביך ואת אמך" - ושבת לוי הרי היו שלמים בכל התרי"ג מצות ולא חטאו - ואם-כן, איך אפשר לציית לפקודה כזו?

אלא הם ידעו שכל דברי משה מתאימים לציווי התורה, ומצד מסירותם ("איבערגעגעבנקייט") למשה רבינו, מקבל התורה הראשון, לא חישבו שום חשבונות, הם ידעו רק דבר אחד: צריך לעשות מה שמשה מצוה!

ו. הוראה זו אנו למדים גם מהכתוב "ויסע משה את ישראל מים סוף גו' אל מדבר שור" (וכפרש"י עה"פ שבנ"י רצו להשאר בביזת הים ומשה רבינו "הסיען בעל כרחם"):

ללא הבט על רצונם להשאר בביזת הים, עשו בני כפי שמשה ציווה, למרות שיכלו לעשות חשבונות האם מותר לעזוב ולפרוש מה"נגילה ונשמחה בו" וללכת למדבר "נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין בו מים", ובפרט שכל הדרכים בחזקת סכנה והתורה עצמה פוסקת שזו סכנה - מכל-מקום, הם לא ערכו חשבונות אלו, בIODעם שאפשר לסמוך על משה רבינו ולעשות כהוראתו.

ז. כך גם בכל דור ודור, כאשר שומעים הוראה מנשיא הדור - "אתפשטותא דמשה בכל דרא", אין מה להתבונן, להתייעץ ("מיישב זיין זיך") ולעיין בספרים - אלא צריכים לעשות מה שאומרים.

וכשם שעשו זאת כבר תלמידי התמימים - כשהרבי אמר להם לנסוע לערי השדה, הם לא התייעצו עם האבא או עם החותן והחותנת, וגם לא ערכו חשבונות שכאשר ילמדו יותר זמן בישיבה יתוסף בידיעתם - כיון שידעו שהם חיילים, ולחייל אין שום ענין חוץ ממילוי פקודת המפקד.

הקב"ה הרי לא נשאר "בעל חוב" כלל, ובגלל המסירה ונתינה שלהם לרבי הצליחו בשליחותם וגרמו נחת-רוח לרבי, זאת בנוסף להצלחה בעניניהם הפרטיים, בין בגשמיות ובין ברוחניות.

כל זה לא יותר מ"מידה כנגד מידה", והרי ברכתו של הקב"ה היא "כמה פעמים ככה", וגם זה יתגלה בקרוב כש"הקיצו ורננו שוכני עפר" והוא - הרבי - בראשם, ויוליך את כולנו, ותלמידי התמימים שהתמסרו להוראותיו בראש, לקראת משיח צדקנו במהרה בימינו.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א ציוה שהתמימים שנסעו לערי השדה בשליחותו של כ"ק אדמו"ר נ"ע (אשר כמה מהם נוכחו בעת ההתוועדות) יאמרו לחיים וינגנו ניגון].

ח. למרות כהנ"ל, נשאר האריז"ל לקבל את השבת יחד עם אותם תלמידים שאמרו "איזיל ואמליך בדביתהו", וגם אחר-כך למד איתם והם נשארו תלמידיו.

הגם שלא הי' ביכולתם להביא משיח מצד העדר ההתקשרות, מכל-מקום הוא למד איתם ענינים שהם כלים להם לפי ערכם, אשר באמצעותם יוכל להעלותם בהדרגה לדרגא נעלית יותר.

ואדרבה, מצד זה גופא ראה האריז"ל את גודל הרחמנות עליהם, שבגלל זה עליו להשאר ללמוד איתם ולהדריך.

ואותו הדבר הוא גם ביוצא צבא, כפי שדובר קודם ש"כל היוצא למלחמת בית דוד" צריך לכתוב "גט כריתות" לכל עניני העולם, ואם אינו עושה זאת, כלומר, שמציאות כל-שהיא עדיין תופסת אצלו מקום - הרי הוא בכלל "הירא ורך הלבב" שעליו נאמר "ילך וישוב לביתו"! ומכל-מקום, אין הכוונה ש"ילך

וישוב לביתו" לישון, אלא שיעשה שם על-כל-פנים את הוראות המפקד;
 ו"מצוה גוררת מצוה" - עי"ז הוא יתעלה במשך הזמן ויהפוך למקושר באמת
 עד שיזכה להיות מהיוצאים למלחמת בית דוד ולהביא את הגאולה.

ט. בביאת המשיח הרי יבואו כל בני ישראל, גם ה"אובדים בארץ אשור
 והנידחים בארץ מצרים", והיות שביאת המשיח תלוי' בהפצת המעיינות, לכן
 שולחים שלוחים לכל המקומות עד לאשור ומצרים, שיפיצו שם את המעיינות
 ויכינו גם את היהודים הללו לגאולה.

אבל מתי אפשר לשלוח שליח - כאשר הוא מקושר באמת, משא"כ כשמתחיל
 להתיישב בדעתו, אזי אפילו אם הוא מסכים לנסוע, אך הישוב-הדעת לבר מורה
 שחסר אצלו בהתקשרות, ובמילא אי אפשר לשולחו לשם.

כי כאשר חסר אצלו בהתקשרות ל"משה עבדו" ועי"ז לה', לא יודעים האם
 הוא ישפיע על סביבתו או ח"ו הפוך, היינו, לא רק שלא יהי' "משפיע" אלא עוד
 יהפוך ל"מושפע".

משא"כ כאשר השליח מקושר כדבעי, אין שום חשש מכיון שהוא קשור
 למעלה, וכפתגם הידוע - "כאשר קשורים למעלה לא נופלים למטה", זאת-
 אומרת, אפילו אם מצד עניני עבודתו עליו ללכת "למטה", מכל-מקום אין חשש
 כלל שיפול או יחליק מאחר והוא קשור למעלה.

ובנידון דידן: לא השליח הולך כאן אלא המשלח! וכעין "נשתרבה אמתה"
 שעי"ז הביאו את מושיען של ישראל. אבל כשחסר בהתקשרות יש לחשוש כנ"ל.

יו"ד. ובזה יובן גם מה שהאריז"ל נשאר לקבל את השבת בצפת, דלכאורה,
 היות ועי" ההליכה לירושלים היתה מגיעה הגאולה - מדוע הוא נשאר בצפת,
 הרי הי' יכול להובילם לירושלים כשעיניהם עצומות?

והתירוץ הוא: כאשר האריז"ל ראה את התלמידים מתחילים להתיישב
 בדעתם, כלומר שחסר אצלם בהתקשרות, הרי במילא ההליכה לירושלים לא
 היתה פועלת מה שצריכה לפעול.

והנה, מהאריז"ל עד עתה עברו ארבע מאות שנה, וכל עניני הגזירות כו'
 שעברו בני ישראל במשך זמן זה - הכל מצד העדר ההתקשרות להאריז"ל, כי אם
 היתה התקשרות כדבעי, כבר מזמן היתה באה הגאולה.

יא. ההוראה מסיפור זה:

בכדי להיות מ"חיילי בית דוד" צריכים להיות שלמים בהתקשרות, ולא רק
 התקשרות בדיבור - "ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו
 ולא נאמנו בבריתו" (ברית מלשון התקשרות), אלא דרושה התקשרות בפועל;

ראשית כל צריך להיות הבפועל ואח"כ אפשר גם לדבר, אך בדיבורים בלבד אי אפשר לצאת ידי חובה.

ובאם חסר בהתקשרות, אזי לבד זאת שמפסיד את הטוב האמיתי אליו הי' יכול לבוא - הרי זה נוגע גם לכלל ישראל, כפי שהי' אצל תלמידי האריז"ל.

יב. הגמרא מספרת שבשבבותי' דרב היו בריוני וזכותו של רב הגנה עליהם, כשנסתלקה זכותו חזרו בתשובה.

כאשר מתנהגים שלא כדבעי אזי זקוקים ללימוד זכות, ועוד ועיקר - כאשר רב מלמד עליו זכות הוא מתחיל בעצמו גם ללמד זכות על מעשיו, וזה כבר לגמרי לא מתאים מכיון ש"על כל פשעים תכסה אהבה"...

מדוע צריכים כזה סדר - שתמיד זקוקים ללמד זכות, הרבה יותר טוב הי' שיתחילו כבר לציית, ואזי יחסכו לרבי עבודה, וכבר מזמן היו מביאים את הגאולה ע"י משיח צדקנו שיבוא לגאלנו במהרה בימינו.

(משיחת ש"פ שמיני תשח"י)

בהפרדו מרבו, הוא כפורש מן החיים ממש

והמשל בזה, תלמיד הקשור לרבו בהתקשרות עצמי עד כי כל מהותו ועצמותו של התלמיד אינו אלא זה מה שהוא מקושר ברבו, וכל חיותו הוא בהיותו סמוך לרבו, היינו לבד זאת אשר הגה של רבו בתורה וחכמה ומדות מתעצם אצלו בקליטה וצמיחה טובה, כדוגמת קליטתו של הגרעין הנזרע בעדיות שעושה פרי טוב. הנה עוד זאת גם שיחה שנראית לחוליך ותנועה קלה של הרב בארחות חיי היומי, הנה אצל התלמיד המקושר הוא תורה שלמה, ומקור מעיין החיים בכל הנהגותיו.

נקל להבין אשר תלמיד מקושר כזה הנה בהפרדו מרבו, הוא כפורש מן החיים ממש, ואין שום דבר וסיבה בעולם אשר יפרידנו מרבו, כי הכל כלא ואין ממש לגבי התקשרות זו.

ונצייר כאשר רבו, גזר על תלמידו זה, להפרד ממנו ולהיות באחד המקומות אשר פקד עליו להיות נמצא שם, וסידר לו אופן עבודתו במקום ההוא, במה שיתעסק בלימודו, ואיך שתהי' הנהגתו בכל פרטי עניניו.

והתלמיד כי כבד לו הדבר להפרד מרבו, בכל זה מקיים הוא הגזירה והצווים באותה הדיקו והזהירות שהנהו רגיל בהתקשרות לרבו. אמנם בהיות כל עצמותו ומהותו הוא מסור ונתון להרב הנה גם בהיותו במקום שהוא, הנה גם שם, כוסף ומשתוקק אל רבו, ואדרבה אז דוקא מתגדל תשוקתו ביותר, עד אשר בא לכלל כלות הנפש, כי בזכרו ימים מקדם בעמדו לפני רבו, ואז דוקא נזכר הוא כל אשר שמע, את אשר הקשיב, את אשר ראה, וכה הוא נמשך בזה (ווערט ער אריינגיצויגין אין דעם) דברגע ההוא כולו רועד, גוע בנעימה, ועוד מעט וכאלו איננו כי כלתה נפשו לשוב אל אותו המצב אשר הי' בתחלה במסיבת רבו.

אמנם עוד נשמתו בו הנה לפתע פתאום זכור יזכור גזירת רבו אשר פקדהו להיות באשר הוא עתה, ואשר זהו רצונו וחפצו של רבו שהוא יהי' במקום שהוא עתה, תוקף חפצו האדיר, והנחת עצמותו וביטולו אל רצון רבו, פועל בו שקיטה חיצונית, והבערה פנימית, א' דרוסינדיקע רואיקייט, און א' אינוועניק-ברען.

די גזירת הרב פועל'ט אין אים דרוסינדיקע רואיקייט און דער תוקף החפץ פנימי ווערט פארווענדעט אין דעם קיום אותו הפועל שציוה עליו רבו, טעם

הדבר הוא להיות כי קיום הצינוי הנה הוא אך הוא הפתיל המאחד ומקשר אותו עם רבו, להיות אתו עמו לאחדים ממש כאשר הי' בתחלה, ואשר על כן הנה הדבר מובן אז דער גאנצער ברען זיינער און די געגועים זיינע אל רבו לייגט ער אריין אין דעם פועל שציוהו רבו.

כוסף ותשוקת התלמיד ושקידת עבודתו במסירת ונתינת נפשו פועל גם על הרב בסוד כמים הפנים אל הפנים, להיות פונה לתלמידו בפנים מאירות ובפנים מסבירות, וטעם הדבר הוא כי כל אותו המהלך נפש של התלמיד, די איבעלעבונג פון דעם תלמיד און אלע זיינע געפילען, הן אין דער גרויסע ביינקשאפט צום רב שהוא הרצוא, און הן די דרויסענדיקע בערואיקייט, שהוא השוב, און הן דעם אומבעגרעניצטן אינוועניקסטין ברען אין דעם קיום און צווי הרב, הרי הרב מבין זאת בעומק ופנימיות ממש, כי זהו מציאותו של הרב שיודע כל דבר בטרתו העצמי, דאס איז דער מציאות מהות הרב וואס ער פארשטייט יעדער זאך אין זיין ריכטיקע ריינקייט, וזהו גורם ופועל בהרב לפנות בפנים מאירות ומסבירות לתלמידו, ולהאציל עליו אור בהיר גם מרחוק באותן הדברים הנעלמים, אשר נתיבותיהם ידועים רק ברגשי לב, וכמאמר הלב מרגיש.

(אג"ק כ"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח"ב עמ' תכ"ג)

הנשמה כולה מקושרת אל הרבי

המקדיש אבר אחד - אם הוא אבר שהנשמה תלוי בו, חלה הקדושה על כל הגוף.

ויש לבאר זה בב' אופנים: (א) חלות הקדושה מצד המקדיש אינה אלא על אבר זה. אלא, כיון שבאבר זה תלוי חיות כל הגוף, מתפשטת הקדושה (בדרך ממילא) בכל הגוף (ולכאורה כן משמע לשון הגמרא "תפשוט קדושה בכולה"). (ב) כיון שבאבר זה תלוי חיות כל הגוף ה"ז כמו שמקדיש מלכתחילה את כל הגוף (ובש"ס מפרש טעמי' דינא). ואף שאומר בפירשו שמקדיש אבר זה בלבד, ה"ז כמו האומר "הריני נזיר על מנת שלא אקריב ג' קרבנות", שבאמירת "הריני נזיר" חל עליו החיוב דקרבנות נזיר, ואינו יכול להתנות אח"כ שיהי' פטור, ועד"ז בנדר"ד, שנעשה כמו שהקדיש מלכתחילה את כל הגוף, ושוב אינו יכול להפקיע הקדושה משאר האברים חוץ מאבר זה.

ועד"ז בנוגע להתקשרות שבין חסיד לרבי - שגם כשמדובר אודות ענין פרטי (אבר אחד), ה"ז אבר שהנשמה תלוי בו, הן מצד הרבי והן מצד החסיד:

כשבאים אל הרבי לשאול ע"ד ענין רוחני או גשמי, אין זה בגלל שבענין מסויימים מתמחה הרבי, כי אם, מפני שהרבי הוא נשמה כללית, בדוגמת הראש שכולל את החיות של כל אברי הגוף, כולל גם בנוגע לענין פרטי זה.

והמענה של הרבי - גם בנוגע לענין פרטי זה - הוא באופן שפונה אליו ("ער גיט זיך אפ") בנשמתו.

- ובודאי לא באופן של בדרך ממילא, שהרי אצל חסידים בכלל לא שייך בדרך ממילא, וכפתגם הצ"צ שחסידים צריכים להיות "עבודה'דיקע יראי שמי'ס", ולא "במילא'דיקע יראי שמי'ס" -

וכוונתו בזה, שבאמצעות ענין פרטי זה יוכל להעלות ולקדש את הנשמה שלו (של האיש הפרטי) עד כמה שאפשר ("וויפל עס איז נאר מעגליך").

[וכמה אפשר - איתא בתדב"א שכאו"א מישראל יכול לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב].

וכיון שכן, הרי, כל ענין פרטי הוא בבחינת מקדיש אבר שהנשמה תלוי בו, שע"ז נעשית כל מציאותו קדושה.

קובץ לימוד י' שבט 87

וכיון שהרבי, הראש שמושל ושולט על כל האברים, הקדיש את הנשמה שלו - אזי אין לו שום ברירה! - אלא יתכן שיהי' למוטב, ועל זה פעל רבי שיהי' "בחסד וברחמים", הברירה היחידה היא אם להתחיל בזה היום או לדחות למחר, וכיון שיכולים להתחיל היום, לשם מה לדחות למחר?!

(י"ב תמוז ה'שי"ת, התוועדויות עמ' 132)

הקב"ה נתן לי כחות שאוכל לעזור ליהודים

שאל א' (ביחידות) את כ"ק אד"ש: כיון שהרבי נותן כוחות לעבודה ובלי זה אי אפשר - איך לכאורה שייך הענין דבחירה חפשית?

וענה כ"ק אד"ש: כתוב בתורה "אנכי עומד בין ה' וביניכם", בני ישראל פעלו אצל הקב"ה שמכיון ודרוש מאמץ גדול כדי להגיע להקב"ה עצמו, אולי יכול הקב"ה לעשות ממוצע ביניהם. וכך בכל דור ישנו הענין דמשה.

כדי להבין זאת בגשמיות, למשל, אחד הזקוק להגיע למלך, ולשם כך עליו להתייגע רבות: ללבוש בגד חדש, נעליים חדשות, לידע מה לומר וכיצד לומר, לגשת להיכל המלך ואפילו אם הוא כבר מדבר עם המלך יתכן שלא יצליח, שהרי ישנם כמה דינים כיצד לדבר עם המלך. ואם-כן, מה הוא עושה? - הולך לעורך-דין ששינן ולמד את הדינים כיצד מדברים עם המלך, והוא פועל למענו אצל המלך.

וכן ברוחניות (בנמשל): הקב"ה עשה שיהודי מסויים יעסוק בביזנעס, למשל... (השואל), ויהי' גביר גדול שעבודתו תהי' לתת צדקה, ובשבילו להגיע להקב"ה זה כרוך במאמץ רב; בשלמא ראש השנה ויוהכ"פ שהם ימי רצון ביכולתו לדבר אז עם הקב"ה [אך בכל יום] - עליו ללכת לצדיק היודע את הדינים כיצד לדבר עם הקב"ה, והצדיק מדבר עבור אותו אדם.

ועתה מתורץ הקושיא ששאל אודות בחירה חפשית.

ולמשל בגשמיות: אחד בעל ממון רב הרוצה לבנות בנין מוכרח לגשת למהנדס, אינסטלטור ולשאר בעלי המלאכות, מכיון שזה בלתי אפשרי שאדם אחד ימלא את כל התפקידים הללו - אין-הכי-נמי ישנם אחדים שהם גם מהנדסים וכו' וגם יש להם הכסף, אולם אלו אחדים בלבד - וברור שאותו איש-עסקים אינו מאבד מאומה מחשיבותו מחמת זה שהוא נזקק לשירותיו של מהנדס, אלא בודאי שהוא צריך את הכסף [בשביל הבנין], ולולא הכסף אין ביכולתו לעשות מאומה, אלא שהוא נזקק [לעוד מישהו].

וכן הוא גם ברוחניות: היהודי טרוד בעסקיו - בעניני צדקה, ומכיון שמצד עצמו זכויותיו מעטים, לכן עליו לבוא לצדיק היות והצדיק מעלה זה בשבילו.

ולמשל: כיצד מקשרים יהודי מברוקלין שתורם כסף לפדיון שבויים כדי לפדות יהודי מרוסי, איך יכול אותו היהודי מרוסי לתת לו חלק במצוה זו (דפדיון שבויים), או כשנותנים כאן כסף כדי שיהודי בתל אביב יניח תפילין - הרי זה נפעל עי"ז שהיהודי כאן קשור עמי (כ"ק אד"ש דבר כאן בלחש:) והיהודי ברוסי גם-כן קשור עמי, ואני יודע כיצד לדבר (אולי הלשון הי': כיצד להעלות) למעלה - והנני מקשר את שני היהודים יחד.

(כ"ק אד"ש הפסיק לשעה קלה והמשיך בלחש מאד:) "דאס וואס מ'קומט איז קליינע זאכן" [?].

(כ"ק אד"ש הפסיק קצת והמשיך בקול:) ובאם אתם תעשו מה שאני תובע מכם, אזי אצטרך גם אני לעשות את מה שאתם תובעים ממני...

(כ"ק אד"ש הפסיק שוב ושאל אם יש עוד שאלות, והמשיך בפנים צהובות:) הנני בשר ודם כמוכם עם רמ"ח אברים ושס"ה גידים, אלא שהקב"ה נתן לי כחות כדי שאוכל לעזור ליהודים.

(מיחידות לא' מאנ"ש - תשרי תשכ"ח. קונט' יחי המלך תיד ע' 23)

מחזק את רגש ההתקשרות אצל מי שנמצאת אצלו התמונה

עוד על מעלתה של תמונה, ניתן ללמוד מדברי כ"ק אד"ש במקרה הפוך. היה זה כשהרבי דרש מהחסידים לשלוח אל הרבי הריי"צ את תמונות החסידים וב"ב לצורך עריכת ספר התמונות:

"עוד אחת יכולני לטעון עבורו, והוא מה התועלת בספר התמונות שבשביל זה כדאי לכנוס לכל השקלא וטריא הנ"ל?"

אלא שכמדומני שאין נצרך ביאור על זה כנראה גם באנשים כערכנו, שלא לבד שזהו מחזק רגש הידידות או ההתקשרות אצל מי שנמצא אצלו התמונה, אלא שגם אצל המשלח את התמונה פועל התקרבות כשנזכר שתמונתו נמצאת אצל חברו פלוני ועל אחת כמה וכמה בנידון זה."

(אג"ק כ"ק אד"ש ח"ג עמוד קנד.
ועיי"ש עוד פרטים נוספים על מעלת (ספר ותמונות))

ציור פני הרב על ידי הסתכלות בתמונה מדוייקת

אלו שזכו לראות את כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו - בודאי יכולים לצייר לעצמם תואר פניו, באופן ד"יראה . . . כאילו הוא עומד לנגדו, וגם אלו שלא זכו לראותו - יכולים לצייר לעצמם תואר פניו ("כאילו . . . הוא עומד לנגדו") ע"י ההסתכלות בתמונה, תמונה מדוייקת וכו', אשר, במדה ידועה יכול הדבר להתבטא גם ע"י תמונה.

ואין הדבר תלוי אלא ברצונו - שהרי יש ביכולתו של האדם להזכר על דברים שונים, אם ירצה להזכר על דברים של מה בכך, או אפילו דברים חשובים כו', אלא שחשיבותם אינה מגיעה לחשיבות דזכרון תואר פני רבו, ואם רק רוצה - יכול הוא לזכור תואר פני רבו, ועד כדי כך, שזכרון זה יהי' באופן ד"כאילו . . . הוא עומד לנגדו."

(משיחת ש"פ ראה תשמ"ו, התוועדויות תשמ"ו ח"ד ע' 311)

התגברות על היצר הרע פעם נכנס ר' ב.צ.ש. שי' ליחידות (בערך בשנת תשכ"ט) אל הרבי והתאונן אודות כך שמפעם לפעם מפריע היצה"ר וכו'. אמר לו הרבי (בערך):

"זאלסט האַלטן ביי זיך א בילד פון דעם רבי'ן דעם נשיא, און יעדן מאל וואס ס'וועט אנקומען שווער זאלסטו אנקוקן דעם בילד און דאס וועט דיר דערמאנען אז דער רבי קוקט שטענדיק אויף דיר, ובמילא וועט מען קענען בייקומען די ענינים בלתי רצויים" [=תחזיק אצלך תמונה של הרבי הנשיא, וכל פעם שיצוצו קשיים תביט בתמונה וזה יזכיר לך שהרבי מסתכל עליך תמיד, ובמילא יהיה אפשר לעמוד בפני הענינים הבלתי רצויים].

(התמים (תשס"א) חוברת ה' עמוד 32)

הוספה

'דירה'

הסעיפים: א. ענינה [גילוי אלקות; קביעות; המשכת העצמות; בית חבירו]; **ב. גילוי** [ממלא כל עלמין; סובב כל עלמין; אור חדש]; **ג. שכינה / עיקר שכינה** [ג' בחינות: (א) 'סתם' שכינה; (ב) שרש שכינה; (ג) 'עיקר' [ופנימיות ה]שכינה']; **ד. יחוד קוב"ה** (סובב וממלא).

א. ענינה

א. עיקר ענינה של דירה הוא – המשכת (פעולת¹) גילוי אלקותו יתברך². עד"מ כמו אדם הדר בביתו שמתגלה בו³ ונרגש בגילוי בהבית שהוא בעל הבית, שמסדר עניניו בו, וכל עניני הבית מתנהגים כפי רצונו של הדר⁴, ובזה כמה דרגות זו למעלה מזו – כדלקמן סעיף ב.

ב. גילוי הנ"ל נקרא ג"כ המשכת וגילוי השכינה, ובפרטיות יותר – המשכת וגילוי 'עיקר שכינה' (המדובר לעיל בהמאמר) – כדלקמן סעיף ג.

ג. עיקר ההתחדשות שבענין הדירה הוא גילוי האור חדש ועוד למעלה יותר – כדלקמן סעיף ד.

(1) ה'ל' "דירה" אינו שם עצם אלא הוא לשון פועל, היינו, שקאי (לא על המקום, כ"א) על הפעולה לזרז, וכדמוכח מהלשון בתניא בכ"מ כגון: "להיות לו דירה זו... קרבת ודירת מלך מלכי המלכים הקב"ה... אשר אפילו בארץ מתחת אין עוד מלבדו וזו היא דירתו בתחתונים... בקרבת ה' ודירתו אתו עמו" (פרק ל"ג). וזהו מ"ש בפל"ו (ועד"ז בפל"ז): "שנתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים" ולא "לעשות לו" (כדמצינו במ"א כמו בלקו"ת פנחס דף פ, ריש ע"ב, ועוד). וראה לקו"ת שלח (מא, א): "להמשיך דירתו ית' בתחתונים". ולהעיר שזה יומתק שאין ה' בתניא שונה (בפירושו הפשוט) מהמקור במדרש במדב"ר שם: "לדור". (ובלקו"ת פ' פנחס ע"ו, א): "נעשה לו בחי' רצון לדור בתחתונים שהוא בחי' גילוי". – וזהו מ"ש בפנים, שקאי על הפעולה דגילוי (ולא מקום הגילוי). אלא שבכמה מקומות לא נחית לחלק וגם ה"מקום" מכונה בשם דירה, על דרך שקוראים לבית בשם "דירה" (עי' רמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ה) כשהכוונה היא "בית דירה" (עי' רמב"ם שם פ"י ה"ד והוא לשון המשנה ע"ז כא, א), והרי זה בדוגמת שקוראים למקום שיושבים ללימוד התורה בשם "ישיבה".

(2) לקו"ת פקודי ג, א. בלק ע, ג. סה"מ תרכ"ו ע' קד. תרמ"א ע' שמג.

(3) ד"ה ואלם חי אני תרל"ד (המשך) פ"ז. וידעת תשכ"ג. וראה ד"ה נעשה אדם תשי"ז, ד"ה להבין ענין הנסכים תשמ"א ובכ"מ, ע"פ ההלכה (הל' מלכים פ"ב ה"ג) שאין רואים את המלך ערום, אלא מלך ביפיו דוקא, אבל בדירתו ישנם זמנים שהוא ערום.

(4) אדם כי יקריב שם. ובכ"מ.

קביעות

ד. דירה מורה גם על ענין הקביעות⁵, עד"מ כמו אדם הדר בביתו ולא כמו אורח עובר דרך⁶ – כדלקמן סעיף ה.

המשכת העצמות

ה. דירה מורה (גם) על המשכת עצמותו ית'. עד"מ כמו אדם הדר בביתו שהוא עצמו דר בה⁷ – ראה פרק יו"ד.

בית חבירו

ו. לפעמים מובא שה"דירה בתחתונים" הוא כמשל אדם הדר בבית חבירו – ראה פרק י"ב.

ב. גילוי

א. עיקר ענינה של דירה הוא⁸ – גילוי אלקותו ית' בתחתונים⁹, על דרך שהוא בעולמות עליונים שדירתו בהם היא שמתגלה שם. זאת אומרת דכמו שאצילות הוא 'דירה בעליונים' להיותו 'אצלו וסמוך'¹⁰ ומקום גילוי אורו ית', כמו"כ 'דירתו בתחתונים' ענינה הוא שיהי' גילוי אלקות בתחתונים¹¹ (והיינו ע"י העבודה בתומ"צ ועבודת הבירורים¹² כדלקמן).

ב. בענין זה – גילוי אלקות בעולם – כמה מדריגות, והוא בדרך 'לא זו אף

(5) ד"ה ואולם חי אני שם.

(6) תר"ח בא קיט, ב"ג.

(7) ריש המשך תרס"ו. ובכ"מ.

(8) אדם כי יקריב תרס"ט. לקו"ת פקודי ג, א. סה"מ תרמ"א ע' שמג. ועוד.

(9) לקו"ת בלק (ע, ג): בחי' דירה והתגלות אלקותו ית' בידיעה שלנו ג"כ.

(10) לשון המאמר ד"ה באתי תש"י פ"א. וכ"ה בכ"מ – ראה לקו"ת ואתחנן ח, א. אוה"ת בשלח ע' תפט. המשך מצה זו תר"ם פנ"ה. ד"ה לולב וערבה תרנ"ט בתחלתו. ד"ה אדם הנ"ל. ובד"ה וירא ישראל תרצ"ב (פרק חי – סה"מ קונטרסים ח"ג ע' סה. תרצ"ב ע' שמ [ובטעות נדפס שם כפרק יט]) מעתיק לשון הפרדס שער (טז) אבי"ע פ"א: "ולשון אצילות נגזר מלשון אצל המזבח [בסה"מ הנ"ל ליתא "המזבח"] שפי' ענין קורבה... [בסה"מ הנ"ל: "קורבה"]. והוא פי' נוסף עמ"ש בכ"מ ונתק לעיל (פרק א ס"ד) שאצ"י הוא מלשון ואצלת' מן הרוח שהו"ע הפרשת הארה שהופרש מרוחו של משה על השבעים זקנים (ע"ש וש"נ). ויש להעיר: בד"ה קדוש אתה תרנ"ז (סה"מ תרנ"ז ע' קלד) מקשה "לכאורה פירוש זה דאצ"י מל' ויאצל אינו כפי' הנ"ל דאצ"י הוא ל' אצלו וסמוך שהרי ענין ההפרשה הרי זה הבלדה... והוא היפך ענין הדביקות...", ואח"כ מיישב הענין. ובד"ה ראה אנכי תרפ"ב (סה"מ תרפ"ב ע' תיב. תלו. תסב): "ואצ"י הרי גם להפי' ל' אצלו וסמוך הוא בתכלית היחוד, ובפרט דאצ"י הוא ל' האצלה והפרשה", ע"ש. וצ"ב.

(11) בסה"ש תשנ"ב ח"א ע' 84: "...דירה לוי יתברך בתחתונים, וגם בעולמות ב"ע נעשה הגילוי דעולם האצילות, מלשון אצלו וסמוך לעצמות המאציל ב"ה".

(12) ע"י ד"ה בראשית תשל"ח.

זו¹³, כדלהלן:

ממלא כל עלמין

ג. מצד אור הממלא כל עלמין, הגם אשר "מלא כל הארץ כבודו"¹⁴, הרי הפירוש "כבודו" הוא כתרגומו – "זיו יקריי", זיו והארה בלבד, ובכל עולם ודרגא מתמעט ההארה עד שבעולם הזה הוא בבחי' מיעוט כל כך עד שאינו נרגש בנבראים כמשנת"ל (פרק א) בפרטיות יותר. ורק ע"י יגיעה בהתבוננות והעמקת הדעת אזי הוא יודע שיש אור וחיות אלקי ומרגיש אותו, ופועל בעצמו הביטול¹⁵.

ודירה בתחתונים הוא שיהי' אור הממכ"ע בגילוי¹⁶ גם למטה¹⁷ ויורגש בהנבראים המקבלים גם כן.

וזהו שאומרים בתפלת ראש השנה 'וידע כל פעול כי אתה פעלתו' שקאי על עולם העשי¹⁸, והיינו שיהי' ניכר כח הפועל בנפעל¹⁹ – דהתואר 'נפעל' כולל כל ההשתלשלות, עד עולם הזה²⁰. והוא הנקרא בזוה"ק²¹ בשם ממלא כל עלמין.

לפי שלע"ל יקריים מ"ש²² "ולא יכנף עוד מוריך והיו עניך רואות את מוריך" היינו שאז יהי' גילוי אלקות ממש²³, וכן כתיב²⁴ ונגלה גוי' ודאו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר²⁵.

13) ראה המשך תרס"ו שם. סה"מ תש"ב ע' 32. סה"מ מלוקט ח"ב שם. פלח הרימון (להר"ה) שמות ע' כב.

14) ישעי' ו, ג.

15) אדם כי יקריב שם.

16) דאי אפשר לומר הפירוש ב'דירה' - שתהי' התלבשות והעלמת האור בריבוי צמצומים, שהרי כבר הוסד סדר השתלשלות באופן זה ואין בזה חידוש, ולמה מתאוה לדבר שיש כבר במציאות. - ראה ביאורי זוהר תזריע עב, ג. וראה גם סה"מ תקס"ה ח"א ע' תפט. 'דרך מצותיך' ב'שרש מצות התפלה' סופי"ג.

17) אדם כי יקריב שם.

18) משנת חסידים וסידור הארז"ל בפי' הנוסח בתפלת ר"ה, מובא בלקו"ת שלח מז, א.

19) לשון כ"ק אדמו"ר הזקן בשעהייה"א פרק ב, וכן נמצא בכ"מ בדא"ח. ובלקו"ת שם: "ומ"ש בספרים כח הפועל בנפעל". וראה ספר הישר (המיוחס לר"ת) סוף שער ג': "כח הפועל בפעול". כתר שם טוב סי' צח: "דכתב הרמב"ן כי כח הפעל במפעל". אור תורה וס' מגיד דבריו ליעקב, לקוטי אמרים הגדול (להרב המגיד - כן נקרא [הגדול] ע"י כ"ק אדמו"ר הצ"צ - עי' ד"ה ויכלו תשמ"ח) בכוכ"כ מקומות, נסמנו בהמפתח ערך 'כח הפועל בנפעל'. בס' שמן הטוב (בשם הרר' שמעלקא מניקלשפורג) הוא כהלשון בשעהייה"א הנ"ל: " כיון שבדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם, א"כ ככל הנמצאים יש כח ובחי' של שם הוי' ב"ה כי כח הפועל בנפעל". וראה גם ס' מפעלות אלקים (אברבנאל) מאמר ט פ"ט. עולת תמיד (אלבלדה) יא, ד. ולהעיר מלקו"ש חכ"ד ע' 182 הע' 43. 44. ובד"ה וידבר גוי' זאת חוקת תשמ"ה.

20) ד"ה נשא תשמ"ח. ועיג"כ בסה"מ מלוקט ח"א ע' קי. ח"י ע' נג. סוד"ה זה היום תשמ"א.

21) ח"ג רכה, א. וראה עד"ז בד"ה מי יתנך בלקו"ת מד, ג. ובסה"מ תקס"ה ע'תפח ועם הגהות באוה"ת שה"ש ע' תרעו ואילך. סה"מ תרמ"ב ע' תסג.

22) ישעי' ל, כ. וראה תניא פרק לו.

23) ד"ה נשא הנ"ל.

24) ישעי' מ, ה. ולהעיר מד"ה מי יתנך תרס"ג: "ואפי' עכשיו הארה מזה מאיר לעובדי הוי' וכו'" ע"ש.

25) רד"ה ונגלה וגוי' תשט"ו. תשכ"ב. ד"ה זה היום הנ"ל תשל"ג. וראה תו"א יב, סוע"ב. תו"ח שמות

ד. נוסף על הגילוי דבחי' כח הפועל בנפעל (שבעוה"ז) כנ"ל, עוד זאת²⁶ יאיר בעולם גילוי השכינה – בבית המקדש שנק' דירה²⁷, כלומר:

הגילוי דאור הממלא בכללות העולם הוא באופן של צמצום ומיעוט (כנ"ל) בכדי שיוכל האור להתלבש בנבראים כל אחד לפי ערכו, דוגמת התלבשות חיות הנפש בכל איברי הגוף כל אבר לפי ערכו.

אבל בבית המקדש גילוי השכינה היא כללות האור דממלא, דוגמת השראת גילוי כללות החיות במוח שבראש, כמבואר בתניא (מפרק נ"א ואילך) בארוכה. [וראה לקמן סעיף ג לענין פרטי מדריגת השכינה].

ה. התוספת אור שיהי' בבית המקדש השלישי תפשט גם בירושלים עיה"ק, ומירושלים תפשט בכל ארץ ישראל²⁸, ומארץ ישראל לכל העולם²⁹.

סובב כל עלמין

ה. גם בחי' אוא"ס הסובב כל עלמין נמצא בעולם ובכל הנבראים, ד"הלא את השמים והארץ אני מלא", שמאיר למעלה ולמטה בשוה, ו"לית אתר פנוי מני", כמשנת"ל (פרק א) – אלא שהוא בהעלם. וא"כ אמיתית ענין ההתחדשות בה'דירה' הוא, שיהי' גילוי דאור הסובב כ"ע למטה בתחתונים³⁰.

אור חדש

ו. למעלה (בפרטיות) יותר – עיקר ההתחדשות הוא שיאיר האור חדש ועד לגילוי העצמות, כמובא לקמן סעיף ד.

ג. שכינה / עיקר שכינה

א. הגילוי דאור הסובב כ"ע (הנ"ל ס"ב) נקרא גם בשם "עיקר שכינה"³¹. כי יש מדריגות שונות בענין השכינה, ובחי' זו – אור שלמעלה מעולמות (סוכ"ע) – היא עיקר ופנימיות השכינה.

[והגם שהאור שלפני הצמצום נקרא "קודשא בריך הוא", לפי שקדוש ומובדל מהעולמות, ובכדי שיהי' מקור לעולמות הי' צריך להיות צמצום, מ"מ מאחר

שכט, ב. סוד"ה ראה תשמ"ו.

26) ראה בכ"ז הגהות הצ"צ לתור"א ד"ה הבאים ישרש ס"ג - אוה"ת שמות ע' פא (ובפלא הרמון שם). ד"ה קדש ישראל תרמ"א (וש"נ), תרנ"ד, עזר"ת. וארא תשי"ד.

27) במד"ר תרומה ס"פ ל"ה - אוה"ת שם.

28) ילקוט ישע"י רמז תקג. לקו"ת מסעי פט, ב.

29) סה"מ מלוקט ח"א ע' תע. ובהע' 42. וש"נ. ח"ד ע' שלג ואילך.

30) אוה"ת שמות שם ומקומות הנז' לעיל.

31) בכל הבא לקמן - ראה בארוכה בפרק ראשון דהמאמר (ד"ה באתי) לעיל.

שהוא אור שבבחי' שייכות לעולמות, הרי זה נק' בחי' שכינה בשרש הראשון³² – ראה לקמן ס"ק ג].

ב. הביאור בזה שגם בבחי' אוא"ס שלפני הצמצום שייך לומר שם שכינה הוא, כי השם 'שכינה' אינו כינוי למדריגה אחת ומסויימת בלבד, כי אם הוא תואר 'סוג' ואופן גילוי אור. כלומר:

הלשון 'שכינה' הוא ע"פ הכתוב³³ "ושכנתי בתוכם" – על שם ששוכנת ומתלבשת³⁴. ולכן בכל מקום בהשתלשלות שנמצא סוג אור שענינו הוא "שוכנת ומתלבשת" בשלמטה ממנו, במדריגה שמובלת בערך³⁵ (בבחי' יש מאין³⁶), ניתן לומר עליו התואר 'שכינה', לפי שזהו ענינה של שכינה במדריגה ההיא, וזה שייך גם בהאור שלפני הצמצום (כדלקמן).

ב. בד"ה באתי לגני תיש"א מחלק ענין השכינה לג' בחינות (כלליות), והן: (א) 'סתם' שכינה; (ב) 'שרש' השכינה; (ג) 'עיקר' שכינה, כדלהלן:

(א) 'סתם' שכינה

כל שמותיו הקדושים של הבורא וכל התוארים והכינויים שכינו לו הנביאים וחז"ל (כגון חנון ורחום³⁷ וחסיד³⁸, וכן מה שנקרא חכם דכתיב³⁹ וגם הוא חכם וגו', וכיוצא בהן) שייכים רק לאחר המשכת אור א"ס ב"ה ע"י צמצומים רבים, עד שמתלבש בכלים דהספירות שבעולם האצילות⁴⁰.

זאת אומרת ש'סתם' שם וכינוי, וכן 'סתם' ספירה⁴¹ (בכתבי קבלה וחסידות) קאי על א' הספירות בעולם האצילות.

ועד"ז הוא גם בנוגע השם שכינה 'סתם' שנאמר בדברי רז"ל⁴², שקאי על אחת הספירות דאצילות, והיא: – מלכות דאצילות. (והשם 'קוב"ה' קאי על ז"א דאצילות).

(32) בכ"ז ראה ד"ה קדש ישראל המשך תרס"ו.

(33) תרומה כה, ח. וראה פרדס שער ערכי הכינויים ע' שכינה.

(34) לשון כ"ק אדמו"ר הזקן בתניא פרק מא. נב.

(35) המשך תער"ב ח"ג ע' א'תלט.

(36) מאמרי כ"ק אדמו"ר האמצעי נ"ך ע' רכו"ז.

(37) תהלים קמה, ח.

(38) שם קמה, יז.

(39) ישעי' לא, ב. ועי' ברכות נח, א. זח"ב מב, ב. תקו"ז יז, ב. זהר חדש יתרו לד, ד.

(40) תניא ח"א פרק ב בהגה. ח"ב פרק ח ט ובהגה שם.

(41) ד"ה המגיד מראשית אחרית תשח"י. 'קיצור סדר השתלשלות' פ"ט סעיף ב. וש"נ עוד. [ושם, שכשהכוונה אינה לאצילות, אזי מוסיפים ומפרשים להדיא, כגון: חכמה דא"ק; כתר דתהו (שגם כתר אף שהוא בחי' מקיף לאצ"י עד שלפעמים אינו נמנה במנין הספי', מ"מ] 'סתם' כתר (ועד"ז 'סתם' עתיק) קאי על כתר (ועתיק דאצ"י). והספי' שלמעלה מאצ"י נק' 'ספירות הגנוזות', ע"ש וש"נ].

(42) כגון זבחים נד, ב. יומא ט, ב. זהר ח"ג רכת, א. ועיי' תניא פרק נא"ג.

ובזה גופא, מלכות נקראת בשם שכינה דוקא כאשר היא יורדת למטה ונעשית עתיק לעולם הבריאה, היינו בעת שנעשית "שוכנת ומתלבשת" כבי"ע. אבל כשהיא באצילות עדיין לא נק' כן.

— ומ"מ גם כשמלכות באצילות עדיין, היא נקראת בשם שכינה כמ"ש כ"ק אדמו"ר הצ"צ בהגה בלקו"ת⁴³;

(ב) 'שרש' שכינה

'שרש' שכינה קאי על מדריגות שלמעלה מעלה⁴⁴ גם מאצילות. וכן מוכח ממ"ש כ"ק אדמו"ר האמצעי⁴⁵ שהקו — שלמעלה מא"ק⁴⁶, ומכ"ש שלמעלה מעלה מאצי' — נקרא בשם שכינה.

— ואין זה סותר להנת"ל שדוקא מלכות נק' שכינה, ואף גם זאת, כשהיא יורדת להיות עתיק דבריאה, כי כבר נת"ל שענין השכינה קאי על 'סוג' האור שבבחי' "שוכנת ומתלבשת", וממילא הוא בכל מקום לפי ענינו של המקום (המדריגה) ההוא⁴⁷.

ולכן לגבי אצילות הנה שם שכינה קאי על מלכות, אבל לגבי אוא"ס שלפני הצמצום, הנה הקו נק' שכינה.

ואחד הטעמים בזה⁴⁸, מבאר כ"ק אדמו"ר מהר"ש⁴⁹, לפי שענינו של הקו הוא

(43) שה"ש ביאור דשחורה אני רפ"ב (ח, ב).

וי"ל הביאור בזה שנקרא שכינה ע"ש "העתידי". ומ"מ בהמאמר לעיל נשמט בחי' זו. הטעם לזה - עי' תוד"ה אבל בהיותה. וד"ה עיקר ופנימיות (בסופו).

(44) כ"ה הלשון "למעלה מעלה" בהמאמר. ולהעיר מלקוטי לוי יצחק - הערות לספר התניא ע' כט שמדייק בל' כ"ק אדה"ז באגה"ת פרק ד (צד, ב): "והקוין שעל הי"ד רומז לבחי' . . . שלמעלה מעלה ממדריגת וכו'" - נתבאר בלקו"ש חי"ט ע' 426 ואילך. חל"ט ע' 152 ואילך. ולהעיר (באור"א) מד"ה ונחה וגו' תשי"ד (סה"מ מלוקט ח"ב ע' רצו) בביאור ה' "אוא"ס למעלה מעלה עא"ק ולמטה מטה עא"ת". (ועי' 'שערי עיונים בדא"ח' ח"ב ע' קכב והע' 12).

(45) בביאור ע"פ הוי' לי בעוזרי (מאמרי אדה"ז תקס"ד ע' רלה), הובא בד"ה וככה הגדול פכ"ז - סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תמה (נדפס גם באוה"ת האזינו ע' א'תתכה). וראה גם ביאורה"ז (לכ"ק אדמו"ר הצ"צ) ע' תתיט. סה"מ עטר"ת ע' ק.

(46) שהרי ראשית הקו היא דוגמת עתיק דלעילא מגלגלתא דא"ק (ד"ה שובה ישראל וד"ה החודש תרס"ו ובכ"מ). ויש להעיר (בהמשך להערה הקודמת) שבלקו"ת מסעי ד"ה ביאור עוד לענין מוצאיהם (צה, ב) מבאר שקוצו שעל הי"ד הוא "כתר דהיינו א"ק וכו' ממנו הוא שנמשך עצם הי"ד שהוא חכמה ואצילות".

(47) להעיר מאג"ק חי"ז ע' מא: "במש"כ בדא"ח בזה שלפעמים הוא בדרגא זו ולפעמים בדרגא אחרת - מובן שזהו תלוי באיזה "מקום" מדובר: לפני הצמצום או לאחזה"צ, באצי' או כבי"ע וכו', ע"כ. וי"ל שהוא על דרך לשון חז"ל (סוטה מה, א, ועוד): "הכא מענינו דקרא התם מענינא דקרא". (- נעתק מלעיל בהמא' פ"א תוד"ה בכל מקום וכו').

(48) כ"ה (ואחד הטעמים) בהמאמר, אף שבמקור הדברים (בהמשך וככה פכ"ז) איתא ב' טעמים. הביאור - ראה לעיל תוד"ה ואחד הטעמים. 'שערי עיונים בדא"ח' שם ע' קכד ואילך.

(49) בהמשך וככה הגדול תרל"ז פרק כז.

להיות "שוכנת ומתלבשת" בעולמות ובנשמות ישראל למטה, וכמ"ש⁵⁰ "ושכנתי בתוכם", ואמרז"ל⁵¹ "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם [היינו] בתוך כל אחד ואחד מישראל". ולכן גם בראשיתו (של הקו) ה"ה נק' בשם שכינה.

(ג) 'עיקר' שכינה

'עיקר' שכינה קאי על מדריגה באוא"ס שלפני הצמצום, בבחי' האחרונה שבה, הנקרא 'אור השייך לעולמות –

כידוע שגם באוא"ס שלפני הצמצום ישנם כמה מדריגות – א) עצם האור; ב) התפשטות האור השייך לעצמו; ג) התפשטות האור השייך לעולמות⁵², ובחי' (הג') האחרונה שבאור היא בחי' 'עיקר שכינה'.

והטעם שנק' מדריגה זו בשם שכינה הוא, לפי שאור זה (השייך לעולמות) הוא שרש ומקור לאור הממלא (שהרי מאור זה נמשך אור הקו שהוא כללות אור הממלא⁵³), זאת אומרת – שרש ומקור ל'סוג' אור כזה שענינו להיות "שוכנת ומתלבשת".

והגם שאור זה הוא לפני הצמצום והוא בבחי' סובב כל עלמין עדיין – שלכן בכדי שיהי' מקור לעולמות בפועל הוצרך להיות הצמצום, והיינו צמצום הראשון⁵⁴ שהוא (לא רק מיעוט האור, אלא הוא) בדרך סילוק⁵⁵ לגמרי⁵⁶ – מ"מ נקראת אור זה בשם 'שכינה'. והביאור בזה:

אע"פ שאין לו ערך לעולמות עדיין מ"מ יש לו שייכות⁵⁷ לעולמות (שלכן נק' אור השייך לעולמות כנ"ל) שהרי הוא מקור אור הממלא (ומשום זה גופא⁵⁸ הי'

(50) תרומה כה, ח.

(51) כ"ה ("וארז"ל") לשון אדה"ז בלקו"ת נשא כ, סע"ב. ועד"ז בכ"מ. ומקורו בשל"ה וראשית חכמה - נסמנו בלקו"ת חכו"ע 173 הע' 45 (וראה גם 'שערי לימוד החסידות' ע' עח). ושם, שגם זה נכלל בל' "רו"ל", ומבאר הטעם, ע"ש.

(52) 'קיצור סדר השתלשלות' פרק ב ס"ג וש"נ.

(53) ראה שם סוף פרק ה וש"נ.

(54) ראה ע"ח שער א (דרוש עגו"י) ענף ב. אוצ"ח, מבו"ש ומשנת חסידים בתחלתו. ועיין גם בספר 'קיצור סדר השתלשלות' פ"ג וש"נ.

(55) כן רגיל הלשון ("סילוק") בדא"ח. ראה תניא פמ"ט (ט, א): "הניח וסילק לצד א', דרך משל, את אורו הגדול". וראה לקו"ת ויקרא נא, ג. סה"מ תרצ"א ע' שיט וש"נ. אך א"ז הלשון הע"ח, אוצ"ח, מבו"ש ומ"ח שבהערה הקודמת. וי"ל שנלקח מהלשון בע"ח שם סוף ענ"ג: "וסילק האור הרב ההוא". ועו"ל עד"ז בלשון חז"ל בהמדרש בהמאמר שם: "נסתלקה השכינה". והרי השרש דהחטא הוא מצמצום הראשון כמבו"ש בה"מ תרצ"א שם. וראה גם חז"א רי, א: אסתלק קוב"ה כו'. ועוד.

(56) עי' ד"ה למען ידעו תש"ב. ובכ"מ.

(57) ד"ה קדש ישראל המשך תרס"ו (ע' תקטו). וזה גופא היא שייכותו, שנמשך ממנו אור הקו המתלבש בעולמות כו', אף שהוא בא"ע עדיין, והוא אור שענינו בשביל להאיר בעולמות בפנימיותם - עי' המשך תער"ב פרק ואילך. ועיג"כ סה"מ מלוקט ח"ב ע' רפה. ועי' ד"ה יו"ט של ר"ה תש"ג ס"א (קרוב לסופו). ועוד.

(58) ד"ה קדש ישראל שם.

הצמצום באור זה⁵⁹, מפני שיש לו שייכות לעולמות⁶⁰).

הוספת ביאור - "עיקר ופנימיות"

בהמאמר (ד"ה באתי לגני תיש"א) מתאר בחי' זו ('עיקר שכינה') בשם - "עיקר ופנימיות השכינה"⁶¹. ונראה לומר הביאור:

בהלשון 'עיקר' שייך שני פירושים: א. פשוטו הוא מלשון עיקר ולא טפל; ב. מלשון שרש⁶².

ע"פ פשוטו, זה שנקראת בחי' הנ"ל בשם 'עיקר שכינה' אינו מלשון עיקר לפי פשוטו, שהרי כבר נזכר לעיל (בנוגע למלכות דאצילות) שעיקר שם שכינה הוא הבחינה ה"שוכנת ומתלבשת" בפועל⁶³ (ובוודאי שלא שייך לומר כן על מדריגה שלפני הצמצום, שלמעלה לגמרי מ"שוכנת ומתלבשת").

וע"כ שכאן הפי' עיקר הוא מלשון שרש, היינו לפי שהוא העיקר והשרש הכי ראשון לכללות ענין דאור שענינו להיות 'שוכנת ומתלבשת'. דאף שאינו מתלבשת בפועל, מ"מ הוא 'סוג' אור שענינו "שוכנת ומתלבשת" (וכמשנת"ל שענין שכינה הוא בכל מקום לפי ענינו), והרי זהו מקומו הראשון דאור מסוג זה.

אמנם ממה שמתאר במאמר דידן שבחי' הנ"ל נקרא בשם "עיקר ופנימיות השכינה", הרי בזה מחדש שהתואר 'עיקר' כאן אינו רק מצד היותו שרשה הראשון לסוג אור כזה, אלא גם לפי שאור זה הוא הפנימיות של כל המדריגות דשכינה. וי"ל הביאור:

הכוונה שבדבר (עיקר המכוון שבו) היא הפנימיות ועצמות⁶⁴ שלו. וא"כ הלשון

59 ולפי המבואר בהמשך תער"ב (ד"ה שלח, פרק חי. וראה גם סה"מ תרפ"ב ע' כז. תרפ"ח ע' לב) שלהשיטה ששרש הקו הוא מהע"ס הגנוזות (היינו מהאור שבבחי' גבול ומדה), הצמצום שבו הוא בבחי' מיעוט בלבד, צ"ל שגם ערך יש לאור זה מצד עצמו גם לפני הצמצום, ורק מצד התכלותו באו"ס הבל"ג ה"ה בא"ע, וע"י סילוק אור הבל"ג לחוד (בעת הצמצום), כבר יורד ממדריגתו (ע"י המשך הנ"ל בד"ה ויהי הענן תרע"ה) ונעשה בערך בפועל.

60 משא"כ האור שלמעלה מזה (בחי' ה'ב'), אין צורך לצמצמו לפי שאין אור זה בסתירה למציאות העולמות שהרי הוא למעלה (אפי') משייכות להם - ע"י סה"מ מלוקט ח"ה ע' קסב ובהנסמן שם. וע"י עוד (יישוב סתירות בזה) ב'שערי עיונים בדא"ח' כרך א שער ב ס"ב (ע' קפה).

61 כ"ה הלשון בהמאמר, בלי תוספת הסברה. ואוי"ל הכוונה לכלול בזה ב' הפירושים בהלשון 'עיקר' כדלהלן.

62 וע"ד לשון רז"ל בכ"מ: "אעיקרי קאיי" (פירש"י פר' וירא כא, כא); ובלשון הזהר (ח"א עד, א) "עיקרא ושרשא". ועוד - ראה הגהות 'עלי דרך' על פ"א אות ו.

63 וע"י המשך תער"ב ח"ג ע' א'תלט. וי"ל שמתעם זה השמיט בהמאמר המשך הגהת כ"ק אדמו"ר הצ"צ - ע"י לעיל תוד"ה כ"ק אדמו"ר נ"ע.

64 ע"פ לשון כ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ בסה"מ תרפ"ב ע' ק (הוספתו, כנראה, על מאמר כ"ק אדמו"ר אביו נ"ע בסה"מ עטר"ת ע' סה). וראה סה"מ: תש"י ע' 100. מלוקט ח"ב ע' נא. ח"ד ע' שפג.

'פנימיות' שייכת לפירוש הפשוט ב'עיקר', דבוודאי שפנימיותו היא העיקר שלו, דמה שאינו המכוון הפנימי הוא חיצוניות וטפל להפנימיות כגוף לנשמה.

ונמצא שבזה שכותב 'עיקר ופנימיות' (ביחד), כולל בזה את שני הענינים ב'עיקר'⁶⁵ יחד: א'. שהוא עיקר ושרש; ב'. שגם לאחרי שהכל נמשך ממנו הרי הוא (עדיין) עיקר הכל ופנימיותו. זאת אומרת בענינינו:

הכוונה פנימיות דשכינה היא להאיר למטה בעולמות ובנש"י (כנ"ל בנוגע להקו) – וזהו העיקר, שהוא הפנימיות, שבענין השכינה.

ומקומה של כוונה זו הוא באוא"ס שלפנה"צ – ב'עיקר' ושרש הראשון דשכינה (כנ"ל).

נמצא שהעיקר ושרש הראשון דשכינה (באוא"ס שלפנה"צ) הוא⁶⁶ גם העיקר ופנימיות של 'סתם' שכינה (מלכות דאצי'), שהרי הכוונה פנימית, להאיר למטה בעולמות ובנש"י, היא בו (בשרש הראשון).

[ובעומק יותר י"ל⁶⁷]:

הכוונה פנימיות של שכינה 'סתם' (מלכות) – להאיר גילוי אלקות למטה בעולמות ובנש"י – הוא, לא רק שיומשך הגילוי דאצילות בעולמות ובנש"י, אלא שיומשך גם אוא"ס שלפנה"צ (בחי' 'עיקר שכינה') בעולמות ובנש"י.

– ומטעם זה 'עיקר שכינה בתחתונים היתה" בתחלת הבריאה, כיון שזוהי תכלית הכוונה⁶⁸].

ד. יחוד קוב"ה ושכינתו

ד. המשכה וגילוי זה דאוא"ס הסובב כ"ע בתחתונים נקרא "יחוד סובב כל עלמין וממלא כל עלמין"⁶⁹.

65 עי' ד"ה הבאים ישרש יעקב תשמ"ז. סה"מ מלוקט ח"ה סוף ע' צח. ועיג"כ ד"ה אחת שאלתי עת"ר. – להעיר (ב' הפירושים ד'עיקר' בהמשך אחד) מהרמב"ם: ". עד שלא תקרא כל עיקר . . בין בעיקר הכתיבה" (הל' ס"ת פ"י ה"א). ובתניא: "גופם עיקר ונפשם טפלה . . עד עיקרא ושרשא דכל עלמין" (פרק ל"ב).

66 ראה גם 'שערי עיונים בדא"ח' כרך ב ע' קכד ואילך.

67 ראה גם לעיל תוד"ה עיקר ופנימיות. 'שערי עיונים בדא"ח' שם ע' קכו.

68 כ"ה בתחלת פרק ד בהמאמר שמ"ש (בהמא' דתש"י) "וביאור הענין הוא", הכוונה בזה היא לבאר מפני מה היתה עיקר שכינה בתחתונים. ועי' פי' ד"ק שם.

69 לקו"ת שה"ש מא, א. המשך תרס"ו בתחלתו. רד"ה בראשית תשל"ח. וראה לקו"ת שם לח, ג. אוה"ת בלק איט ואילך.

יומן י' שבט תשי"א

יום רביעי, יו"ד שבט תשי"א

בבוקר התפלל כ"ק אדמו"ר שליט"א שוב בחדרו של כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע.

לפני התפילה הביט על כסא כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע. כ"ק אדמו"ר שליט"א התפלל בקול נמוך. בעת התפילה בכה הרבה מאוד.

תלמידי התמימים הלכו היום לבתי הספר היהודיים לדבר אודות כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע – בהתאם להוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א במכתבו מר"ח שבט.

אחר התפילה כתב כל אחד פ"נ ונתנו לכ"ק אדמו"ר שליט"א, ואח"כ נסעו כולם לאוהל הק'.

לפני הנסיעה לאוהל נכנסה משלחת מזקני ורבני החסידים לכ"ק אדמו"ר שליט"א ומסרו לו עוד הפעם "כתב התקשרות" בשם כל אנ"ש די בכל אתר ואתר ברחבי תבל. המוסר הי' הרה"ג הרה"ח ר' מאיר אשכנזי, ובעת המסירה אמר לכ"ק אדמו"ר שליט"א שקבלת הנשיאות הוא ענין קירוב הגאולה, כי הגאולה הלא תלויה בהענין ד"יפוצו מעיינותיך חוצה", וא"כ בזה שכ"ק אדמו"ר שליט"א יקבל את הנשיאות ויאמר דא"ח – יקרב את הגאולה! וענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יע, אבער מ'דארף זען מיר צו צוהעלפן".

אח"כ הקריאו כמה מגדולי החסידים בבית המדרש במעמד כל אנ"ש שי', "צעטיל", פ"נ, שבו נאמר שכל אנ"ש די בכל אתר ואתר מבקשים מכ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע לפעול אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א שיואיל לקבל את כתר הנשיאות החב"דית בשלימות ובגלוי ובכל הפרטים, ושהנשיאות תהי' בהצלחה וכו'.

וכמו כן הקריאו את ה"צעטיל" על האוהל הק' של כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע, וכשסיימו מסרוהו לכ"ק אדמו"ר שליט"א אשר בתחילה סירב לקראו, אבל לאחר זמן מה התחיל לקרוא אותו מתוך

בכיות עצומות. [ע"פ רשימה אחרת מסרו פ"נ זה לפני הנסיעה, ובהיותו על האוהל הק' קרא הרבה פני"ם וכשהגיע לפ"נ זה אמר (לעצמו) "אך", אבל מ"מ התחיל לקרוא והתחיל לבכות מאוד].

כ"ק אדמו"ר שליט"א הי' באוהל זמן רב, וחזר מהאוהל זמן קצר לפני השקיעה. תפילת מנחה היתה במהירות.

אחרי מנחה הלכו כולם לטעום משהו מכיוון שהיו באוהל ולא אכלו כל היום, ומיד מיהרו לתפוס מקומות להתוועדות.

אחר כך התפללו מעריב. אחרי מעריב הוכרז על ההתוועדות – בשעה 8:00.

בשעה 8:45 עזב כ"ק אדמו"ר שליט"א את בית אמו הרבנית, וצעד לכיוון 770.

במשך הערב נהרו המונים לביהמ"ד (גם הרבה שאינם מאנ"ש) כדי להשתתף בהתוועדות הרשמית של קבלת הנשיאות. ביהמ"ד הי' מלא מפה לפה. הצפיפות והחום ששרר בביהמ"ד לא יתוארו, קהל שמנה למעלה משמונה מאות איש כ"י ניסה להיכנס לבית המדרש שאינו גדול במיוחד. כולם היו רטובים מזיעה, הדחיפות היו איומות.

השולחנות סודרו כעין שי"ן. השולחן שלידי ישב כ"ק אדמו"ר שליט"א עמד בצד דרום (על גבי בימה מיוחדת – ששימשה להתוועדויות כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע שנערכו בביהמ"ד בשנים הראשונות לבואו לארה"ב – שהועלתה מבעוד מועד מהמרתף ע"י כמה מהתמימים) וכנגדו עמדו שלושה שולחנות לאורך כל ביהמ"ד.

כחצי שעה לפני ההתוועדות נכנסה משלחת של זקני ורבני החסידים דמאנטריאל ומסרו לכ"ק אדמו"ר שליט"א "כתב התקשרות" בשם כל אנ"ש דמאנטריאל.

בשעה 9:45 נכנס כ"ק אדמו"ר שליט"א להתוועדות, מאחוריו הלכו הרה"ח שלמה אהרן קאזרנובסקי, והרה"ג הרב ר' אפרים אליעזר הכהן יאלעס ראב"ד דפילדלפי'.

כ"ק אדמו"ר שליט"א התיישב במקומו, לימינו ישב הרה"ג הרא"א הכהן יאלעס, ולשמאלו הרה"ג הר"ר יצחק מאיר הכהן רפפורט ("פראגער רב").

בתחילת ההתוועדות מזג ר' יוסף ראבינסאהן את המשקה וכולם אמרו "לחיים" לכ"ק אדמו"ר שליט"א.

להלן תיאור מפורט ממהלך ההתוועדות, עם נקודות קצרות מתוכן השיחות.

כ"ק אדמו"ר שליט"א פתח את ההתוועדות באמרו שיש להתחזק בהתקשרות לכ"ק מו"ח אדמו"ר, שבודאי נמצא עמנו גם עכשיו, לאחרי שעברה שנה מההסתלקות. ובהמשך לכך הורה כ"ק אדמו"ר שליט"א להמשיך באמירת מזמור ע"א – של כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע – עד ליי"ב תמוז הבע"ל. כ"ק אדמו"ר שליט"א סיים שעל כאו"א לקיים את השליחות שהרבי הטיל עליו, ובפרט את הכוונה פנימית שבכל השליחויות של הרבי שהיא להפיץ את מעינות החסידות חוצה, וכפי שהרבי אמר בשם אדה"ז שהחסידות אינה מפלגה, אלא היא מיועדת עבור כל עם ישראל. וכאשר יקיימו זאת יהי "ולכל בני"י אור במושבותם", ויהי כפי שנאמר בפרשתינו (בשלח) "ובני ישראל יוצאים ביד רמה" (בפרשיות הקודמות מדובר אודות הגלות, ואילו בפרשתנו מדובר אודות ענין הגאולה), ויקויים מש"נ "אז ישיר משה", שבקרוב ובעגלא דידן יהי "ישיר משה – שבדורנו – ובני ישראל", שבמהרה בימינו יראו את הרבי בעיני בשר, והוא יוציאנו אל הגאולה האמיתית והשלימה, אמן.

לאחרי השיחה הראשונה, לחש הת' יהודה ליב שי' גרונר (שעמד בסמיכות לכ"ק אדמו"ר שליט"א) לרב יצחק שי' הענדל שיפנה אל כ"ק אדמו"ר שליט"א ויבקשו לומר מאמר דא"ח. כ"ק אדמו"ר שליט"א הבחין בזה ופנה לרב הענדל באמרו: "זאג עם ער זאל ניט דרייען קיין קאפ"..." הרב ארי' ליב שי' קרעמער ששמע את הדברים, נענה אל כ"ק אדמו"ר שליט"א ואמר: הוא צודק, אנו רוצים מאמר דא"ח! אך כ"ק אדמו"ר שליט"א עשה בידו תנועת ביטול (כאומר שאין בכלל מה לחשוב ע"ז).

בשיחה השני' התייחס כ"ק אדמו"ר שליט"א ברמז לענין קבלת הנשיאות. ואמר, שהנהוג בארצות הברית הוא שבראש וראשונה כשמתחילים איזה ענין, רוצים לשמוע "סטייטמענט" – כרוז ודבר חידוש. אינני יודע אם כך צריך להיות, אך "אזלת לקרתא עביד כנימוסא", ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שה"סטייטמענט" הוא כדלקמן:

שלושת האהבות – "אהבת ה', אהבת התורה, ואהבת ישראל" הם "כולא חד", ואי-אפשר להפריד ביניהם. ולכן כאשר רואים יהודי שיש לו אהבת ה' אבל אין לו אהבת התורה ואהבת

התנועות מהשנים הראשונות

ישראל הרי זו הוכחה שחסר לו גם באהבת ה', וצריך לדעת שלא יהי' לזה קיום! ולאידך גיסא, כשיש ליהודי אהבת ישראל הרי סו"ס יגיע על ידי זה גם לאהבת ה' ואהבת התורה! ולכן כשרואים יהודי שיש לו אהבת ישראל צריך

להביא אותו גם לידי אהבת ה' ואהבת התורה, וצריך גם לפעול עליו שהאהבת ישראל שלו לא תתבטא רק בכך שהוא נותן לחם לרעבים ומים לצמאים, אלא גם ובעיקר שכתוצאה מאהבת ישראל יקרב יהודים לאהבת התורה ולאהבת ה'.

כ"ק אדמו"ר שליט"א סיים באמרו אשר את ה"סטייטמענט" הזה צריך להכריז ולפרסם בכל מקום, וכאשר יהיו שלשת האהבות הרי זה "חוט המשולש אשר לא במהרה ינתק" וזה גם יביא את הגאולה, כי כשם שהגלות האחרון הוא מפני הענין דהיפך אהבת ישראל שזו הלא היתה הסיבה ל"גלינו מארצנו", כך ע"י אהבת ישראל תבוא הגאולה במהרה בימינו ממש.

בין השיחות, בעת שניגנו פנה לכמה אנשים ואמר להם דברים אחרים. לאחד ששאל בענין שליחות שהעמיס עליו כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע, סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א שכאשר כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע הי' בן ט"ו שנה הכניסו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בעניני הכלל. בעת ההיא שלח אותו לאסיפה, שבה נכחו גדולי הרבנים, וכיון שכ"ק אדמו"ר הי' רק בן ט"ו שנה, נסע אתו גם מלמדו הרשב"ץ (דער רשב"ץ איז געווען א קלוגער איד [=הרשב"ץ היה יהודי פיקח]). ואמר לו כ"ק אדמו"ר זי"ע "איר פארט טאקע מיט אים מיט, אבער איר דארפט וויסן אז וואס ווייניקער איר וועט זיך מישן, וועט זיין אלץ גלייכער" [= אתם אכן נוסעים איתו, אבל עליכם לדעת שכל שתתערבו פחות – יהי' יותר טוב]. וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א: ובמכל שכן מאז, הרי בודאי שלא צריכים להתערב בעניניו של הרבי, לא צריך להגיד לו דעות, צריך רק לקיים את רצונו.

כ"ק אדמו"ר שליט"א הבחין במר ש.מ. (המתקרב ליהדות) שנכח בהתוועדות, ושאלו אם כבר מכר את המכונית שלו? (בהמשך

למה שדיבר עמו ב"יחידות" ביום ה' טבת), הנ"ל התחמק בתירוץ כלשהו, והגיב כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא מכרת? ונענע בראשו הק' לאות תמיהה.

כשעה לאחרי תחילת ההתוועדות קם אחד מזקני החסידים (ישיש כבן שמונים לערך) הרה"ח אברהם סענדער נעמצאוו והכריז: "דער עולם בעט דעם רבי'ן זאגען א מאמר חסידות. די רייד איז גוט אבער דער עולם בעט חסידות. נמצא חן... דער רבי זאל זאגען חסידות!" [= הקהל מבקש מהרבי שיאמר מאמר חסידות. השיחות זה טוב, אבל העולם מבקש חסידות. נמצא חן... הרבי יאמר חסידות!] [ברשימה אחרת: באמצע ההפסקה ביקשו את כ"ק אדמו"ר שליט"א לומר דא"ח ושאל כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מי הוא המבקש?" וענו "החסידים!" אך לא ענה הן או לאו].

בבית המדרש השתררה מיד דממה מוחלטת, אצל כל אחד נעצרה לרגע הנשימה, ובלבבות רועדים המתינו כולם לראות איך יגיב כ"ק אדמו"ר שליט"א על כך.

ואכן בשעה עשר וארבעים דקות פתח כ"ק אדמו"ר שליט"א את המאמר ד"ה "באתי לגני" דכ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע ה'תש"י, ואמר (תוך כדי שהוא מעיין בקונטרס): "אין דעם יום ההסתלקות, הויבט אָן דער רבי, מיט באתי לגני" ... [=ביום ההסתלקות, מתחיל הרבי, עם באתי לגני"] והתחיל לומר להפתעת הכל, בפעם הראשונה בניגון של מאמר: "באתי לגני אחותי כלה" ... (לשניות ספורות נוצרה מהומה מעצמת ההפתעה ומגודל השמחה, החלו דחיפות וכו', אך תיכף נעמד הקהל על רגליו ובביהמ"ד השתררה דממה, והאזינו להמשך המאמר) "זאגט ער אויף דערויף אין מדרש רבה אויפן ארט, אז "לגן אין כתיב כאן", נאר עס שטייט "לגני, לגנוני" – דאס הייסט "למקום שהיה עיקרי בתחילה", ווארום "עיקר שכינה" איז דאך "בתחתונים היתה"."

ובעת שאמר את כל זה הביט עדיין בתוך הקונטרס, ואח"כ התחיל לבאר:

"וואס איז דא דער דיוק הלשון "עיקר שכינה"? – זאגט אויף דערויף דער אלטער רבי, אז שכינה איז דאך מלשון "ושכנתי בתוכם", וואס דאס איז "שוכנת ומתלבשת" ... וכך הביא כ"ק אדמו"ר שליט"א את הביאורים של כל אחד מרבותינו נשיאינו עד אדמו"ר הזקן בהענין ד"שכינה", ועפ"ז ביאר את הענין ד"עיקר שכינה", ואח"כ דיבר אודות המוזכר בחצאי עיגול במאמר הנ"ל "וכל השביעין חביבין" ודיבר אודות התפקיד של הדור השביעי לגמור את המשכת השכינה

למטה (ובעת שאמר זה בכה מאוד).

אח"כ הפסיק ואמר: "מ'וועט מפסיק זיין, און מ'וועט זאגען לחיים"
 [= (כעת) יפסיקו, ויגידו לחיים].

הרב נעמצאוו הישיש קפץ על השולחן מגודל השמחה, והכריז:
 חסידים אמרו אחרי! עלינו לברך ברכת "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן
 הזה", שהשי"ת עזר שיש לנו רבי! הרב נעמצאוו בירך ברכת "שהחיינו"
 בשם ומלכות וכל הקהל ענה אמן בקול אדיר ובשמחה גדולה. כ"ק
 אדמו"ר שליט"א חייך מאוד, ופנה להרב נעמצאוו וביקשו לשתוק ולרדת
 מהשולחן.

אח"כ ציוה לנגן את ניגון ה"בינוני" ואמר: "דער רבי האט מחבב געווען
 דעם ניגון" [=הרבי חיבב את הניגון].

אח"כ ציוה לנגן ניגון מכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע וניגנו את
 הראסטובער ניגון. ראש המנגנים הי' הרב שמואל זלמנוב.

אח"כ המשיך לומר את החלק השני של המאמר, וביאר את כללות הענין
 דדירה בתחתונים, והביא שוב ביאורים מכל רבותינו נשיאינו בענין זה.

אח"כ הפסיק שוב והורה לומר לחיים, וציוה לנגן ניגון מאדמו"ר
 מהר"ש ומאדמו"ר הצמח-צדק. כשסיימו לנגן את הניגון דהצ"צ אמר:
 נאך א ניגון דעם צ"צ, וכשסיימו לנגן אמר: נאך א ניגון, וניגנו את מה
 שניגן כ"ק אדמו"ר הצ"צ על ציון אמו.

אח"כ המשיך לומר את החלק השלישי של המאמר, וביאר את העבודה
 להפוך את השטות דלעו"ז לשטות דקדושה, שהיא עבודה שלמעלה
 מטעם ודעת. ואמר שכל הענינים שהרביים תבעו מאתנו הם גם קיימו זאת
 בעצמם. וסיפר סיפורים מכל הנשיאים שהתנהגו (בענין אהבת ישראל)
 באופן שלמעלה מטעם ודעת וכו'. ובעת שסיפר את הסיפורים היו בכיות
 נוראות מאד.

בהמשך המאמר דיבר אודות ענין ההסתלקות... ואמר שכל הרביים
 (ומנה את כולם) פירשו שאי"ז עלי' למעלה ח"ו אלא שהוא נמצא אתנו
 למטה בבחי' רוממות. כ"ק אדמו"ר שליט"א בכה מאוד ואמר דזה
 שהי' ההסתלקות שהוא יותר מחורבן ביהמ"ק, הוא רק בכדי שעי"ז
 יהי' "אסתלק יקרא דקוב"ה". וזאת תובעים מכאו"א מאתנו שידעו
 שנמצאים בדור השביעי, והעבודה הנדרשת מאתנו היא בדוגמת

העבודה של הראשון, שהוא אברהם אבינו לפרסם אלקות בעולם, וע"י העבודה באופן כזה יומשך עיקר שכינה למטה בעוה"ז הגשמי והחומרי, ויהי' עוד במדריגה נעלית יותר מקודם החטא, וכמ"ש במשיח ונשא מאד יותר מאדם הראשון.

ובהמשך לכך אמר: "דער רבי וואס ער איז דאך געווען פון בית דוד, וואס ביי עם איז דאך מקויים געווארן אט די אלע ענינים פון "את חלינו נשא", "והוא מחולל מפשעינו", איז כשם שראה בצרתם, אזוי זאל ער במהרה בימינו ובעגלא דידן קומען און ארויסנעמען צאן מרעיתו מהגלות הרוחני והגשמי גם יחדיו" [= הרבי, שהוא הרי היה מבית דוד, שאצלו הרי נתקיים כל הענינים של "את חלינו נשא", "והוא מחולל מפשעינו", וכשם שראה בצרתם, כך יהיה במהרה בימינו ובעגלא דידן יבוא ויוציא צאן מרעיתו מהגלות הרוחני והגשמי גם יחדיו].

כ"ק אדמו"ר שליט"א סיים את המאמר באמרו: "איצטער איז אין הדבר תלוי אלא בנו! און אט דאס האט דאך יעדערער פון אונז – אט דאס וואס מיר זיינען אלע "כל השביעין", האבן מיר דאך אלע אט די חביבות, איז במהרה בימינו בעגלא דידן ולמטה מעשרה טפחים, זאלן מיר אלע זוכה זיין זיך זעהן מיטן רבי'ן, און ער זאל אונז ארויסנעמען פון דעם גלות הרוחני והגשמי, און בריינגען אונז צו דער גאולה שלימה במהרה בימינו אמן".

בעת אמירת המאמר החזיק את ידיו הק' מתחת לשולחן, עיניו הק' היו פתוחות והביט ישר נכחו.

אחרי שסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א את אמירת המאמר קם הרב נעמצאוו וברך את כ"ק אדמו"ר שליט"א בשם כל אנ"ש והתמימים שיחיו לרגל קבלת הנשיאות וסיים בברכת בני חיי ומזונא, וכל הקהל ענו בהתרגשות גדולה אמן.

אחרי הברכה אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

"איצטער הערט זיך איין אידן!"

בכלל די נשיאים פלעגן מאנען אז חסידים זאלן אליין טאן, ניט פארלאזען זיך אויפן רבי'ן.

עאכוכ"כ ווען ס'האנדלט זיך מערניט ווי וועגן א רבינ'ס אן איידעם – זאלט איר זיך ניט לייגען קיין פייגעלעך אין בוזעם, און איר מיינט אז איר לייגט אויף מיר אריבער זיינט איר אלע פריי, און קאנט

זיך טאן וואס איר ווילט.

איך מיינ ניט וואס איר ווילט – ח"ו דברים וואס אינם מותרים, נאר וואס דען – מאכען זיך א "גוט טיים", מיט א רואיקען לעבן. און איר האט זיך אויסגעקליבן איינעם, וואס ער וועט הארעווען און ער וועט אפטאן אלע ענינים, און יעדערער וועט זיך אוועקגיין "תחת גפנו ותחת תאנתו", און זיך טאן וואס איר ווילט. זאלט איר זיך ניט לייגען קיין פייגעלעך אין בוזעם! קיינער נעמט פון אייך ניט אראפ די אלע שליחות'ן וואס דער רבי האט אייך געגעבן, און קיינער וועט אייך ניט פארשפארן קיין ארבעט.

מ'קאן ארבעטען מיט אייך צוזאמען, טאמער קאן מען אייך מיט עפעס העלפן – וועט דאס קיינער ניט זשאלעווען, מ'וועט אייך העלפן.

אבער אט די שליחות'ן וואס דער רבי האט געגעבן יעדערן פון אונז, דארף ער אין פועל ממש, אליין מקיים זיין, מיט זיינע רמ"ח אברים און מיט זיינע שס"ה גידים פון גוף, און מיט זיינע רמ"ח אברים ושס"ה גידים פון דער נשמה.

און ס'איז ניטא אויף וועמען צו פארלאזן זיך, ווארום דאס איז א ענין וואס "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", דארף מען פשוט אליין הארעווען און אליין טאן.

און דא וועט ניט העלפען וואס מ'וועט געבען כתבים, און מ'וועט רעדען, און מ'וועט זינגען, און מ'וועט זאגן לחיים – דאס קען קיינע ענינים ניט משנה זיין, דאס דארפט איר אליין מהפך זיין דעם שטות דלעו"ז, און דעם קאך פון נה"ב, און מאכען דערפון שטות דקדושה".

[=כעת, שימעו יהודים!]

בכלל הנשיאים תבעו שחסידיים יעבדו בעצמם ולא להסתמך על הרבי.

עאכו"כ כשמדובר 'רק' על חתן של הרבי, - אל תכניסו פייגעלעך אין בוזעם' [= ציפורים בכיס. ביטוי באידיש]. ואתם חושבים שאתם מעבירים (את הכל) עלי ואתם חופשיים, יכולים לעשות מה שרוצים.

אני לא מתכוון 'מה שאתם רוצים' - ח"ו דברים שאינם מותרים, אלא מה - שיהיה לנו 'גוט טיים' [= (זמן) כסף] עם חיים שקטים. ואתם בחרתם מישהו שהוא יתייגע והוא יפעול את כל הענינים, וכל אחד ילך ל"תחת גפנו ותחת תאנתו", ויעשה מה שמתחשק לו. אל תכניסו פייגעלעך אין בוזעם! (ראה לעיל). אף אחד לא מוריד מכם

כל השליחויות שהרבי נתן לכם ואף אחד לא 'יחסוך' מכם עבודה.

...

אבל השליחות זו שהרבי נתן לכל אחד ואחד מאיתנו, הוא צריך לקיים בעצמו בפועל ממש, עם רמ"ח איברים ושס"ה גידים של הגוף, ועם הרמ"ח איברים ושס"ה גידים של הנשמה.

ואין על מי לסמוך, היות שזה הרי ענין של "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" צריך פשוט להתייגע לבר ולעשות לבר.

וכאן, לא יעזור שיתנו כתבים, וידברו, וישירו, ויגידו לחיים, - זה לא יכול לשנות שום דבר, זה צריכים אתם בעצמם להפוך את השטות דלעו"ז והק"אך [=להט] של הנפה"ב, ולעשות מזה שטות דקדושה.]

אח"כ ציוה לנגן ניגון מכ"ק אדמו"ר האמצעי, ולאחרי הניגון ערך סיום על ששה סדר משנה שנלמדו ע"י אנ"ש והתמימים בהמשך להחלוקה שנערכה בהתוועדות י"ט כסלו.

בסיום שיחה זו ציוה לנגן ניגון ד' בבות לאדה"ז. כשסיימו לנגן אמר שכ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע סיפר שכשדובר אודות קבלת עניני נשיאות של אביו אדמו"ר נ"ע ביקש שזה יהי' בחסד וברחמים.

בהמשך השיחה דיבר ע"ד ביאת המשיח שכ"ק אדמו"ר נבג"מ הבטיח ש"בימיו יהי' הדבר הזה", ואין זו קשיא כי איתא בירושלמי שבאם זה ממשיך להתנהל תחת ממשלתו והנהגתו אז אפי' עשרים שנה לאח"ז זה נחשב כמו שהוא בעצמו נמצא כאן. וכמובן שזה לא ימשך עוד שנים ח"ו, וצריך רק להשלים את העבודה שנשארה עם ה"פכים קטנים" ועי"ז יהי' "אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין" ותתקיים הכוונה העליונה.

טרם צאתו אמר: כי בשמחה תצאו ובשלום תובלון, כאשר יהי' שמחה אז במילא יהי' שלום, כאשר כל אלה השייכים לכ"ק מו"ח אדמו"ר יהיו באחדות, אזי גם "ההרים והגבעות" לא רק שלא יעכבו אלא עוד יסייעו, "וכל עצי השדה" – אפילו אילני סרק יתנו פירות, רק בתנאי שיהי' שלום, וכל אלו שיש להם שייכות לכ"ק מו"ח אדמו"ר יהיו באחדות, ואז יעזור השי"ת שישלימו את הכוונה שהרבי הטיל על כולנו ומסר לנו, שזהו "תכלית הטוב".

ההתוועדות הסתיימה בשעה 12:25.

בשירת "כי בשמחה תצאו" יצא כ"ק אדמו"ר שליט"א את ביהמ"ד.
כל הקהל וזקני החסידים בראשם רקדו בשמחה עצומה, עם הניגון "כי
בשמחה", במשך זמן רב.

ליד הפתח המתין הרה"ח הרב ש"א קזרנובסקי ואיחל לכ"ק אדמו"ר
שליט"א "מזל טוב", והרבי שליט"א הגיב בחיך.

מרוב הדוחק התעלף באמצע ההתוועדות הרב שלמה זלמן העכט.

הרב משה לייב ראדשטיין הקליט על "טייפ" את כל ההתוועדות, אך
הדבר נשמר בסוד גמור, ורק אחדים ידעו מזה.

לאחרי ההתוועדות נערכה "חזרה" שבה השתתפו כל אנ"ש והתמימים
ובראשם הרב מרדכי מענטליק, הרב שמואל דוד רייטשיק, הרב יוסף מנחם
מענדל טעננבוים, הרב יוסף וויינבערג, הת' יואל כהן ועוד.

ה"חזרה" הגדולה הסתיימה בשעה 3:00, אך התמימים מבלי הבט על
עייפותם (שלא ישנו כל הלילה הקודם, ולא אכלו במשך כל היום וכו')
נשארו לחזור עוד הפעם את המאמר עד 6:30 בבוקר.

למחרת בבוקר המשיכו התמימים ובראשם הת' יואל כהן לחזור על
המאמר ברבים כחמישה ששה פעמים, מלבד מה שחזרו אותו בינם לבין
עצמם.

וכך הי' במשך כל יום חמישי ושישי עד לשמיעת המאמר השני שנאמר
בש"פ בשלח, י"ג שבט, היו כולם בהמאמר, שוב המאמר ושוב המאמר,
ורק שביני לביני גם אכלו או ישנו, אבל כל הקאך והחיות הי' בהמאמר
ששמעו מכ"ק אדמו"ר שליט"א, 'א כך היה הווארט או באופן אחר'
וכדומה.

יומן י' שבט תשנ"ג

יום ראשון ט' שבט, ערב יום הבהיר והגדול יו"ד שבט תשנ"ג

היום בו נגלה לעין כל אשר יחי אדוננו מורנו ורבנו מלך המשיח לעולם ועד, וכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א הוא אשר בחר בו הקב"ה לגאול את עם ישראל מהגלות, בו נמצאים אנו ברגעים קשים אלו. ובאופן שכל העולם כולו מכריז והכריז "יחי אדוננו מורנו ורבנו מלך המשיח לעולם ועד" ובו ברגע ללא כל העלם והסתר.

מגודל ההתנגדות והנסיונות של הרגע האחרון לבטל את המעמד, למדנו כמה חשוב הי' כינוס זה שיהי' בשיא ההצלחה.

במשך כל שעות הלילה עבדו הבחורים (בעיקר 'קבוצה נ"ג') ללא ליאות, ע"מ להכין את ביהמד"ר לאירוע הגדול. עיקר המלאכה היתה להוציא את ספסלי ביהמד"ר ע"מ שכל הקהל יוכל לבוא ולחזות בפני הקודש ביום גדול זה, שאי"ה (אף) יסיים את הגלות המרה. למרות שנתלו בקשות בדבר פינוי בית הכנסת, התברר כי לא הי' צורך בכך בפועל, בניגוד לחנוכה...

כלי התקשורת החלו לדווח על הכינוס עוד אמש, וככל שהתקרב מועד הכינוס הי' הדבר בראש מהדורת החדשות... והאווירה והכוננות ברחבי השכונה ובד' אמות של נשיא דורנו, היתה חגיגית משהו. אין ספק כי כמו"כ חשו גם אנ"ש ואוהדיהם בכל רחבי העולם, ובמיוחד תושבי אה"ק. הכל מצפים וממתנים בכליון עינים, מה גם שהדיווחים בכלי התקשורת הוסיפו משהו...

בשעה 12:00 בצהריים הגיעה ניידת השידור, וחנתה על איסטערן פארקוויי מול 770. בעוד הקהל המסוקרן מתאסף סביב הניידת וצוות הפעולה, ניגש אליהם י.ד. (לא מקראון הייטס) ואיים עליהם לבל יעזו להיכנס לבית הכנסת עם הציוד, והי' אם כן - יתבעו לבית המשפט! ה'חילול השם' יכול הי' להיות חמור יותר אילולי תגובתם המיידית של קהל החסידים שהיה במקום.

העוסקים במלאכה קיבלו 'פסק זמן' מלמעלה... כאשר הגיעה ההודעה 'מנחה נאו', ובתוך דקות התמלא בית המדרש מפה לפה - בתוכם אורחים, שלוחים, עסקנים, עמך וכו'. בשעה 12:45 נכנס כ"ק אד"ש מה"מ לבית הכנסת. תחלה אמר 'קרבות', ובסיימו הרימו את התריס. עם סיום התפילה יצא כ"ק אד"ש מה"מ אל המרפסת, וברגע שנפתח הוילון, נשמעה השירה וההכרזה 'יחי אדוננו מורנו ורבנו מלך המשיח לעולם ועד'. במקביל נשמעו באוויר ברכות 'שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה' - מפי אורחים שזכו לראות את הרבי לראשונה, ואף ותיקים הצטרפו עמהם...

כ"ק אד"ש מה"מ סקר את הקהל ועודד קצת בתנועות ראשו הק' לצדדים וכו'. כן הביט לעבר השעון שמשמאלו - מעליו מדבקה 'ברוך הבא מלך המשיח' עם תמונתו של הרבי.

הגילוי נמשך כ-2:30 דקות והשעה היתה 1:03.

[התקרית המחוצפת שאירעה לפני מנחה הכריחה את המארגנים לפרסם זאת ברבים, לאחר תפלת המנחה. בהכרזתם הוקיעו את המעשה הנורא, שמלבד ה'חילול השם' שבדבר הי' זה גם בבחי' "לכבוש... עמי בבית"... חבל מאד כי כדי כך הגיעו הדברים. כמובן שהמחאה עשתה את שלה... ומכאן ואילך רפו ידי המנגדים].

עם צאת כ"ק אד"ש מה"מ לחדרו הק' נכנסו ההכנות בבית משיח להילוך גבוה. צוות השידור פרס כנפיו לתוך הבנין, הבחורים הכינו בצד 'ארוך הקודש' בימה מיוחדת, קישטו את הצד הדרומי (ליד חלונות בימהד"ד) בכד אדום יפה - ע"מ שהמקום יראה מרשים ויפה כפי שהי' בחנוכה, והכל הי' מוכן לקראת הכינוס שאמור היה להתחיל בשעה 5:00 אחה"צ.

קראון הייטס לבשה חג. כולם לבושים בגדי שבת, ובהתקרב שעת השי"ן החלה נהירה המונית לעבר בית מדרשו של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח. אנשים מכל החוגים והסוגים הגיעו בהמוניהם, במכוניות ובאוטובוסים, אל 'בית המשיח'.

ככל שהתקרב הזמן, 770 התמלא יותר ויותר. פירמידות מיוחדות משמאל החדר המיוחד ובעזרת נשים מעליו - הוקצו לכלי התקשורת, ואכן הגיעו צוותים רבים. תודת המארגנים נתונה איפוא למתנגדים למיניהם, אשר הודות ל'רעש' ו'הבאלאגן' שיצרו בכלי התקשורת, העלו את הנושא לסדר היום ועוררו את התקשורת לבוא ולכסות את האירוע - ביניהם כאלה שלא הגיעו לליובאוויטש זה זמן רב - כולל גם ב'סאטעלייט' של חנוכה...

בצידו הדרומי של בית המדרש, מימין החדר המיוחד, מתחת לחלונות הגדולים - הכינוי בימה לכינוס. על הקיר שעונה היתה תמונת ציור ענקית - פרי יצירתו של הצייר מיכל שווארץ, ותוכנה - 'איך יראה העולם בימות המשיח'. לצד הציור נתלה שלט ענק, בו כתוב: "חגיגת החזיון, סיום היסטורי של התמונה 'בימות המשיח', יו"ד שבט תשנ"ג" [כידוע, הי' זה כ"ק אד"ש מה"מ שעודדו והורהו לעשות ציור שכזה], ומתחתיו - הסטענדר של המנחה - לציירו עמדו אישים חשובים, חסידים, רבנים וכו'.

רבים שאלו מה ענין שמיטה להר סיני, ומה עושה סיום תמונה במעמד גדול שכזה. ובכן:

מעמד סיום התמונה תוכנן זמן רב לפני הכינוס הגדול. כידוע לכל, שציור התמונה נעשה בהוראת כ"ק אד"ש מה"מ, ואשתקד, כשבישר הצייר לרבי שהציור ייגמר לקראת פסח, ביקשו כ"ק אד"ש מה"מ שיסיים ליי"א ניסן. הציור אכן נסתיים ליי"א ניסן, אך בעקבות המאורע שארע רח"ל בכ"ז אד"ר, נמנע מהצייר להביאו לרבי בחלוקת הדולרים כ'מתנה ליום ההולדת'.

לפני חדשים ספורים עלה בדעתו לעשות סיום במעמד כ"ק אד"ש מה"מ, ובהתייעצות עם המזכירות הועלה התאריך יו"ד שבט' כזמן מתאים. הדבר גם קיבל את אישורו והסכמתו של כ"ק אד"ש מה"מ.

בשבועות האחרונים, כשמארגני כינוס הענק רצו לעשותו באותו ערב - 'הצליחו' (בתיווכו של הרה"ח ר' שמואל שי' בוטמאן - הנמצא בקשרי ידידות עמוקים עם הצייר, ועומד בראש "מטה משיח העולמי") לשכנע את הצייר לשלב 'בציורו' גם את הכינוס, וע"כ קיבלו גם את הסכמתו וברכתו של כ"ק אד"ש מה"מ. וכך הגיעה לה השמיטה להר סיני.

עשר דקות לפני תחילת ה'שידור-חי' מ-770, פתח את הכינוס המנחה המיוחד, יו"ר 'המטה העולמי לביאת המשיח' ומנהל צעירי אגודת חב"ד המרכזית, הרה"ח ר' שמואל שי' בוטמאן. המנחה, ניצל

את הדקות שנותרו עד לשידור והסביר בטוב טעם לנוכחים באולם את גודל המעמד, החשיבות והצורך להתנהג בהתאם. ובפרט כשכל העולם נמצא ב'שידור ישיר' אתנו.

בשעה 5:00 נפתח הכינוס, כמתוכנן. תחלה אמר כל הקהל קאפי' צ"א - לרפואתו הקרובה והשלמה של כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח. הש"צ, הרב משה שי' טלישבסקי, אמר פסוק בפסוק וכל הקהל אחריו.

לאחמ"כ נשא המנחה את דבריו, כשבתחילתם הדגיש נקודה חשובה וזאת להבהיר ולאמת את הדברים לכלי התקשורת, ובאמצעותם לכל העולם, 'שחור ע"ג לבן' באופן שלא יסולף ויעוות: "כינוס זה הוא לא הכתרה בשום אופן, זהו רק מעמד בו מבקשים כל ישראל בתפוצות, בו ברגע, שהקב"ה יורה לרבי שליט"א להתגלות. במעמד זה נבקש גם כולנו, שהקב"ה ישלח לרבי שליט"א מלך המשיח רפואה שלמה בקרוב ממש", וכל הקהל ענה אמן.

לאחמ"כ חזר על נקודה מהשיחה הידועה דפ' שופטים, אודות הבשורה של 'הנה הנה משיח בא', שהרבי אמר זאת בתור נבואה. ו"נבואה לטובה", אומר הרמב"ם, "חייבת להתקיים". כן דיבר ועורר בענין הפרשיות הנקראות בשבועות אלו, אודות גאולת עם ישראל ממצרים - שכשמה רבנו בא לעם ישראל ואמר להם שעוד מעט יצאו מהגלות, הרבה לא האמינו לו ואף לגלגו עליו, ולבסוף הוא הצליח; כמו"כ עתה מנסים כל מיני גורמים בעם ישראל להפריע לרבי שליט"א,

אך ברור ובטוח הדבר, אשר הוא יצליח ויוציאנו מגלות זו, יוליכנו לארצנו הקדושה ויבנה מקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל, תיכף ומיד ממש.

הרב בוטמאן הזכיר את נבואתו של הרבי, לפני שנים, בענין יציאתם של רבים מאחב"י ממסך הברזל, וכן את הרגעתו והבטחתו בעת מלחמת המפרץ - וכל זה התקיים לעינינו. כל מה שהרבי אמר, התקיים במלואו; והנה אותו צדיק שוב ניבא עכשיו ואמר, אשר 'הנה הנה משיח בא'... וכאן עבר המנחה לעברית: "ולאחינו בני ישראל הדורים באה"ק אחז"ל אין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים. נבקש היום מבורא עולם ומנהיגו, שיתן לרבי האות להתגלות במלוא עוזו ותפארתו, ויבנה מקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל תיכף ומיד ממש".

לאחמ"כ התכבד יו"ר הבר"ץ דק"ק קראון הייטס - הרה"ח ר' יהודה קלמן שי' מארלאו, לשאת דברים. בדבריו הזכיר הרב מארלאו ש"ע תה עומדים אנו בסמיכות ליו"ד שבט, ואין צורך לומר את חשיבותו המיוחדת של יום זה בהתקשרות של חסידים לרבי, ומידי שנה "מוסיף והולך". הרב מארלאו סיים בברכה, ש"ישלח הקב"ה רפואה שלמה לרבי שליט"א תיכף ומיד".

לאחמ"כ הזמין המנחה את הרה"ח ר' שניאור זלמן שי' גורארי', שישא דברי ברכה גם בשם שאר חברי ועד רבני ליובאוויטש הכללי והמרכזי.

הרב גורארי' ציין בתחלה את מעלתו של יום גדול זה - יום שהרבי קיבל על עצמו את הנשיאות לפני 42 שנה, ו"ביום זה אנחנו החסידים התמסרנו אל הרבי עד כדי מסי"נ, עם נשינו וטפינו; ננצל מעמד זה לצעקה פנימית והתמסרות לרבי עם נפש רוח נשמה חי' יחידה. לא רק בתור רבי אלא כמשיח".

[וכאן באה הערה, שח"ו לומר שהתכנסות זו באה לשם 'הכתרה'. הכתרה פי' שהיום הוא נהי' כך ואילו אתמול עדיין לא הי' כן, וח"ו לומר כך... ובכלל, ידועים דבריו של הרבי - כמובא בא' הליקוטים - שה'הכתרה' של מלך המשיח לא תלו' בהעם - בניגוד למלך שצריך עם. הרי דוד המלך ומשיח עליהם נאמר "בשמן קדשי משחתיו" - הקב"ה].

לאחמ"כ הוזמן הרה"ג ר' יצחק הכהן הענדל שי', רבה של קהילת אנ"ש במונטריאול - לשאת דברים.

הרב הנדל הציע "בהזדמנות זו" לקרוא את הפסק-דין של הרבנים בענין ההתגלות, כפי שנפסק בעבר. שעה זו שעת-

כושר היא, ביום מסוגל זה, בו נהיה הרבי נשיא בישראל - ראוי הוא איפוא יום זה לקרוא ולהכריז עוה"פ את הפס"ד באופן ברור.

לאחר שהקריא את כל הפס"ד הוסיף, שמכיון שישנם כאלו שאומרים ש"נאספו להם כמה נשים ואנשים ו"עשו להם משיח" - נאמר כאן 'ברישי-גלי', שבזכות אותן נשים צדקניות נגאלו אבותנו ממצרים ובזכותן עתידין אנו להיגאל; אותם אנ"ש שמסרו נפשם ברוסי' ובאמריקע; הביאו את הקב"ה ואלוקות לכל בית יהודי, יחד עם עזרתם של כל אחינו בני ישראל - בזכותם הרבי יקבל רפואה שלמה ויוליכנו לארצנו הקדושה "געזונטער הייט, לעבעדיקער הייט, און פריילעך-דיקער הייט" ויבנה (כ"ק אד"ש מה"מ) מקדש במקומו וכו', והקב"ה יתן לו הכחות לזה. ומכיון שכתוב "אקרא לה' לקל גומר עלי", שצדיקים יש בכחם לפעול בעולם - הקב"ה בודאי מסכים להפס"ד, ויהי' שינוי בטבע ויחי אדוננו מורנו ורבנו מלך המשיח לעולם ועד'.

לאחמ"כ התכבד לשאת דברים הרה"ח הרה"ג ר' יואל כהן, שנתבקש למסור את דבריו בשפת העברית המדוברת (במיוחד באה"ק).

ר' יואל שי' עורר על כמה נקודות חשובות. תמצית דבריו להלן:

"הדברים שהרבי מדבר בזמן האחרון בנוגע למשיח וגאולה, צריך לחלק לשני חלקים: א. מה שהרבי עורר לחזק האמונה בביאת המשיח והצפי' לביאתו, "אחכה לו בכל יום שיבוא", ולקוות ולבקש מהקב"ה שתבוא הגאולה מה שיותר מהר - הרי דבר זה אינו חדש. תמיד היו צריכים להאמין! אלא שהרבי רק חיזק ועורר על הקיים. ע"ד שאר המבצעים כ'תפילין', 'כשרות' וכו', שגם קודם לכן היו צריכים לקיים זאת, אלא שמכיון שלא כולם נהגו כך, עורר הרבי עליהם וחיזק אותם; וכן בענין האמונה בביאת המשיח.

"החלק השני, מה שהרבי הודיע וביקש לפרסם בכל העולם, ש"בעתיד הקרוב מאוד תהי' הגאולה", ובלשונו הק': "הגיע זמן גאולתכם", ו"הנה הנה משיח בא". זהו דבר שלא הי' קודם לכן. שכן עד היום כל אחד הי' צריך להאמין, אך לא ידעו בבירור אם זה עומד לקרות כעת או (עדיין) לא. רק עכשיו ביקש הרבי להודיע הודעה ברורה (שלא שמענו עליה עד היום מאף "גדול בישראל", משום שעד עכשיו המציאות לא היתה כזו. רק עתה כשאנו עומדים קרוב לגאולה, הודיעו מן השמים לרבי והוא מסר זאת לכל ישראל) באופן חד משמעי. ועד כדי כך, שבהודיעו הודעה זו ש'הנה הנה משיח בא'. התבטא כ"ק אד"ש מה"מ

ואמר, כי "דבר זה הוא בגדר נבואה", ואפי' ציווה להדפיס דבריו אלה. ואף כי מובן ופשוט שהודעה זו קשורה עם הוספה בתומ"צ - אין מה לחשוש מ'שמא יגרום החטא' ואין בזה שום תנאי, היות והיתה כאן נבואה ברורה לטובה, שע"כ פוסק הרמב"ם שלא יכול להיות שינוי! אלא שבכדי שכל אחד יתכוון כראוי ולא יתבייש להראות את פניו... דרושה הכנה, וכפי שכל אחד יודע, שכשמגיע אורח, מכינים ורוחצים את הבית לכבודו, ולא מסתפקים בזאת אלא אפילו מקשטים הבית. וכמו"כ בעניננו.

"אנו בטוחים בכל מאת האחוזים! ובכוונה אינני אומר "אם ירצה השם", כי מה שייך לומר אי"ה? הרי הקב"ה בוודאי רוצה בכך! שהרי הוא הודיע זאת ע"י הנביא, ומדובר בכזה נביא שכל נבואותיו עד היום התממשו, ודוגמאות לכך לא חסרות. ותמיד ראינו שלא נפל מדבריו מאומה; ואם כן, ברור לנו שגם דבר זה שאמר, ועוד הוסיף שזה בתור נבואה - אכן כך יהי'.

"ומכיון שיודעים אנו ברור שהדבר יתקיים, עלינו להתכוון לקבל את האורח ע"י רחיצת הבית מלכלוך - "סור מרע", וקישוט הבית - "עשה טוב". "שע"ז נהי' מוכנים לקבל את האורח הגדול, משיח צדקנו".

לאחמ"כ העביר המנחה את רשות הדיבור להרב יהושע (שייע) העכט, שיציג את הצייר מיכל שווארץ העושה 'סיום' בערב זה על תמונתו.

בתוך כך נשמע ברקע קולו של המזכיר הרה"ח ר' יהודה לייב שי' גרונר שהודיע בשם כ"ק אד"ש מה"מ, שהשתתפותו הערב בתפילת ערבית אינה חורגת מהשתתפותו הרגילה בתפילת ערבית בכל ערב, ושלא יהיו לזה פירושים ומסקנות שונות... ובמילא מבקשים שכל אחד מהמשתתפים ינהג בהתאם.

המנחה הר' בוטמאן תרגם את הדברים לאנגלית ועברית, וכשהרב העכט המשיך עוד כמה מלים נקטע שוב השידור בהודעה של ר' יהודה קרינסקי, שתרגם את דברי הרב לייבל גרונר לשפת האנגלית [לאחר שנמסרה ההודעה, אמר המנחה שהיתה זו הודעה של 'דובר חצר ליובאוויטש'... (כנראה הי' צורך להבהיר זאת משום הכפילות שבדבר...)].

שוב חזר הרב למיקרופון... ופתח במלות הוקרה לכל האחראים שעמלו וטרחו לארגן את הכינוס, וכן לאלו שנתנו את האולם - החל מגבאי בית הכנסת וכלה בחברי אגודת"ח, שאפשרו את עשיית הסיום על התמונה כאן בבית משיח.

בתוך כך נדלק האור בחדר המיוחד (השעה היתה 5:51)

ובתוך כדקה נכנס כ"ק אד"ש מה"מ. הקהל החל לנגן 'אורך ימים', והורמו התריסים. הש"צ הרב יהושע שי' קארף ניגש לעמוד. עם סיום התפלה (6:02) יצא כ"ק אד"ש מה"מ אל המרפסת ותיכף נפתחו הוילונות. הקהל החל לנגן 'יחי' אך מיד הופסק בדבריו

של הרב שיעי' העכט שהודיע, שע"פ הוראתו של כ"ק אד"ש מה"מ (לצייר) יעשה עתה סיום על התמונה. הצייר מיכל שווארץ סיים את המלים "ממש" [באותה עת הודיע הריל"ג לכ"ק אד"ש מה"מ תוך כדי שמסמן בידו לעבר הצייר בנוגע לסיום התמונה, אך כ"ק אד"ש מה"מ הניד בראשו - כאומר "יודע אני" והמשיך להביט לשמאלו] והרב גי'מי גורארי' בירך את הרבי שליט"א ואמר, שבזמן זה שבו הרבי קיבל על עצמו את הנשיאות... אנו מברכים את הרבי בברכה של 'יחי אדוננו מורנו ורבנו מלך המשיח לעולם ועד', וכל הקהל אמר-הכריז יחד אתו ג"פ 'יחי', ומיד החלו לנגן 'יחי אדוננו מורנו ורבנו מלך המשיח לעולם ועד'. כ"ק אד"ש מה"מ הסתכל באותה עת לעבר הקהל ממול וכמ"פ התרומם והביט לאלו שעמדו למטה. כמור"כ סקר את בימת הצלמים שלא הפסיקו לרגע עם הבזקי התמונות ממלך המשיח.

כ"ק אד"ש מה"מ נראה בפנים מאירות, ותחלה הי' זה במבט רציני מעט, תוך כדי שלא מרפה וסוקר מימין ומשמאל, וכעבור מס' דקות החל לעודד מעט את השירה והשירה גברה. הי' כמ"פ שעודד בתנועות חזקות בראשו הק' משך זמן. הניגון נמשך למע' מ-8 דק' כשבסיומו סימן הרבי לסגירת הוילון.

הגילוי נמשך 10:30 דקות והשעה היתה 6:13. הקהל המשיך לנגן בעוז עד לצאתו של כ"ק אד"ש מה"מ לגמרי מביהמדר"ר ולאחמ"כ המשיכו בפרוגראם [= בתכנית].

הרב שיעי' העכט הזמין שוב את הצייר לשאת את דברו, והצייר, כולו נרגש, אמר-סיפר בקצרה על הקשר שלו עם הרבי.

לאחמ"כ חזר ר' יואל על המאמר באתי לגני ואח"כ

השמיעו שידור ישיר ממוסקווא - שם עמד הרב בערל שי' לאזאר ובירך את הרבי. הרב לאזאר הדגיש גם את העובדה שברוסי' כולם מוכנים להתגלות המשיח, ויחי אדוננו מורנו ורבנו מלך המשיח לעולם ועד'.

לאחמ"כ היתה שוב "אזעקה" שכ"ק אד"ש מה"מ יוצא שוב... אך תוך כמה דקות נודע אשר היתה זו "אזעקת שוא".

לאחמ"כ דיבר הרב הלל שי' פעוונזר מפאריז. יצויין שמחמת תקלות טכניות לא הצליחו בצרפת לראות את הרבי אך הם שמרו על קשר בשידור ישיר ע"י ה'הוק אפ' ו"שמעו את הנראה". הרב פעוונזר סיים אף הוא בברכה והכרזה של 'יחי'.

לאחמ"כ הוזמן הש"צ הרב משה שי' טלישבסקי לנגן "יהי רצון כו' שיבנה", ובהמשך אמור היה לדבר הרב אשכנזי מכפ"ח, אך מכיון שלא הצליחו להשיגו נתבטל הענין.

לקראת סיום המעמד הכריזו שוב כל הקהל ג"פ 'יחי אדוננו מורנו ורבנו מלך המשיח לעולם ועד', ופרצו בשירה וברננה 'יחי אדוננו... מלך המשיח לעולם ועד'. השמחה וההתרגשות היו עצומים וכל הקהל רקד עיגולים עיגולים ע"ג השולחנות וכו', דקות ארוכות, יחד עם התזמורת של אלי שי' ליפסקער.

עם סיום הערב יצאו הכתבים לראיין את הקהל. וחרף המאמץ לשמוע תגובות של רגיעה ונחת, התפלאו עד מאד לשמוע מכולם ביחד וכל אחד לחוד, פה אחד, שהיו שמחים יותר לו היו זוכים להתגלות כ"ק אד"ש מה"מ בפועל ממש כמלך המשיח...

כשנשאל הרב שמואל שי' בוטמאן - יו"ר המטה העולמי לביאת המשיח - "האם הוא מאוכזב הערב" (מזה שמשיח לא בא), השיב: "היום, לא יותר מאתמול!"...

יצויין שהאווירה היתה של 'כיבוש', וכפי שסיפרו מספר בחורים ששוחחו עם כמה מהכתבים שהגיעו לסקור את האירוע הגדול, ושמעו מפיהם ש"היה זה 'מפגן עוצמה'". "כח כזה יש לחב"ד?" הכריזו הכתבים בהשתאות. "לא להאמין!" האנשים היו נרגשים עד כדי דמעות.

לסיכום יצויין שהאירוע הי' סיפור של הצלחה וניתן הי' בבירור לראות השוני בין 'סאטעלייט' זה ל'סאטעלייט' שהי' בחנוכה: בחנוכה הי' זה בסימן של 'לראות ולהיראות', וכתוצאה מזה ג"כ לא

ראו את הרבי הרבה זמן... כך שמתוך ה-50 דקות ששהה הרבי במרפסת - ראוהו בעולם כ-5 דקות... ואילו עתה, הסימן הי' 'לראות בלבד', עקב השתוקקות העם לראות את המלך. וכל זמן שהותו של הרבי במרפסת, ראו אותו בעולם.

כן יצויין ש'סאטעלייט' זה הי' בבחינת 'השלמה ותיקון' לקודמו. מה שהחסיר זה השלים זה, והפירסום העולמי דבשורת והבטחת הרבי: "הנה הנה משיח בא", הגיע לכל מקום ופינה בעולם.

מוקדש לכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

לרגל שישים ושש שנה לנשיאותו
ושנת המאה ושלוש-עשרה להולדתו
יה"ר שיראה הרבה נחת מבניו - התמימים בפרט,
ומשלוחיו, חסידיו, וכלל ישראל - בכלל
ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו
וישמיענו תורה חדשה מפיו
בגאולה האמיתית והשלימה
תיכף ומי"ד ממ"ש

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת הגאון הרב מאיר צבי
בן הרב מרדכי ע"ה גרוזמן
מראשי ישיבת תומכי תמימים המרכזית בכפר חב"ד

נלב"ע ביום א' י"ז טבת ה'תשע"ז
והקיצו ורננו שוכני עפר" והוא בתוכם,
בהתגלות כ"ק אדמו"ר מה"מ שליט"א
ת.נ.צ.ב.ה.

